Kadınlıklarından kopardıkları sayfaları
bu kitaba ekleyen kadınlara...

KADIN OLMA HALLERİ

Kaos GL
Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, 29/12, Demirtepe / Kızılay – Ankara
Telefon: +90 312 230 0358
Faks: +90 312 230 6277
E-posta: kadin@kaosgl.org
URL: http://www.kaosgl.org

Hazırlayan: Nevin Öztop

Deşifre: Aras Güngör, Semih Varol, Nevin Öztop

Fotoğraflar: Diana Blok, Meltem Elmas, Stephen Armstrong, Carolyn Sims, Sioux Faller, Ufuk A.

İlk Basım: Aralık 2009, Ankara

Baskı ve Cilt:
Ayrıntı Basımevi, Ostim, Ankara
0312 394 5590

Bu kitap, Kaos GL Derneği tarafından düzenlenen "Kadın Olma Halleri" söyleşi dizisinden oluşmaktadır.

İlki, 7 Şubat 2009 tarihinde gerçekleştirilen söyleşilerin 24.'sü ve sonuncusu 25 Kasım 2009 tarihinde yapılmıştır.

Türkiye'deki çeşitli kadınlıkların tartışıldığı ve işlendiği bu kitabın, -başta lezbiyenler ve biseksüel kadınlar olmak üzere- kadın görünürlüğünün ve örgütlenmesinin teşviki olmasını, kadın dayanışmasını pekiştirmesini ve ataerkinin sorgulanmasında büyük bir adım olarak yerini almasını dileriz. Kitap içeriğinin, bu amaçlar doğrultusunda kullanımı serbesttir.

Bir Kaos GL yayını olan "Kadın Olma Halleri" kitabı, para ile satılamaz. Kitap, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin mali desteği ile yayımlanmıştır.

Söyleşiler

1. 'Kadınlık' Denince Akla Gelenler...

2. Türkiye'deki Seks İşçilerinin Sendikalaşma Süreci

3. Kurumsal ve Hukuksal Boyutlarıyla Seks İşçiliği

4. Sürüne Sürüne..., Pınar Selek

5. Görünür Olmak Ya da Ol(a)mamak!

6. Trans Kimlik ve Toplumsal Cinsiyet: Lubunyalar

7. Sinemanın Lezbiyenleri ve Biseksüel Kadınları

8. Bir Eşcinselin Gözünden Heteroseksüellik

9. LGBT Gençler, Aileleriyle Buluştu!

10. Beden, Kimlik, Aile ve Dönüşmek: Hormon Kullanımı, Şahika Yüksel

11. Almanya'da Lezbiyen Olmak, İpek İpekçioğlu

12. Taciz ve Tacizin Cinsiyeti

13. Trans Forum!

14. Heteroseksizm: Patriyarkanın En Güçlü Dayanağı, Gülnur Acar Savran

15. Eşcinsel/Biseksüel Kadınlığın 3 Hali: Görün(e)mezlik, Cinsellik, Yalnızlık

16. Yalnızlık, Yabancılaşma ve Yeraltından Notlar

17. Türkiye'de Lezbiyen Mülteci Olmak

18. İlk Aşk!

19. Feministler, Cadının Bohçası'nı Açtı!, Esmeray

20. Gazete Kupürleri ve Ötekiler

21. Öteki Anne Olmak

22. Kadınlık Mirası, Aksu Bora

23. Bir Başına ve Bir Arada: Kadınlar, Sevilay Çelenk

24. "Kadınlık" Denince Akılda Kalanlar...

‘Kadınlık’ Denince Akla Gelenler... Kadın Kadına Buluşma 7 Şubat, Cumartesi

- Karma örgütlerde kadın olmak -hatta eşcinsel bir kadın olmak- konusu tartışmayı başlatmaya değer bir konu olabilir. Kaos GL de karma bir örgüt ancak Kaos’un içinde belirgin bir feminizm algısı ve toplumsal cinsiyet sorgulaması var. Diğer karma örgütlerdeki eşcinsel kadınların sorunları -özellikle “açılmak” ve cinsel yönelim üzerinden politika yürütmek söz konusu olduğunda- çok daha dramatik olmalı. Erkekler ile birlikte politika yapıyorlar ve belki de arta kalan zamanlarda feminist toplantı düzenliyorlar. Tabii bu arada, çok fazla ve farklı alanlarda toplantı yapmamız; hassasiyetimizin sayısının çok olması ve gündemin yoğunluğu nedenleriyle, feminizmin ne olması gerektiği ve kadınlığın ne olduğu konusunda bizler de çok konuşamıyoruz belki… Bu zemini -belki de aynı nedenlerden dolayı- diğer örgütlerle tartışmak için de oluşturamıyoruz.
- Kadınlık aynı zamanda “görünürlük sorunu”nu çağrıştırıyor bana. Tabii ki kadınlık, başlı başına görülmemeyi ya da görüldüğünde “göze batma”yı getiriyor; ancak konu lezbiyenlik ise, kadınlar arası bir görünmezlik de söz konusu. Feminist toplantıların ardından büyük kadın grupları olarak bir araya geliyoruz ve “Aslında ben de eşcinselim.” diyen kısık sesli paylaşımlara şahit oluyoruz. Maalesef bunun ötesinde bir şey olmaktan öteye gitmiyor ve toplu bir politikaya dönüşemiyor. Sinirlendirdiği oluyor ama daha çok beni üzüyor. Daha öncelerini bilmiyorum ancak feminist hareketin yalnızca son yıllarda cinsel yönelim mevzuunu tartışmalara yedirdiğini görüyorum.
- İnsanlar kazanacaklarını düşüneceklerine kaybedeceklerini düşünüyorlar; kaybedeceklerini düşündükleri vakit ise, bireyselliklerinin önüne stratejik sıfatlar getiriyorlar. Sığındıkları kelimeler ve şablonlar ortaya çıkıyor. “Değilim”ler önümüzü kapatıyor. Tabii insanları suçlamamak ya da herkesin bu kadar “dürüst” olmasını beklememek gerekiyor çünkü sıfatlarla gelen riskler de çok fazla. Şunu da unutmamalıyız ki “Ben bir lezbiyenim.” diyebilmek yeni bir ufuk, taze bir yaşam ve politik bir duruşu da kazandırıyor.
- Bu aynı zamanda mücadeleye yeni bir pencerenin açılması da demek…
- Anne olmak, -anne olsanız da olmasanız da- kadın olmak duygusunun bir parçasıdır, bir parçası haline getirilir. Doğurmak

için büyütülürsünüz; bir gün anne olacağınız varsayımına göre "terbiye" alırsınız. Çocuk yaşlarda bile, "annelik" statüsüyle bağdaşmayacak davranışlardan uzak durmanız gerekebilir; böylece "kusursuz kişilerin anne olacağı" ya da "annelerin kusursuz olacağı" tezine ters düşmezsiniz, düşmemelisiniz…
- Taşrada yaşamak ya da taşrayı tanımış olmak da kadınlığı oluşturan öğelerden biri olabilmekte… Taşrada kadın olmak; orada "kendine benzeyen"i bulmak; taşrada paylaşım yolları keşfetmek ve orada örgütlenmek, şehirdeki deneyime oranla daha zor. Bir yoksunluk hali hâkim. Tek olduğunuzu ve kendinize benzeyen başka hiçbir kadının olmadığını düşünmenize neden olan bir izole olma durumu şeklinde ifade edebilirim taşrada yaşamayı ya da yaşamış olmayı.
- Kadın olmak, "azınlık" olmanın ve diğer azınlıklar ile omuz temasında durulmasının gerekliliğinin farkındalığıdır diyebilirim. Feminist kadınlar da eşcinseller ile temas halinde… Bulundukları yerlerde eşcinsellik ile ilgili politika üretiyorlar. Lezbiyen olanlarının hepsi "Biz lezbiyeniz." demeseler de çok söz söylüyorlar.
- Kadının bireyselliği nerede peki?
- Bireyselliği şekillendiren toplumsal faktörler var. Toplum, "Biz eşcinseliz." dememizi çok büyük bir rahatlıkla karşılı da biz mi hala gizlenmeyi tercih ediyoruz. Feminist hareketin içinde de aynı şey geçerli… Evet, yeterince konuşulmuyor ve politika üretilmiyor ancak biz -eşcinsel ve biseksüel kadınlar olarak- ne zaman ve ne kadar sıklıkla feminist hareketin bir parçası olmayı denedik? Son yıllardaki gelişmeler de bir grup eşcinsel kadının feminist hareketle çalışma içine girmesine bağlı… Feminist hareket ve eşcinsel hareketin ayrı ayrı ilerlemesi oldukça derinliksiz ama zamanla her iki politika da, toplumsal cinsiyetlerimize karşı mücadelede birleşmeye başladı diyebilirim. Sorunun öznelerinin var olması ve dolayısıyla sorunun dillendirilmesi ile ilerleyen bir süreç olduğunu gözlemlememizde fayda var.
- Politik olmayan kadınlık da var… Benim gibi hayatlarına geçiriyorlar; politik değiller ve olamıyorlar. Politik olmanın ne kadar önemli olduğunu Kaos'taki kadınların sayesinde fark ettim ama bazı şeyler hâlâ eksik kalabiliyor. Ben, cümle kurmanın ötesinde, hayata yayılmış bir aktivizmin değerini keşfediyorum zamanla…
- 25 Kasım ve 8 Mart kutlamaları öncesinde, basın açıklamalarımız oluyor ve bu metinlerin "cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği"ni irdeleyen paragrafları elle sayılır lezbiyenin üzerine kalıyor. Bu sanki yalnızca lezbiyenlerin işiymiş gibi… Sert tepkilerin çoğunun eşcinsel kadınlardan geldiği de gördüğümüz

oluyor.
- Hassasiyetlerimiz her zaman "eşcinsel olmak üzerine mi yoğunlaşmış durumda? Mesela sosyalist bir partinin çatısı altında bir lezbiyen politikası üretmenin de bir alternatif aktivizm olacağını düşünüyorum.
- Kadınların kendilerini etiketlemeleri sonucu gelişen bir görev dağılımından bahsediyor olabiliriz… Demek ki kendi önceliklerini kendi hazırlıyor insan… Sonuç ise "yalnızca feminist" ya da "yalnızca solcu" etiketini seçmek…
- Sıfatlar ve etiketler olmadan nasıl anlaşılacağız peki? Gündelik hayattaki pratiklerimizi sorgulatan bir politikadır feminizm. Ben neden kendime "lezbiyen" demek zorunda kalıyorum? Ben, birisinin kendisine lezbiyen dediğini ilk defa 1995 yılında gördüm. O kadar acayip ve tarifi zor bir duyguydu ki… Ben kendime "lezbiyen" diyemiyordum henüz ancak ondan güç alarak kendime lezbiyen demeye başladım. Tamamen yok saydığım cinselliğimin farkına varmak, hayatımı çok değiştirdi. Bu yüzden "Lezbiyenim." diyebilmek ve görünür olmak çok önemli. "Hayır, tek değilmişim." diyebilmek çok önemli. Kendini var etmek; kendini tanımlamak ve yok sayılmaya ve şiddete karşı direnmek adına önemlidir tüm bunlar… Feminizm de bunu yapmaya çalıştı: Kadınlar ile erkekler arasındaki keskin ayrımlara karşı çıktı ve bunun, zaman zaman yapılan bir politika değil, bir yaşam biçimi olduğunu anlattı. Sıfatları kabul etmek ve reddetmek birer direniş ve ayakta kalma biçimleridir.

Türkiye'deki Seks İşçilerinin Sendikalaşma Süreci
Nurşen Yıldırım, KESK / Denetleme Kurulu Üyesi
1 Mart, Pazar
Remzi Altunpolat (Moderatör): Diyeceksiniz ki "3 Mart nereden çıktı?". 3 Mart, ilk kez 2001 yılında, Hindistan/Kalküta'da, 25.000'e yakın seks işçisinin toplanıp, o günü Uluslararası Seks İşçileri Hakları Günü olarak ilan etmesi ile gündemimize girdi. Daha sonrasında, özellikle Latin Amerika ve Afrika'da seks işçilerinin desteği ile ün kazandı. Biz de 2 gün sonra, bir basın açıklaması yapacağız, kırmızı şemsiyelerimizi de yanımızda getirerek… 2000 yılında, Venedik'teki seks işçileri, kırmızı şemsiyelerle yürümüş ve bu, bir direniş sembolü olarak kabul edilmiş. Daha fazla bilgiyi, konuşmacılarımızdan dinliyoruz.
Selay: Bizler, seks işçiliğinin de bir meslek ve emek biçimi olduğunu düşünenlerdeniz. Seks işçilerinin yaşam haklarına

yönelik tehditler ciddi boyutta ve özellikle travesti ve transseksüellerin fiziksel/psikolojik şiddet ile yüz yüze gelmesi, polisten baskı görmesi ve Kabahatler Kanunu kapsamında her gün 125 YTL ceza almalarından dolayı sendikalaşma yoluna gitmek zorunda olduğumuzu düşünüyoruz. Sağlık konusunda da birçok sorunlar yaşıyoruz; çalışma ortamlarımızın güvenli ve sağlıklı ortamlar olmadığını biliyoruz ve bu koşulların düzeltilmesi için sendikalaşmak istiyoruz. Sayısız seks işçisinin, adli kurumlarda herhangi bir hak arama çabasına girdiklerinde, ayrımcılığa uğradığını görüyoruz ve bu nedenle diğer meslek gruplarıyla bir araya gelerek, birlikte mücadele etmek istiyoruz.
Gündelik hayatta seks işçiliği algısı ve oluşturduğu refleks, seks işçilerini ötekileştiriyor. Seks işçiliği, şiddet kullanımının açık olduğu bir alan ve bu bağlamda, diğer sektörlerde çalışanların haklarını koruyan örgütleşmeler nasıl var ise, biz de aynı mücadeleyi seks işçileri için başlatıyoruz. Mücadele ederken de bir araya gelerek, işçilik hakkında konuşarak ve bu konuda bilinçlenerek yolumuza devam ediyoruz.
Nurşen Yıldırım: Remzi (Altunpolat) ile konuşmamın ardından, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve sendika hareketinde kadınlar üzerine bir şeyler hazırlamıştım ancak Selay Hanım'ın konuşmasının üzerine, buna ihtiyacın olmadığını gördüm. Yalnızca, sendikal deneyimimizin doğaçlama bir aktarımı yapmak isterim şimdi.
90'lı yıllarda "Sendikalarımızı kurarız." dediğimizde, çok büyük dirençle karşılaşmıştık, hem devletten hem de kendi içimizden. Birkaç dayanağımız vardı yalnızca. Bu deneyimleri aktarmadan önce şu soruyu sormak istiyorum size: Niye örgütlenmek istiyoruz ki? Bize ne sağlayacak bu?
Buse Kılıçkaya: Örgütlenme, insanların bir araya gelip beraber mücadele vereceği ve sonunda kazanımlar elde edeceği bir süreçtir. Bireysel davranış ve tutum, bugüne tarihte hiç kimseye bir şey kazandırmamıştır ve ancak bir araya gelindiğinde birçok şey elde edilebilir.
Selay: Ben seks işçisi bir transseksüelim. Tek başıma çalıştığım ve arkamda hiç kimsenin olmadığı dönemlerde, polislerden şiddet görüyordum ve hiçbir şey yapmadan evime gidiyordum. Örgütlendiğimden beri, kendimi yalnız hissetmiyorum; daha güçlüyüm. Avukatlarımız var artık. Yalnız olduğunu hissettiğin sürece, o şiddet devamlı sana dönecek ve bunun sonunda psikolojik bunalımlar gelecek ancak örgütlü mücadelede kendini gerçekten güçlü hissediyorsun.
Nurşen Yıldırım: Bir neviî, örgütlenmenin her alanda önemli olduğunu söyleyebiliriz. Ben 1984 yılında üniversiteye girdim.

Kadın grupları ile Perşembe toplantıları vardı. Sığınma evi tartışmalarının açıldığı ilk toplantılardı bunlar ve ufak çaplı bir bilinç yükseltme çalışması yürütürdük. Bu gruplar o kadar önemli ki, hatta bugün bile arkadaşlarla tartışıyoruz, "Yeniden mi kursak bunları..." diye…
Orada ne yapıyorduk? Şu an yaptığımız gibi bir araya geliyor ve kendi yaşadıklarımızı anlatıyorduk. Zor yanı, o sorunun yalnızca sana ait olduğunu sanmak bir müddet ama başkaları da anlatmaya başlayınca, deneyimlerin sana ait bir şey olmadığını fark ediyorsun. İlk defa İHD'de bir toplantı yapmıştık ve bir kız arkadaşım, "Bekâretten nefret ediyorum; beni bağlıyor. Sırf kurtulmak için herhangi birisine gittim ve onunla birlikte oldum." demişti ve bu bana çok değişik gelmişti. Uzun süre sorgulamıştım; meğer bu sorgulama, örgütlenmenin temel aşamasıymış. Benim yaşadığım sorunu başkaları da yaşıyor; bu o kadar önemli bir şey ki… Kendi sorununuzu anlatmaya başladığınız andan itibaren, aslında başkalarının da buna benzer çok şey yaşadığını görüyorsunuz.
İş yerlerinde yaşadığımız birçok sorunun ve usulsüzlüğün normal olduğunu düşünürken, akılları birleştirince aslında bunların hem yanlış hem de anormal olduğunu düşünmeye başlıyoruz. Sorunlar aynı ya da benzer olunca, "Birlikte bu sorunları aşmamız lazım." diyoruz. Bu sorunları aşabilmemiz için, karşımızda duran güce karşı bizim de bir güç biriktirmemiz gerekiyor ve bunu sağlamanın en birincil yolu bir araya gelmek, ikincisi de bir araya gelmeyi maddi nesneye dönüştürmek. Temel hedef, istediğimiz şeylerin karşı tarafa yaptırılabilmesi. "Karşı taraf" oldukça soyut bir kavram; bazen devlet, bazen işvereniniz, bazen bir grupta size karşı tepki gösteren biri, bazen de evinizdeki eşiniz… Sendikalar da böyle bir şey… Sendikalar, "düzen içi örgütlenmeler" diye geçer hep ama "düzen içi" nedir? Yaşadığımız düzende hayatımızı dönüştürmek ve değiştirmek uğruna mücadele etmede kullandığımız araçlar. Tabii sendikalar mücadele ettiğimiz araçların sonu değil, bir tanesidir. Yaşam perspektifimize ve dünya görüşüne göre değişen araçlarımız var ama emeğini kullanan her insan için en etkili araç sendikalardır.
Sendikal süreçte, önce "Yasalardan dolayı kuramazsınız." dediler. "Biz yasaları değiştiririz." dedik. Uluslararası örnekler bulduk ve bizimle taraf olan bazı insanlarla toplantılar yaptık. Her eylemde çoğaldığımızı gördük; biz çoğaldığımızda da, karşımızdaki güç daha sert tedbirler almaya başladı. Her sokağa çıktığımızda, önce sularla ıslatıldık, sonra coplarla dövüldük ve ardından gaz bombaları ile yüzleştik. Mesele, iş yerinde, sarı zarflara konulmuş işten atılma tehditlerine kadar gitti…

Çok ciddi tepkilerle karşılaştık, özellikle devlet tarafından… Aslında, o bize yüklendikçe, biz güçlendik. İçeride de çok fazla eğitim çalışması ve birbirimizi ikna etmeye yönelik "Örgütlenmek nedir?" tartışmaları yaptık. En önemlisi de, biz kadınlar, 1990'lardan itibaren çok büyük bir sorgulama içersine girdik. En büyük tartışmalarımız da, "Kadın komisyonlarında erkekler olsun mu, olmasın mı?" ve "Neden 'kadın komisyonları'?" üzerineydi. Kadınların, kendilerine özgü olan sorunları, sendikada da yaşadıklarını; sendikaların erkek-egemen zihniyetle yönetildiğini ve hepsinin erkek-egemen kurumlar olduğunu gördük. Bu, yalnızca sendikalar ile ilgili değil… Kurumsallaşmaya başlandığı andan itibaren, erkek-egemen yapıya bürünüyor bünyeler. Bu erkek-egemen yapıyı sürdürenin, aslında bazen cinsiyeti de önemli olmuyor; çoğunlukla erkekler olsa da, kendisini o yapıya kaptıran kadınlar da olabiliyorlar. Sendikalaşmada, bu kurumsallaşmaya çok dikkat etmek gerekiyor.

Kadınların sendikalara uğramasını zorlaştıran konulara da dikkat etmek lazım. Kurumsal yapıda, kadınların önlerini açıcı faaliyetlerde bulunmuyorsanız veya yönetimlerde kadınlar yer almıyorlarsa, kadınlar talepleri de bir biçimde gündeme gelemiyor. Cinsel yönelim azınlıklarının temsili gibi… Ne yazık ki KESK henüz gelişkin değil ve bizim duyarlılığımız sizin sayenizde oluyor. Siz, bizi zorladığınızda ve bize müdahale ettiğinizde düzeliyoruz. Biz erkek de arkadaşlarımızın dillerine çok müdahale etmiştik zamanında ve hâlâ ediyoruz. Çok zor bir süreç bu… Kadın hareketi yavaş ilerliyor ama karşılığını aldığınızda çok mutlu oluyorsunuz. Örneğin, 2001'de bir pantolon eylemi yapmıştık. Yöneticiliğim sürecinde kadın komisyonlarından sorumluydum ve kadınlarla yaptığımız anketlerde -"En önemli sorununuz ne?" sorusunu soruyorduk- % 97 oranında kadının "pantolon giyememe"leri gibi bir sorunla karşılaşıyorduk. 2001 yılının bir günü, kamu çalışanı kadınlar, iş yerlerine pantolonla gittiler ve birkaç gün sonra pantolon giyilebileceğine dair yasayı çıkarttılar. Mücadele ediyorsanız, güçleniyorsunuzdur. Siz bu işi yaparsınız çünkü siz -dayak bile yeseniz- devam ediyorsunuz yolunuza. Bıkmamak ve mücadeleyi devam ettirmek çok önemli…

Derneklerinizin çalışmalarından sürekli haberdarım. Yıllarca çok uğraştınız ve mücadele ettiniz. Toplum, önce alayla başladı, sonra kızdı ve sonra da dövdü; şu an ise -herkes açısından olmasa bile- bir kabulünüz var diyebilirim. Başka çalışmalar yürütecek olmanız da harika… Kadın hareketi nasıl ağır ilerliyorsa ve sorunluysa, LGBT hareketinde de sorunlarınız olacak. Dirençli olmanız, "Kurumsallaşmadan ne yapacağız?"ı düşünmeniz ve

"Nereye kadar gideceğiz?"i tartışmanız gerekiyor. Ben, bu ülkede çalışan herkesin sendikalaşması gerektiğine inanıyorum. Sendikalaşmak insana güç sağlıyor ve haklarını veriyor. Bu konuda bize de görev düşüyorsa ve sendikalaşma süreci için yapabileceklerimiz varsa, biz varız ve hazırız.
Ali Erol: Dün, kaosgl.org'da, bu haftanın haberini medyaya ve sivil topluma duyurmak için epey bir vakit harcamak durumunda kaldım. Medyadan, bunu haber yapma talepleri geldi. En sonunda, "Bu soruları ben cevaplamayayım. Sorunların özneleri cevap verirse, hem sizin röportajlarınız doğru ve sağlıklı olur hem de zaten bunun yolu budur." demek durumunda kaldım. Biz buraya gelip konuşabiliriz ama asıl mesele asıl öznelerin bu sendikalaşma sürecinde söz sahibi olmaları… Elbette işin teknik bir boyutu var; bir değeri de, bizim paslaşarak halledebileceğimiz bir boyut.
Ara başlıkları açmaya çalışırken, "3 Mart mevzuunu nasıl irdeleyebiliriz?" gibi sorular kafamda dönüyor. Seks işçilerinin kendi çalışma alanlarına dair doğrudan söz almaları, bu sözlerinin kendi çalışma alanlarını tanımlaması ve koşulların iyileştirilmesi ve düzenlenmesine odaklanan bir çerçeve var elimizde. Diğer taraftan, ben, Nurşen'i yaklaşık 20 senedir ve buradaki seks işçisi arkadaşlarımızın da çoğunu tanıyorum. Başka başka politik arenada yollarımız kesişti… Demek istediğim şu ki, bu, kişisel bir muhabbet değil. Dönüp dolaştığımız bir alan var; bu alanda yollarımız çakışmıyor -hatta teğet bile geçmiyor- olsa da, aynı alanın içinde dönüp durduğumuz kesin. Bizim burada altını çizmeye çalıştığımız şey, mücadele hatlarının nasıl kesişebileceği; kesişmese bile nasıl yan yana gelebileceği… Yapmaya çalıştığımız da, kendi alanımızı mobilize etmek, bu mobilize ettiğimiz alanı diğer alanlarla yan yana getirmek ve hepsinin çakışmasını sağlamak.
Öte yandan, 3 Mart, yavaş yavaş konuşmaya başladığımız bir konu… Düne kadar, bilindiği halde anılmayan bir realite… İşçi hareketinde eşcinsellerin olması, mümkünse duymak istemediğin ve becerebiliyorsan sıyrılacağın; kendin bizatihi işçi isen, açık etmemeye çalıştığın ve "maalesef…" deyip utandığın bir varoluştu zamanında… "Sex worker kavramını "seks işçisi" şeklinde çevirmekle iş bitecek mi?" sorusunu sorduk kendimize ve bu kavram reaksiyonları da beraberinde getirdi. Birincisi, "Bunun neresi işçilik; insanın beyni mahvoluyor…" sorusunu soran bireysel bir reaksiyon. İkincisi de, "Bu bizim bildiğimiz fuhuş değil mi…" diyen ahlakçı bir kaçış reaksiyonu. 3 Mart, seks sektörünü, mesleki alan olarak tanımlayabilme ve bu mesleki alan üzerinden yaratabileceğimiz bir mücadele sürecini müm-

kün kılıyor. Sağlık hakkı istenirken, güvenlik hakkı da isteniyor çünkü içeriğin tekrar tekrar politize edilmesi gerekiyor ve artık politize edebildiğimiz sürece hak elde ediyoruz. Türkiye'deki hem trans varoluşun hem de seks işçiliğinin bileşkesinin alınabildiği oranda hedefe ulaşılabileceğini düşünüyorum.
Türkiye'de LGBT varoluşunun, işçi olma pratikleri ile aynı zeminde telaffuzunda da dışlanmıştık. Bizim ısrarla kendimizi ifade etmeye çalışmamız da bu sürece tekâmül ediyor. 2001'in 1 Mayıs'ında, "Eşcinseller Buraya! Dayanışmaya!" sloganı atan bir avuç insandık ama bu çığlık eninde sonunda yankı buldu. Televizyonlar da bunun nasıl sunulacağını bilememenin getirdiği bir çaresizlikle, olduğu gibi sunmak zorunda kalmışlardı ve bu da medya tarihinde görülmemiş bir şekilde doğru bir bilgi aktarımını sağlamıştı. Biz sendika istemiyorduk. "Eşcinseliz, işçiyiz, sendikalarda ve çalışma hayatında zaten varız ama mevcut sendikalar bizim görünürlülüğümüze müsaade etmiyor." diyorduk ve dolayısıyla mevcut sendikaların eşcinsel/biseksüel realitesini tanımasını istiyorduk. Ancak, seks işçilerinin şimdiki sendikalaşma talepleri oldukça ayırt edici bir yön ve Kırmızı Şemsiye Seks İşçileri İnisiyatifi'nin ağ oluşturma perspektifi buraya çok uygun. Selay'ın geçen seneki 1 Mayıs'ta taşıdığı "Seks işçiliği işçiliktir." pankartı oldukça anlamlıydı ve bu kullanımın Türkiye'de dolaşıma sokulması önemliydi.
Türkiye'de sendikalaşma süreci çok değişti. 1990'lı yılların başında, "Eşcinsel Kamu Emekçileri" imzasıyla KESK'in bütün sendikalarına bir mektup göndermiştik ve aldığımız geri-bildirimler çok ilginç olmuştu. "Bunlar nereden çıktı… Neyin nesi… Bu, olsa olsa polisin ya da rakip sendikanın bir oyunudur…" dedirtmiş bir mektup belki de… İşin ilginç yanı, o mektupta yazılanlara ne rakip sendikanın ne de polisin, KESK'in verdiği tepkiden farklı bir tepki vereceğiydi. O günkü koşullar öyleydi ama mevcut sendikalaşmalar değişiyor ve dönüşüyor. Bizim en son yaptığımız gey-lezbiyen işçi ağı konferansında, KESK'ten Cengiz Faydalı bir konuşma yapmıştı ve onun yaklaşımına göre, seks işçileri hali hazırdaki sendikalarla pekâlâ örgütlenebilirler. Bunun çeşitli ayakları var: Genelevlerde çalışan seks işçilerinin örgütlenmesi. Mevcut işçi ve memur sendikalarının, kayıtlı olmayan çalışanları örgütlemesi ve kaydetmesi. Bir üçüncü şık ise, taban örgütlenmesi. Benim kast ettiğim taban örgütlenmesi, ya unutulan ya sekteye uğrayan ya da fazla ilerleyemeyen girişimler… İstanbul'da Bağımsız İşçi Sendikası isimli bir girişim oldu. Bunun anlamı da şu: Çalışan, çalışmayan, kayıtlı, kayıt-dışı bütün öznelerin aynı sendikal çatı altında örgütlenmesi. Önümüzde böyle bir olanak var ama bütün bu süreçleri

düşündüğümüzde geçen sene adı konulan Kırmızı Şemsiye Seks İşçileri İnisiyatifi daha da anlamlı olabilir. Sürecin anonim bir şekilde ortada bırakılmasındansa, ismin tekrar sahiplenilmesinin anlamının büyük olduğunu düşünüyorum. Seks işçilerinin kendi aralarındaki iletişimin geliştirilmesi ve taleplerinin ve sorularının şekillendirilmesi önemli. Avrupa'nın Seks İşçileri Hakları Deklarasyonu'nda yer alan taleplerin neler olduğuna bakmak ve Türkiye'deki seks işçilerinin çalışma koşullarına uyarlamak da oldukça gerekli. Yani önümüzdeki süreç oldukça teknik ve basit…

Kurumsal ve Hukuksal Boyutlarıyla Seks İşçiliği
Aslıcan Kalfa, Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları
Senem Doğanoğlu, Pembe Hayat LGBTT Derneği avukatı
5 Mart, Perşembe

Remzi Altunpolat (Moderatör): 3 Mart, Dünya Seks İşçileri Hakları Günü nedeni ile arkadaşlarımız, Yüksel Caddesi'nde güzel bir eylem yaptılar. Bunun nereden çıktığına, Aslıcan Kalfa belki değinebilir. Kendi adıma şunu söylemek istiyorum ki hayatın diğer anlarının nasıl dönüştürülebileceğine dair ilgimiz ve inancımız sanırım azaldı. Seks işçiliği gündemimize yeni giriyor; en azından, feminist ve solcu olduğunu düşündüğümüz arkadaşlarımızla, "hayatın bu alanı nasıl dönüşür?" üzerine daha da öncesinden kafa yormamız gerekiyordu. Ama bir şeylerin değişeceğine dair inancımız çok fazla kalmamışa benziyor…
Öte yandan, seks işçileri sosyal haklar ve sosyal güvence için sokağa çıkıyorlar; bu anlamda, sosyal devletin de aslında savunusunu yapıyor oluyorlar. Belki biz bugün bunları tartışalım istiyoruz. İki konuşmacımız var: Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları anabilim dalından Aslıcan Kalfa ve Pembe Hayat LGBTT Derneği'nin avukatı Senem Doğanoğlu. Her ikisi de, seks işçiliği ile ilgili sorunlara gönül vermiş arkadaşlarımız. İlk önce, Aslıcan Kalfa'yı dinleyelim…
Aslıcan Kalfa: Ben, seks işçiliğine yönelik feminist yaklaşımlar; bu feminist yaklaşımlarla seks işçilerinin hareketinin ne şekilde örtüşebileceği ve seks işçileri hareketinin feminizmin neresine oturabileceğine değinmek istiyorum. "Seks işçiliğine feminizm nasıl bakıyor?"dan giriş yapmak doğru olabilir.
1970'lerden itibaren -ki tüm dünyada, radikal politik hareketlerin, kadın hareketinin ve LGBTT hareketinin 1970'lerde ivme kazandığını görüyoruz- seks işçileri hareketi ile eşcinsel hareket birlikte yükselişe geçti. Örgütlenmeler de bu dönemde başlıyor

ve bu dönemde feministler "seks işçiliği"ne kafa yormaya başlıyorlar. "Radikal feminizm" ve "seks çalışanları taraftarı feminizm" olmak üzere, iki tür feminizm var konuya yaklaşan. Radikal feminizm -temel varsayımlara bakacak olursak- kadınların bir sınıf olarak erkekler tarafından ezildiği üzerinden ilerliyor. Yani sosyalist feminizm gibi, çok fazla kapitalizm analizine girmeden, sınıf üzerinden ezilme analiziyle ilerliyor. Bu ezilmelerin çeşitli pratikleri var ve bunların en başta gelenleri cinsellik, tecavüz ve şiddet. Radikal feminizm,"seks işçiliği"nin kavramsallaştırılmasını reddediyor çünkü bunu bir emek ya da bir çalışma biçimi olarak görmüyor. O açıdan, "seks işçiliği" terimini kullanmıyor ve onun yerine "fahişelik" diyor. "Fahişelik ise sistemli bir tecavüzdür; kurumsallaşmıştır ve bir meslek olamaz. Piyasalaşmış bir tecavüz biçimidir" diyorlar. Radikal feminizm aynı zamanda, "Fahişelik dünyanın en eski mesleğidir", "erkekler, çok-eşlidir; fuhuş, çok-eşliliklerine dayanan cinsel ihtiyaçtır" gibi klişelere de karşı çıkıyor, bu savunmaların bizi aslında çok tehlikeli bir yere götürebileceğini söyleyerek... Temel düşünce ise, "fahişelik" kavramının, "iffetli kadınlar" ve "iffetsiz kadınlar" olmak üzere bir ikilik yaratacağı ve bunun, kadınların baskı pratikleri ile ezilmesine yol açacağı. Radikal feminizmin, düzenlenmiş bir fuhuş sektörü tahayyülü yok; "Fahişelik yasaklanmalıdır" diyor.

"Seks çalışanları taraftarı feminizm" ise -isminden de anlaşılacağı gibi- öncelikle bir "seks işçiliği" kavramsallaştırması yapmış, 1970'lerden itibaren. Bunu, bir emek biçimi, bir meslek olarak görüyorlar. "Fahişelik"in damgalayıcı bir sözcük olmasına önem vermişler ve -oldukça önemli olduğunu düşündüğüm- "seks işçiliği" kavramını getirmişler. Seks işçisinin kontrolü yitirmesi ve bir zavallı olması gibi mağduriyet üzerinden şekillendirilen görüşlere karşı duruyorlar. Zorunlu fuhuşa karşı çıkıyorlar ancak bu "gönüllülük-zorunluluk" meselesi de çok tartışmalı zaten… Bunu tekrar tartışmaya açabiliriz sohbetimizin sonralarında… Ancak bu kavramların da seks işçisi kadınları kategorize edeceğini seks işçilerini kategorize edeceğini söyleyenler de çok fazla… Bu işi gönüllü olarak seçenlerin "ahlaksız", zorunlu yapanların ise "zavallı, mağdur, düşmüş ve kurtarılmayı bekleyen kadın" şeklinde ayrılacağına yönelik eleştiriler var. Hemen söylemem gereken bir diğer önemli şey de, ILO ve Birleşmiş Milletler'e bağlı olan birçok kuruluşun, artık "seks işçiliği" kavramını -yani "sex work" tanımını- kabul etmiş olmaları…

Seks çalışanları taraftarı feministlerin çok dikkat çeken noktaları, seks işçilerinin hak talebinde bulunmalarını önemsemeleri. Yani bu işçilerin, sosyal politika önlemlerinden yararlandırılmaları

gereğini destekliyorlar. Sosyal güvenlik hakları, örgütlenme özgürlüğü ve temiz çalışma koşullarının önemi ve ayrımcılık yüklü yasal uygulamalarla mücadelenin gerekliliğinin altını çiziyorlar.
Kullanılan kavramlara gelirsek… "Fahişe" dediğiniz zaman sistemi yeniden üretmiş oluyorsunuz. Son derece "erkek egemen"liğe uygun bir kavramsallaştırma bu… Radikal feministler, fuhuş sektörünün ve fahişeliğin yasaklanması gerektiğini söylüyorlar; ancak, seks çalışanları taraftarı feministler, böyle bir endüstri varsa, bunun bir şekilde düzenlenmesini ve bu alanda çalışan insanların pratik ihtiyaçlarının karşılanabileceği sosyal politika önlemlerinden faydalandırılmasının gerekliliğini savunuyorlar.
Avrupa'da birçok ülkede, fuhuşu yasallaştırmaya başladılar ancak bu aslında çok geç… Hollanda'da bile 2000 yılında yasallaştırılmış. Macaristan ve Almanya'da da yasal… İsveç'in çok enteresan bir düzenlemesi vardır: 1998 yılında yasaklıyor fuhuş sektörü faaliyetlerini ve eril talebi -yani erkeği- cezalandırıyor. Ben, bunun aslında radikal feminist bir perspektife sahip olduğunu düşünüyorum. 1970'lerden itibaren, Avrupa'da çok ayrımcı uygulamalar var ve seks işçileri, birçok haktan yararlanamıyorlar ancak buna karşı örgütlenmeye başlıyorlar. Az önce belirttiğim gibi, dünyadaki politik hareketlilik de buna zemin hazırlamış durumda… Proje, program, sendikalar, sivil toplum kuruluşları ve internet üzerinden sanal örgütlenmeler gibi yollara gidiliyor ve kadın-erkek seks işçileri, transseksüeller, travestiler ve göçmenler gibi çok farklı kesimlerden çalışanları bünyelerine alıyorlar. Verdikleri hizmetler arasında şunlar da var: Endüstriyi terk etmek isteyen ve başka işlerde çalışmak isteyen kişilere, mesleki eğitim ve CV yazma kursları.
Bu tartışmaların, feminizmle biraz mesafeli durması söz konusu, evet... Aslında şu an Türkiye'de de yeni yeni bir hareketlenme var. Feministlerin örgütlenme içinde yer almaları gibi bir şey çok söz konusu değil henüz. Evet, kafa yormuşlar ama biraz teori düzeyinde kalmış geliyor. Ben bir ortaklaşma yakalayamadım yaptığım araştırmalar bağlamında.
Dünya Seks İşçileri Bildirgesi -örgütlenmenin güzel bir meyvesi- 2005 yılında kabul ediliyor ve çok ciddi konularda çok çeşitli hak talepleri var. Yaşam hakkı, özgür ve güvenli yaşama hakkı, kölelik ve zorunlu çalıştırmanın önlenmesi, işkence ve kötü muamelenin engellenmesi, sığınma hakkı, yasaklar önünde eşitlik ve ayrımcılığa karşı korunma hakkı, adil yargılanma ve örgütlenme hakkı gibi talepler bunlar.

Senem Doğanoğlu: Pembe Hayat LGBTT Derneği ve aslında ne olduğu biraz belirsizleşmiş olan Kırmızı Şemsiye Seks İşçileri İnisiyatifi adına bu konuşmayı yapmam talep edildi. Aslında Aslıcan seks işçiliğine yönelik hukuki rejimlerin belirlendiği zeminlerden bahsetti ve benim fikirlerim onun ifadelerinden kuşkusuz farklı değil. Belki şunu eklemekte yarar var: Her ülkede -ülke içindeki bölgelerde bile- çok büyük farklılıklar olabiliyor. Biz, seks işçiliğine hukuki destek kapsamında bir çalışma yürütüyoruz ve Eylül-Ekim aylarında bir final raporu yayınlayacağız. Final raporu için, talep kısmı oluşturmaya çalışıyoruz. Elinizdeki metin de, orada yer alacak çalışmanın sadece bir verisinden oluşuyor.

Biz, Türkiye'ye biraz bakalım istedik, "Seks işçiliğinin hukuksal rejimi nedir?"e… Suç haline getirmek ve suç olmaktan çıkartmak arasında değişen bir ölçek var aslında. Yani, bütün seks işçiliği biçimleri yasaklanır, hem etrafındaki kurumlar hem de seks işçiliğinin bizatihi kendisi olan müşteri. Seks işçiliği ve etrafındaki kurumları -bu kurumlar, pezevenklik veya genelev rejimi olabilir- her türlü biçimiyle böyle bir suç olmaktan çıkarma eğiliminden de bahsedebiliriz. Ancak, dünyadaki rejimlerin genel özelliği şu: Yasaklasa da, bir şekilde legalize etse de, tamamıyla suç olmaktan çıkaran bir eğilimden bahsedemiyoruz. Ortada yalnızca "tolere etme" durumu var. Fuhuş, her yerde tolere edilebilir çünkü bu devletin o dönemki politikasıyla da çok ilgilidir. Dediğim gibi, bütün o bölgesel ve yerel düzeydeki kamuoyunun yaklaşımı ve devletin iktidarını nasıl kurguladığı üzerinden değişebilir bir rejim silsilesi var.

Çok fazla ayrıntılara girmeyeceğim ancak Osmanlıdan bu yana biz de bu tolere etme rejimini deneyimliyoruz. İlerde, daha kapsamlı bir Osmanlı taraması ile birlikte transseksüel ve eşcinsellerin seks işçiliği alanındaki konuşlanışlarını da içerir bir şekilde bir çalışma yapmaya çalışacağız. Arşivlerde ulaşabildiğimiz ilk elden metinler, kadın ve erkek heteroseksüel olduğu düşünülen seks işçiliği biçimlerine ilişkindi. Çok ağır cezalardan, cezasızlandırmaya ve denetim altına almaya uzanan bir tarihsel arka plan sezinliyoruz. Ama şöyle de bir sıkıntı var: Kadının baskı altına alınmaya çalışmasıyla, seks işçiliğinin bahane edildiği bir rejim de aslında söz konusu… Mesela, "Kadınlar çamaşırhanelerde bekâr erkeklerin kıyafetini -fuhuş nedeniyle- artık yıkayamaz" diye ferman çıkartılıyor. Daha sonra, kaymakçı dükkânları denilen yerlere kadınların girmesi yasaklanıyor, taze avratlar ile Levanten'lerin buluştuğu görülmüştür diye. Yani, kadının kamusal alandan dışlanmasına çok denk düşüyor seks işçiliği iddiası. Bu, özellikle kadın çalışmalarının -seks işçiliği üz-

erinden olduğu gibi- kadının hangi bahanelerle kamusal alanın dışına itildiğine dair çalışabileceği çok derin bir alan aslında... Benzer şekilde, Osmanlı'daki polislik kurumunun, seks işçiliğinin yaygın olduğu alanlarda yürürlüğe konulduğunu görüyoruz. Galata, Tophane bölgesinde çok fazla genelev olduğu biliniyor. "Asil Müslümanların kanını da kirletmektedir." şeklinde kendini yeniden ürettiği çok farklı motifler de var. 1856'da ilk genelev açılıyor, 2. Meşrutiyet Dönemi ile bütün genelevler kapatılıyor ve yalnızca "Avanos Sokak dönemi başlasın." deniliyor. Avanos Sokak'ın çok fazla gayrimüslim kişilerce işletildiğini, orada çalışan seks işçilerinin gayrimüslim olduğunu biliyoruz ve bu kişilerin dışında çalışanların cezalandırıldığı bir rejimden bahsedebiliriz. Cumhuriyet rejimi ile beraber, bir tamim yayınlanıyor ve artık genelev açılmayacağı ve -bu arada genelevler türüyor- genelevlere artık kimse alınmayacağı bildiriliyor. Ondan beridir de, aynı hesaplarla kayıt altına alınmış olan seks işçiliği rejiminin muhatabı oluyoruz biz. Şunu da belirlemekte fayda var ki Osmanlı döneminden Cumhuriyet rejiminin ilk yıllarına kadar, genel ahlak çerçevesinde düzenlenegelen bir hukuki rejimden bahsedebiliriz. Sonrasında ise, genel sağlığın korunması, bulaşıcı hastalıkların önlenmesi ve ulus-devlet teorileri içinde biricik milletimizin korunması için genel sağlık referanslı düzenlemelerin yapıldığına tanıklık ediyoruz.
Bugüne baktığımızda… 1961 tarihli, "Genel Kadınların ve Genelevlerin Tabi Olacağı Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü" gibi uzun bir adı olan bir tüzük var. Burada korunan -tabii ki seks işçileri ve seks işçiliği değil- genel sağlık. Buna göre, üç tip yer belirleniyor: genelev, tek başına fuhuş yapılan yerler ve birleşme yerleri. "Kişi" olarak belirtmiyor tüzük; "kadın" olarak belirtiyor. Şaşırtıcı ve ürkütücü olan şudur ki bu tüzük gereğince fuhuşla mücadele komisyonu kurulması öngörülüyor ve bu komisyonlar -orada çalışan kadınlar bile- "genel kadın" gibi bir ifadeyi kullanıyor. Muhtemelen kendi aralarında "orospu" ve "fahişe" kelimelerini kullanıyorlardır; seks işçisi kelimesini kullanmalarını beklemiyoruz ama "genel kadın" çok sorunlu bir terim. Neresinde tutarsanız tutun, elinizde kalabilecek bir terim… Seks işçisi olarak görülen kadınların, bu üç yer dışında çalışması aslında yasak. Cezalandırma var mı? Kanunen yok. Denetim altında tutulacak bu kadınların rejimini de yine bu tüzük belirtiyor ve bu da sadece genel sağlığın korunması itibariyle yapılıyor. "Ne sıklıklarda muayeneye götürülecekler? Evci çıkabilirler mi? Genelev dışında yaşayabilirler mi? Evlenebilirler mi, evlenemezler mi?" gibi düzenlemeleri esas alıyor. Seks işçisini "koruyan"

tek bir hüküm var: "Seks işçisi genelevi terk etmek ya da başka bir geneleve geçiş yapmak istiyorsa, isterse borcu olsun isterse bir taahhüdü olsun, bunlara bakılmaksızın bu kişinin geçişi için gerekli önlemler alınır." "Koruyucu" mu tartışılır, bu kadar rejim içersinde... Şunu da söyleyeyim, 21 yaşını bitirmiş olmak ve evli olmamak kıstasları var geneleve kabul için. 30,000'e yakın kişinin başvurduğu ve alınmadığı bilgisi var bizde. Geçenlerde bir dava oldu; Karaköy genelevine başvuran kişiye yönelik valilik yanıtı şu oldu: "Karaköy genelevinin bulunduğu yer, zemin itibarıyla çok tehlikelidir; bu nedenle, biz geneleve girişleri durdurduk." Böyle tuhaf gerekçelerle reddediliyor. Girmek isteyen bir kitle de var sanırım ve onu da göz önünde bulundurmak lazım.

Onun dışında, Türk Ceza Kanunu'na baktığımızda, "fuhuşa aracılık etmek, fuhuş için yer temin etmek, fuhuşa teşvik etmek" gibi sadece eylemlerin tanımlandığı ama eylemlerin hiç bir şekilde ayrıntılandırılmadığı bir rejim var. Bu, aslında kayıt dışında olup da sokakta veya evlerinde çalışan seks işçilerinin başına bela olan bir hükümdür. Rejimin dışında -yani kayıt dışı alanda- olanlar aslında bizi daha çok ilgilendiriyor çünkü bugün sokakta, randevu evi olarak ifade edilen yerlerde ya da tek başına evde çalışan bir sürü seks işçisi ve bir dizi sıkıntı var. Kayıt dışı alana ilişkin evde, iş icrası var ise şayet, polisler tarafından basılıyor ve insanların evleri oturdukları evler mühürleniyor, kapatılıyor. "Ev kapatma cezası" adını veriyoruz biz buna. Bunun yanı sıra sokakta seks işçiliği yapmakta olanların başına bela olan da bir kabahatler kanunu vardır. Kabahatler Kanunu, Türkiye'nin her yerinde uygulanıyor ancak Ankara yerelinde biz şöyle bir uygulamayla karşı karşıyayız: Fuhuşla Mücadele Komisyonu, 15 Haziran 2007'de bir araya geliyor, vatandaşlarımızın ihbarları ve sürekli sıkıntılarını bildirmesi neticesinde, travesti tabir edilen ve kadın olan kişilere -bu onların sözü- sokaklarda durarak Kabahatler Kanunu uygulansın deniliyor. Kabahatler Kanunu'nun nesi uygulanacak? Bu konuda hiç bir referans yok. Komisyon olarak sen buna yetkili misin? Hayır. Kim uygulayacak? Sadece komisyon uygulayabilir… O zaman komisyon elemanları bütün gece boyunca bu işi yapmakla mesul… Böyle bir şey olmuyor; tabi ki polis yapıyor bunu. Polis de, kendisini görevli addederek ve "emre aykırı hareket" hükmünü kullanarak, seks işçilerine para cezası kesiyor. Eski Türk Ceza Kanunu'nun uygulamasına dayanan 526. Madde vardı. "Emre aykırı hareket", yine "Kabahatler" kısmında düzenleniyordu ama orada müşteri ceza alıyordu ve seks işçisi cezalandırılmıyordu. Yeni düzende, sınırları belli olmayan eylemlerle hem Türk Ceza Kanunu, hem de -sınırları aynı belirsizlikte olan- Kabahatler Ka-

nunu gereğince seks işçileri cezalandırılmakta…
Pembe Hayat olarak, seks işçilerine insan hakları açısından bakma taraftarıyız. İşçi haklarının insan hakları olduğuna inananlar olarak, seks işçiliğinin bir emek kategorisi olarak tanımlanmasını ve işçi haklarından bu anlamda faydalanmasını talep eden bir konumdayız. İşçi haklarının, serbest sözleşme ilişkisi ile korunan haklar olduğunu hatırlatmakta fayda var. Size dağıtılan kağıtlarda, seks işçilerinin kendi taleplerine yönelik metinler de var. Bunlar tamamıyla seks işçilerinin özgün metinleridir çünkü bizim için önemli olan, seks işçilerinin kendi metinleri üzerinden belirledikleri çerçeve dâhilinde hukuksal rejimi yeniden oluşturmaktır.
Katılımcılardan: Kırmızı Şemsiye İnisiyatifinin Çalışmaları hakkında bilgi verebilir misiniz?
Senem Doğanoğlu: İlk kez, geçen sene 1 Mart'ta bir toplantı oldu. Hem erkek, hem kadın hem de transseksüel seks işçilerinin tanıklıklarıyla başladı durum ve ilk temas sağlanmaya çalışıldı. Tartışma neticesinde, "şiddetten mağdur olduğumuz" ancak "sosyal güvenceye kavuştuğumuzda bir şekilde daha korunaklı yaşamlar sürebileceğimiz bir zemindeyiz"e ulaştık. Bunun da tek bir çözüm yeri vardı: Sendika. Sekretaryayı Ankara'da Pembe Hayat LGBTT Derneği ve Af Örgütü üstlendi. İstanbul'daki koordinasyonu Lambdaistanbul ve Kadın Kapısı yapacaktı ama hiç bir koordinasyon gerçekleşmedi henüz. İsmi, Kırmızı Şemsiye İnisiyatifi oldu yani…
Katılımcılardan: 50 yıl önce, genelevde çalışan kadınların sigortalanmasını istemiştik ve böyle bir şeyi Ankara Belediyesi'nin içine girerek yapmıştık. Daha sonra da bir genelev çalışanı kadın, bir dava açarak sigortalanmasını ve emekli olmayı sağladı. Yani bir emek kategorisine girdi. Bugün tekrar baştan başladık, bu yolun üzerine 50 yıl daha katarak…
Senem Doğanoğlu: Bizim özellikle üzerinde durduğumuz, sokakta çalışan seks işçilerinin hukuki rejiminin ne olacağı. Yasaklarsan ya da hukukla denetim altına alırsan, o bireyler nereye denk düşecek? Bu nedenle, iş sözleşmesinden bahsetmek gerekiyor diyoruz. Sizin söylediğiniz davalar sayesinde de, aslında genelevde çalışan kadınların bir iş sözleşmesine tabi olduğu ve SSK gereğince sigortalanmasına dair bir süreç başladı. İş kanunlarında ve iş hukukundaki düzenlemelerde de, sömürü ilişkileri zaten yasaklanmıştır ve bu anlamda korunma sağlanmıştır.
Hukukçu olarak belki çok cevap vermeyeceğim ama şöyle bakmakta yarar var… "Fahişe" terimi yerine "seks işçisi" terimini kullanmak çok önemli; bu, politik duruşumuzu da belirliyor. "Fahişe"yi ben bir anlamda şuradan kavrıyorum: Hem kadının

kınandığı yere, hem de 1980'lerde "Hepimiz fahişeyiz ve boşanma davası açıyoruz." diyen kadın taleplerine kadar geniş bir ölçekte fahişelik kurumu var. Bu, ahlaki bir yakınlık ya da ahlaki bir uzaklık olması gereken bir alan değil… Almanya'daki "Orospu Hareketi" ya da İstanbul'da transların çıkarttığı "Dönme Dergisi" gibi… İnsanların gözüne sokarak, bir yandan fahişe demenin vakti gelecek diye düşünüyorum. Şu anki tartışmalarımız, tamamen ahlaki kızgınlıktan kaynaklanıyor bence. Marksist metinlere de baktığımızda çok farklı şeyler bulmayız çünkü emeğin özüne ilişkin o sömürücü karakter her türlü iş ilişkisinde vardır; bunu tartışmaya gerek yok. Burada doğrudan bir beden politikası ve bir ahlaki kızgınlıktan bahsedebiliriz. Bu anlamda, fahişeliği de sabit bir durum olarak değil; tek gecelik tesadüfî buluşmalardan, eskortluk servislerine kadar uzanan bir zemin içinde tanımlamakta fayda var. Bu bağlamda, cinselliğin sağaltımı değil, "hepimiz sevişiyoruz ve sevişmeyi seviyoruz"dan bakmakta fayda var bence. Bazıları buna ücret ödüyor; bazıları da bundan para kazanıyorlar.

Moderatör: Beden üzerindeki iktidar, belki de tarihin en eski dönemlerinden bu yana en büyük iktidar ve bizim beden iktidarı dolayısıyla yaptığımız bütün tartışmalar da -sosyalizm, feminizm, LGBTT hareketi- beden üzerindeki iktidarın çözülmesine dair ürettiğimiz stratejiler ve mücadele biçimleri… Feminizm, büyük ölçüde sosyalizmin fideliğinde yetişti; LGBTT hareket ise feminizmin fideliğinde... Seks işçiliği hareketi de LGBTT hareketin fideliğinde yetişeceğe benziyor...

Sürüne Sürüne...
Pınar Selek
15 Mart, Pazar

Aslında, kitap çıkalı yaklaşık 3 ay oldu ve bu kitapla ilgili söyleşilere katılmak için, Ankara'ya 4. gelişim bu. Değişik birçok yere gidiyorum ve her söyleşi benim için çok zenginleştirici oluyor. Burada kadın ağırlığı oldukça fazla. Ben, erkeklerin de yoğun katılımını tercih ederdim çünkü her toplantıdan başka bir şey öğrenerek ayrılıyorum.

Hepiniz hatırlayacaksınız bu süreci. Hrant'ın öldürülmesinin hemen ardındandı. Televizyonda bir adam gördük hepimiz. Parmağını sallayarak, "Akıllı ol!" diyordu. Onu görünce büyük bir dehşete kapıldım ve televizyonun önünde kenetlendim. Yüzüne baktım, "Ben bu adamı bir yerden tanıyorum." dedim. Üslubuna, tarzına bakarken bakarken, aklıma ilk olarak Ülker Sokak geldi. Aynı zamanda müşteri olan ülkücü grupların, mahalleyi

nasıl boşalttıkları geldi aklıma. Yasin Hayal ekranda kalmıyor sürekli tabii… Ekran değişiyor ancak ben kafamdaki suretle konuşmaya başladım. Sonra biraz daha düşündüm; "Bir yerden daha tanıyorum." dedim. Bursa'daki süreci hepiniz biliyorsunuz. Aykut onu filmleştirirken bütün malzemeyi izlemiştim. "Trolara ölüm!" diye bağıran Bursaspor taraftarlarının yüz ifadeleri, söylemleri ve vücut dili aynıydı. "Tamam, buradan hatırlıyorum." dedim. Biraz daha baktım kafamdaki surete; Türkiye'nin her tarafında linç gösterileri var, azınlıklara, ötekilere ve muhalefete karşı. Nerden hatırlıyorum iye düşünürken düşünürken, "Ben bir kadınım ve ben "Akıllı ol!" lafıyla her gün karşılaşıyorum zaten." dedim. Şu üslup, yüz ifadesi ve "Akıllı ol!" söylemiyle zaten sıkça karşılaşıyorum. Ondan sonra Rakel Dink'in bir sözü gündeme geldi. O güne kadar, "erkeklik" üzerine bir çalışmaya girmek için bir motivasyonumuz vardı ancak bu belirleyici oldu. Rakel, "bir bebekten katil çıkaran zihniyete ve sürece bakmak lazım" dedi. İnsan bunun karşısında, ben ne yapabilirim diye soruyor büyük bir çaresizlik içerisinde. "Ne yaparsam faydalı olur?" diye düşündüm. Yalnızca Hrant'ın gitmesi değil, daha önce yaşadığımız acılar da geldi aklıma. Rakel'in söylediğini yapmanın -yani bir bebekten katil çıkaran sürece bakmanın- iyi bir cevap olacağını düşündüm. Bir kadın olduğum için de, yalnızca bir katil yaratan zihniyete değil; doğrudan doğruya, şiddeti üreten zihniyete, şiddetin bütününe, erkeklerin neden bu kadar kasıldığına ve şiddetin öznesi haline nasıl geldiklerine daha yakından bakayım istedim. Tabii ben feminizm penceresinden bakmayı tercih ettim çünkü feminizm, bana dünyayı algılamak ve özgürlük perspektifimi çizmekte önemli bir yol açtı. Bu kitap da, bunun ürünü aslında…

Feminizm penceresinden, Yasin Hayal'in ve anlattığım diğer erkeklerin üslubuna bakmaya başladım. Feminizm, bir kadın sorunu değil; onun penceresinden baktığında, yalnızca kadını görmezsin aslında. Feminizm, kadına yönelik şiddeti ya da kadın-erkek eşitliğini ele almaz yalnızca. Cinsiyetçiliğin, tüm diğer iktidar ilişkileri ile ne kadar iç içe geçtiğini, birlikte kurumsallaştığını, birbirinin tekrardan yaratarak şekillendiğini ve birbirinden nasıl feyiz aldığını öğretti bana feminizm. Milliyetçiliğe, militarizme ve heteroseksizme kaşı mücadele ederken, feminizmden mutlaka beslenme ihtiyacını hissettim. "Güçlü her zaman haklıdır.", "Baba, döver de sever de." gibi kabul ettiğimiz değerlerin, kamusal iktidar tarafından nasıl kullanıldığını zaten biliyordum. Cinsiyetçiliğin, yalnızca Ahmet ile Ayşe arasındaki ya da Hüseyin'le Mehpare arasındaki sorunlarda değil, yaşadığımız tüm iktidar ilişkilerinde önemli bir rol

oynadığını da görüyorum.
Tabii, feminizm de kendi içerisinde bir tartışma süreci yaşadı aslında… Bir yandan, büyük bir anlatı olan ataerkillik eleştirisi ile karşılaşıyoruz. Akrabalık sisteminden, diğer bütün ilişkilere kadar… Ancak son zamanlarda -ki ben buna çok daha yakınım- toplumsal cinsiyet kavramının feminizmin önünü nasıl açtığı konusu var. Amargi'nin son sayısında Zeynep Diri'nin bu konuya dair çok güzel bir yazısını bulabilirsiniz. Büyük bir anlatı olmaktan çıkıp her alanda kullanılabilir bir şey haline geliyor. Toplumsal cinsiyet tanımlaması, kadın ve erkeklerin nasıl kadın ve erkek olduğunu gösteriyor bize. Aynı zamanda, kadınların ve erkeklerin farklı toplumsal koşullarda nasıl farklı kadın ve erkeklik hallerini öğrendiklerini ve tek bir kadınlık/erkekliğin olmadığını gösteriyor. Diğer iktidar ilişkilerinin ihtiyaçlarına göre kadınlık ve erkeklik oluşabiliyor. Tek bir mekanizma ile -yani Ahmet Ayşe'ye- öğretmiyor nasıl kadın olacağını. Sistemde ihtiyaç duyulan kadınlık ve erkeklik üretiliyor. Osmanlı erkeği çok daha farklı erkek tipi; Cumhuriyet erkeği -ya da kadını- çok daha farklı… Osmanlı erkeği çok hareket etmez; iş yapmaz, yaptırır; daha ağır-kanlıdır. Osmanlı'nın çöküş sürecinde mesela, baba leylek ile özleştirilir; kızlar yoldan çıkar, aile dağılır, baba hep çaresizdir ve iktidarsızdır. Osmanlı'yı anlatır; o erkek modeli biter, yeni modeller çıkar. Aynı şekilde, toplumsal cinsiyet, farklı iktidar alanlarında cinsiyetçiliğin nasıl rol aldığını gösterir. Milliyetçilik, militarizm, devlet… Birçok farklı iktidar biçimlerini iyi anlamak ve analiz etmek için, bu tanımlamadan yararlanmamız gerektiğini öğretir. Heteroseksizm eleştirisinin de mutlaka feminizm ile yapılmasının en önemli nedenlerinden biri olarak ortaya çıktı.
Bununla birlikte, ataerkillik ile erkek arasındaki ayrımı -yani, bildiğimiz Ahmet ile ataerkillik arasındaki farkı- koydu ortaya. Ahmet'in ataerkillik içerisinde nasıl konumlandığını ve şekillendiğini anlattı. Feminizm mücadelesi, erkeklere karşı bir mücadeleyi değil; erkeklerin de bu süreci ve özneliği nasıl yaşadığını gösterdi. "İkinci dalga feminizm"de, erkeklik, aşılması ve yıkılması gereken bir güç olarak görülüyor. Aslında öyle değil; korku şiddeti doğurur. Mücadele eden şeyin, aslında o kadar da iktidar alanı olmadığını; iktidarsızlıklar üzerine iktidarın kuruduğunu görüyoruz.
Dünyada özellikle son 10-15 yıldır, erkeklik üzerine ciddi çalışmaların yapıldığını görüyoruz ve aklımıza ilk olarak kadın araştırmaları geliyor. Bu, çeşitli üniversitelerde, toplumsal cinsiyet araştırmaları ismini aldı ve bu oldukça önemli ve geçiş sürecini iyi anlatıyor. Öncelikli ihtiyaçlar giderildikçe ve birikim

arttıkça, feminizm asıl içeriğine şimdi şimdi kavuşuyor. Buna paralel olarak, politik alanda Biz Erkek Değiliz İnisiyatifi'nin çıkması da çok önemli. "8 Mart'ta biz de yürüyelim; ortada kadın sorunu var…" diyorlar. Ancak, tecavüz ve kadına yönelik şiddet, kadın sorunu değil bir kere… Sorun alanı olan ve müdahale edilmesi gereken kadın değil. Özellikle siyası partiler, kadın sorunu kavramını kullanıyorlar ve politik içeriğinin kaybolmasına neden oluyorlar. Evet, kadın kurtuluşunun öznesi kadınlardır fakat cinsiyetçilikle mücadele etmesi gereken kişiler yalnızca kadınlar değildir. Bu mücadele erkekler üzerinden de çok önemlidir. Erkekliğe yakından baktıkça, erkeklerin erkek olmaktan ne kadar mustarip olduklarını görebildim ben.
Ben ve iki arkadaşım bir çalışma yaptık. Ben kadın oluğum için bunu yapamazdım. 80 yaşından 20 yaşına kadar, çoğu AKP ve MHP'li erkekler bana açılmazlardı… Soruların oluşturulması ve hikâyelerin toparlanmasına kadar, bu iki arkadaşla çalıştım. Erkeklerin farklı toplumsal koşullarda, farklı erkek olma biçimlerinin olduğundan bahsetmiştim.Bir yerde ata binme önemli ise bir yerde iyi arabaya sahip olmak önemlidir. Bu çalışma sırasında, ereklerin dehşet verici bir deneyim yaşadıklarını gördüm ancak üzülerek söylemeliyim ki, bunu, erkeklerin düşünmediğini de gördüm. Kadınlar mesela, mağdur olduklarını bildikleri için kendilerine dair fazlaca konuşabiliyorlar ancak erkekler bunun üzerine çok fazla düşünmüyorlar.
Türkiye'nin geleneksel yapısına dair düşünelim şimdi… Birincisi, erkeğin aktif olması bekleniyor. Yatak da dâhil olmak üzere… Erkeğin kendisini ispatlaması, erken boşalmaması, uzun süre dayanması ve kendini göstermesi gerekir. Sosyal alanda da aktif olmalıdır; pasiflik, kadına yakıştırılan bir niteliktir. İkincisi, bir şeylere sahip olmalıdır. Tarla mı olur, çocuk mu olur, kadın mı olur bilemeyiz ancak toplum tarafından kabul görebilmesi için, sahip olduğu şeyi korumayı ve kollamayı bilmelidir. Bana çok zor geldi bütün bunlar. Bulunduğu aileden sorumludur, mahallesinden/köyünden sorumludur, ülkenin kaderinden sorumludur ve kadınlardan zaten sorumludur. Türkiye'de erkek olma sürecinin birinci aşaması sünnet. Müslüman toplumlarda sünnet, başka ritüellerin yerine geçiyor. Erkekliğe geçiş töreni olarak algılanır sünnet kutlamaları. Şu kadarcık etin alınması ile kıyaslandığında, kadınların adet olması çok daha önemli geliyor bana. Başka bir varlığı yaratabilecek bir yeteneğe sahip oluyor artık kadın; ancak bu, "utanç" ve "pis" olarak algılandığı için törenle kutlanmıyor. Adet olduğumuzu saklamak gibi deneyimlerimiz olmuştur hemen hemen hepimizin. Ancak, sünnet törenlerinde, padişah kıyafeti giydiriliyor. Çok acayip değil mi

bu! Ya da asker kıyafeti... Diğer yandan, bu organın, hayatı karartabilecek bir kudret olduğu da düşünülüyor. Çocuk, sahip olduğu organın, cinsellik-dışı bir anlama sahip olduğunu kendisine hissettirecek ciddi küfürler ile büyüyor. Çocuk bir yandan bunu duyuyor, bir yandan haz alıyor, bir yandan "Büyük mü? Küçük mü?" tartışmalarını duyuyor ve bir yandan da korkuyor. Tabii çocuk bunu bastırıyor; "Erkekler ağlamaz."ı biliyor ancak ağlıyor doğal olarak.
Ömür boyu süren bir süreç bu: Şenlik ile bastırılan bir korku var erkeklikte. Bir düğün: kalabalık birikir, kız içerde bekler, "Hadi aslanım!"lar yükselir. Bıçağın kestiği organın, bıçak gibi kesmesi lazımdır şimdi. Askere giderken de benzer şeyler olur. Savaşa giderken de… Gürültü ile bastırılan bir korku, erkekliğin nasıl şekillendiğini anlamam konusunda benim için önemli oldu. Mevcut siyasal anlamını kazanmadan önce de, askerlikler oldukça gösterişli kutlanıyormuş. Büyük yemekler yeniyor, aileler onlara bakıp öğütler veriyor, herkes ağlıyor ve ağabeyler "şöyle davran, böyle davran" diye akıl veriyor… Kitapta birisi, "Ne kadar önemli bir şey yapacağımı, ben ve ağabeyim oturup da babam bize hizmet ederken anlamıştım" diyor mesela. Devletin bu şekilde militarizasyon sağlaması, toplumun başka bir anlam yüklemesi ve bu anlamların iç içe geçmesi…
Daha sonra, kişi askerden geliyor. Bir kere, eli iş tutması gerekir. Sünnet, askerlik, iş bulma. Erkeğin, geçindirmesi ve evine para getirmesi ve sahip olduğu şeyin maddi sorumluluğunu üzerine alması gerekir. Kişinin daha sonra bir kadına sahip olması lazımdır. Bu da yetmez; o kadından bir çocuk peydahlaması gerekir. O kadını "becerdiğini", kendisinin tohumlarının olduğunu ve o kadının çocuk yapabildiğini ispatlaması gerekir. Kimi yerlerde de iki-üç kadın ile daha fazla çocuk elde edilir. Baba olmak en üst konum halini alır. "Peki, burada bitiyor mu? Erkekler rahatlıyor mu?"yu sorduğumuzda, hiçbir şekilde rahatlamadıklarını görüyoruz çünkü erkekliğin ispatlanmasının ve sınavların sonu gelmiyor. Açılmayan kapının açılması, müdahaleyi orada o yapmak zorunda… Bu dayatıldığı için, ortaya eğreti bir erkeklik çıkıyor.
Askerlik konusuna gelirsek… Biliyoruz ki, askere yalnızca sağlıklı erkekler -erkek gibi erkekler- gidebilir. Bu ne demek? Erkeğin heteroseksüel; erkekliğe dair aklımıza gelen her şeyi işleyen bir erkeğin olması lazım. Sağlık kontrollerinin, "çürük" diye bir rapor alma kısmı var. Burada, "çürük" diye bir kelimenin kullanılması garip değil mi? Çürük! Eşcinselsen çürüksün. Sakatsan çürüksün. Gözlüğün 7 numaradan fazlaysa çürüksün. Kitap için bizle görüşme yapanların çoğu, sağlık muayenesi

sırasında heyecanlandıklarını söyledi. Her şeye bakıldığı için, doğal olarak cinsel organlara da bakılıyor. İnsanların çoğu, hadım olup olmadıklarının ya da erkekliklerinin nasıl olduğunun kontrol edildiğini sanıyor. Eşcinsellerin süreci çok daha farklı; onlar, bir cezalandırma olarak yaşıyor bu süreci. Aslında eşcinseller de kabul ediliyor askere; ancak bunu bastırması ona erkek olma şansını veriyor. "Vatanı milleti koruma uğruna sen de görev yap ama bastırırsan" diyor. Oldukça rencide edici bir süreç bu. Askere gidiş aşamasına da, "teslim olmak" deniyor. Adı, "teslim olmak". Erkek, yalnızca erkeklerden oluşan, homososyal bir laboratuara giriyor. Toplumu çeşitli yerlerinden gelen erkeklik modelleriyle karşılaşıyor. Her şeyleri şişirildiği için, birbirlerine tosluyor bu erkekler… Orada küfür etmeyi ve rencide etmeyi öğreniyorlar. Bir tanesi, "Hayatımda duymadığım küfürleri orada duydum." diyor. Tabii bunun yanında, devletten, nasıl erkek olunacağına ve şiddet ve silah kullanımına dair dersler de alıyorlar. Bir varlığı ya da varlıkları yok etmenin sistematik şeklini öğreniyorlar orada. Erkek, "Sen güçlüsün"lerle bir yandan sürekli şişiriliyor; bir yandan da sürekli şiddete uğruyor orada. "Teslim olduğu" anda, üzerindeki her şeyi çıkarıyor; saçları kesiliyor, yıkanıyorlar ve donlarına kadar yepyeni kıyafetlere bürünüyorlar. 5'er dakikada banyo yapılıyor, kıyafetler giyiliyor ve birbirini tanımayanlar yüzlerce insanın arasında doğan kargaşanın içinde işler hallediliyor. Bizlerle görüşen erkeklerin çoğu şunu anlattı: Orada bir ayna var ve aynada kendilerin baktıklarında, 3-4 tane kafa çıkıyor ortaya ve kendilerini tanıyamıyorlar. "O kepin altından bakan gözler benim miydi?" diyenler var. Ya da iki arkadaş birlikte geliyor ancak birbirlerini tanıyamıyorlar. Birbirlerini ve kendilerini tanımayan varlıklardan oluşmuş bir yığın düşünün. Erkek, sosyal çevresinde de şiddet görüyor ancak orada kaçabileceği, sığınabileceği ve direnebileceği bir mekanizma yaratmış çünkü bizzat orada yaşıyor. Ancak, askerlikte teslim olmuş tamamen. Toplumda var olan yaş hiyerarşisi, orada işlemiyor bu arada. Kendisi yaşlı bile olsa, kendisinden 2 gün önce oraya gelmiş birinden kötü muamele görebiliyor. Komutanlardan gelen her türlü küfür ve dayak son derece fazla. "'Dayak yemedim.' diyene inanma." diyenler vardı sürekli. Dayak yemeyenler de olabilir ancak her an dayak yiyebileceğinin olması ihtimali de dayak yemek kadar ağır bir şey olsa gerek… Toplumda var olanlar, bir araya gelince, bir yere kapatılınca ve her beraber aynı tezgâhtan geçince, topluma dair o kadar çok değer, alışkanlık ve zihniyet açığa çıkıyor ki… Dolayısıyla, onlara bakmak ve onları incelemek çok önemli.

Kitap için yaptığımız söyleşiler, binlerce sayfa tuttu ve bunları Amargi Kadın Kooperatifi'ne bağışladık. Hepsi bütün araştırmacılara açık çünkü 10 tane kitap çıkarılabilir içinden. Biz yalnızca erkekliğe dair söylenenlere yer verdik kitabımızda. Bu görüşmeler sırasında gördüğüm bir diğer şey de, sürekli aşağılanma halinin -sürünmek mesela- bir ceza uygulaması olarak yapılması. "Sürün!"den başka daha aşağılayıcı bir şey olabilir mi… Devlet, kabarıp da gelmiş horozların hepsini süründürüyor. Mecaz olarak biz kadınlar süründük ancak fiziksel bir sürünmeden geçmedik. Ama Türkiye'deki erkeklerin %90'ı sürünmüş ve dolayısıyla erkeklik ancak sürüne sürüne olabilen bir şey! Bu başlığın, askerlik sürecini tanımlayabilecek tek şey olduğunu düşündük.
"Askerlik sizi adam etti mi?" diye sorduk görüştüğümüz kişilere. Çoğu, "Evet, adam etti" dedi. Birazı, "Hayır, biz zaten adamdık" gibi şeyler söyledi. Adamlıktan ne anladıklarını da sorduğumuzda, "Hamur pişmeden yenmez." diyen oldu; "Pişmem için zorlukları görmem gerekiyordu ve askerlikte piştim" diye de ekledi. Bir erkeğin, sosyal çevresinden çıkması ve gurbete ya da başka yerle gitmesi gerekir, döndüğünde, kaldığı yerin koruyucusu olabilmesi için. Askere gidiş, aynı zamanda geneleve de gidiştir ve anlatacak çok şey birikir bu askerlik sürecinde.
Kıbrıs'ta "Şunu, bunu öldürdüm…" diyen Atilla Olgaç var ya… Amargi'de ona dair bir yazı yazdım, söylediklerinin yalan da olabileceğine, gerçek de olabileceğine dair çünkü onun bu tür hikâyelere ihtiyacı var bir erkek olarak. "Ağır Ağabey"i oynuyor dizisinde ve de Gargamel'i seslendiriyormuş bir yapımda. Gerçek hayatta da hikâyeleri yoksa "Ağır Ağabey" olmak çok zor olmalıdır onun için… Askerlikte de, bir hikâyeyle bir başkasının hikâyesi birleştiriliyor ve ortaya anlatılacak koca bir şey çıkıyor. Ancak bu hikâyeler, yaşanan sıkıntılar ve mağduriyetler üzerine değildir genellikle. Şamata havasında anlatıldığını görürür askerlik hikâyelerinin.
"Akıllı ol!" a dönecek olursak… Görüşmelerimiz sırasında, "adam olmak"tan anlaşılan, "daha akıllı olmak"tı… "Nasıl?" sorusuna ise, "Eskiden bir kavga görseydim, hemen atlardım; şimdi hemen atlamıyorum kavgaya." diyor. Yani delikanlılık denen şey, devletin tezgâhından geçiyor. Nerde sinileceğini, nerde pısılacağını, kime boyun eğileceğini ve kime "dayılık" yapılacağını öğreten ve çeşitli stratejiler geliştiren bir süreç bu. Bu stratejileri bilen de kendini bir şekilde kabul ettiriyor ve süreci bilmek "akıllı olmak" olarak algılanıyor.
Askere gidene verilen öğütler arasında şunu çok görüyoruz:

"Ne en önde dur, ne de en arkada. Ortalarda ol." Hâkim erkeklik, önde durmak, atılabilmek ve en çok bağırabilmekken; bu stratejiye göre, yiğitliğin 10'da 9'u kaçmak aslında… Hâkim erkeklik klişesini iyi tanımak ve bunun nasıl uygulandığını görmenin çok önemli olduğunu düşünüyorum.
Peki, madem bu kadar mağdur olan bir varlık var ortada; biz erkekleri kurtaralım ve mücadele edelim o zaman… Erkekler, bir yandan egemenliğin avantajlarından sonuna kadar yararlanırken, diğer yandan bu egemenliğin altında eziliyorlar. İktidar vaatleriyle şişiriliyorlar; sonunda bu mitin altında eziliyorlar ve kendilerinin katilleri oluyorlar. Şiddet kapasiteleri bir yandan genişletilirken, bir yandan da kendileri şiddete uğruyorlar. Yoksunluğun, yoksulluğun ve iktidar ilişkilerinin -kültürel, cinsel gibi- bu kadar hâkim olduğu yerlerde, "Ben erkeğim." demenin ne kadar zor olduğu görülüyor. Şehrinden ilk defa askerlik için çıkan, Trabzonlu birinin anlattığı çelişkilerle dolu bir hikâye vardı. "Milletin niyeti bozuk; askere değil sanki başka bir yere gidiyorlar. Biz ana-kuzusuyuz; öyle âlem falan bilmiyoruz. Ankara'da, garda indim ve bir kafede kendime bir çay, bir tost söyledim. O sırada televizyonda, Fenerbahçe-Trabzonspor maçı vardı, Trabzon yenildi. Yenseydik, ben ne âlemler yapardım…" diyor. Bunun gibi acı hikâyeler o kadar fazla ki…
Yasin Hayal'lerin, Ogün Samast'ların çıktığı bölgeye baktık, askerlik çalışmamızın dışında. Bir-iki tane internet kafe var, başka hiçbir şey yok… Kürtlerin köy boşaltmalarından sonra bir araya geldikleri yerler var; oralara da gitmiştim. Orada aynı yoksunluk durumu yok; sosyal bir birliktelik ve bir gündem var. Farklı mekanizmalar oluşturmuş insanlar, bir arada olunca. Ama bazı kasabalarda, erkeklerin o yoksunluğun dışında başka bir alan yaratmaları çok zor. Yani yoksunluğun dışında bir yoksunluk durumu ve bununla baş etmek gerçekten çok zor. Erkeklerin, yedikleri şamarlara karşılık veremediklerinde, bir hınç ile dolduklarını düşünüyorum. Hınç kitabından da çok faydalandım ve hınç üzerinden sezinledim bu meseleyi. Erkeklik ve şiddet analizinde, bu hıncı görmemiz gerekir. En tehlikeli şiddet, korkudan ve yetersizlikten doğan şiddettir. Bizim sandığımız gibi güçten kaynaklanmaz şiddet; güç, şiddetin daha iyi uygulanmasına vesile olur yalnızca. "Kadınlar güçsüz oldukları için şiddetsizdirler; erkekler ise, güçlü oldukları için şiddet uygularlar." diye bir şey yok. Bu hıncı ve aşağılık psikolojisini görmek lazım.
Erkekler aslında bu "iktidarsızlık" -hâkim klişelerle konuşuyorum- durumunun farkındalar. Bize anlatılanlardan birinde şu vardı: "Biz erkeğiz, biz erkeğiz" konuşmalarının arasında, bir tanesi

bir fıkra anlatmak istiyor. Son derece heteroseksist bir fıkra olduğunu ve bu üslupla konuşacağımı şimdiden belirteyim. "Adamın biri bir geneleve gidiyor ve birkaç tane çıtır kız görüyor. Bir tanesini beğeniyor ve yukarı çıkıyor. Kadın bir-iki dakika sonra, "Ben yapamayacağım." diyerek aşağı iniyor. Yukarı çıkan ikinci kız da, "Ben yapamayacağım; bu adam bana çok fazla." çığlıklarıyla iniyor aşağı. Üç, dört, beş… Kimse cesaret edemiyor yukarı çıkmaya. Mama da, "Ben hallederim." diye yukarı çıkıyor ama o da iniyor aşağı 5 dakika sonra. Bilirsiniz ibneler olur genelevlerde. "Ben bir şansımı deneyeyim" diye çıkıyor yukarı. Beş dakika… On dakika… On beş dakika… Bakmışlar, mutlu mesut iniyorlar aşağı. Adam ücretini ödüyor ve çıkıp gidiyor. Bütün kızlar, bu ibnenin etrafına toplanıyor, "Nasıl yaptın?" diye soruyor. O da, "Eee, biz erkek adamız." Diyor." Bu fıkra, trajediyi çok iyi anlatıyor: "Biz zaten her gün s.kiliyoruz ama yine de erkek adamız." mesajı veriliyor. Senin, benim anlatmam değil de, o ağızdan anlatılması çok önemli bu trajedinin.
Bu çalışmalar, Türkiye'de yeni yeni yapılmaya başladı ve bizim için bir başlangıç. Kaos GL, Amargi Kadın Hareketi ve feminist hareket bunun mücadelesini zaten veriyor ancak bu kalıplara daha da yakından bakmak lazım. Alıştığımız ve bizim bile fark etmediğimiz çok şey var. Bu kalıplar bizim birbirimize dokunmamızı, âşık olmamızı ve sevmemizi şekillendiriyor. Bu kalıplar birbirine çarpıyor ama değen ve dokunan sen değilsin. "Erkekler ağlamaz." diyorlar sürekli… Belki de ilk iş, yüksek sesle ağlamayı becerebilmektir. Erkekler zaten ağlıyorlar ve bana umut veren şey bunu hala yapabiliyor olmaları. Her ne kadar bazen bahsediyor olsalar da, yüksek sesle, herkesin ortasında, zırıl zırıl ağlamayı başarabilmek ve bu deneyimleri açığa çıkarabilmek çok önemli.

Görünür Olmak Ya da Ol(a)mamak!
Hande A.
Seçin Varol
28 Mart, Cumartesi

"Aynen dolabın içine girmek gibi… Bazen çıkıp el sallıyorsun ama sonra tekrar içeri giriyorsun..."

Moderatör: "Görünür olmak, sizin için ne anlama geliyor"la başlayalım mı?
Hande: Görünürlük, hepimizin çok fazla içinde olduğu bir konu

ve Seçin'le "görünürlük" adına farklılaştığımız bir dönemden geçtiğimiz için bu hafta bu gündemi tercih ettik. Hâkim bir kimlik var toplumda ve biz bunun baskılanan tarafında kalıyoruz. Eşcinsel görünürlüğünde akla getirilenler oluyor: kendine hâkim olamayan ve her yerde cinselliğini yasamaya çalışan kişiler. Cinsel edim üzerinden gelişen bir kimliğimiz var ve aslında örgütlenme çabamızın bir kısmını da bu görünürlüğü değiştirmek oluşturuyor. Bugün "lezbiyen ve biseksüel kadın olmak, politik bir durusu da yanında getirir mi?"yi de tartışabiliriz belki… Hatta, "Türkiye'de kadın olmak bir politik duruşu yanında getirmeli mi?"yi bile tartışabiliriz.
Seçin: Örgüt kaynaklı bir görünürlük olmadı, benim "görünür olmak" kavramın.
Katılımcılardan: Görünürlüğün kıstası nedir? "Bir lezbiyen şöyle olmalı" gibi bir kıstas var mı?
Seçin: Şöyle bir gerçek var ki transseksüel kadınların çoğu görünür insanlar ve onları çok takdir ediyorum. Her türlü şiddete uğruyorlar… Tabii bizimki de kendi içimizde uğradığımız şiddet türleri var: Yok sayılmak benim için başlı başına bir şiddet. Bastırılmak bir şiddet. Sokakta sevgilimle el ele yürüyemiyor olmak bir şiddet. Okulda gözlerin bana dikilmesi bir şiddet. İşyerinde, "erkek arkadaş"ımın olduğunun varsayılması ve onun nasıl olduğunun sorulması bir şiddet… Duygusal bir şiddet…
Katılımcılardan: Birçok ortamda, "erkek arkadaş" dendiği zaman kabul etmek ya da üzeri kapalı geçiştirmek zorunda kalabiliyoruz…
Katılımcılardan: Ya da sevgilisini o bir erkekmiş gibi anlatmak var… Öpüşmek, sarılmak, güzellikler… Her şey aynı ama anlatılan bir erkek…
Katılımcılardan: Ben açıldım ve bunu Kültür Bakanlığı'nda yaptım. Herkes sustu ve bir daha konu açılmadı. Eşimin bir kadın olduğunu söylediğim zaman bir sessizlik oldu ve durum sanki böyle değilmiş gibi devam edildi konuya.
Seçin: Lisede şöyle düşünürdüm: bir Bülent Ersoy var, bir de ben varım şu koca dünyada. Mutlaka ki çevremde vardı ama ben görünürlük derken politik görünürlüğü de kastediyorum. Hak mücadelesi verirken, insanın kendisini yalnız hissetmesi çok kötü… Ancak çok yalnız hissetmiyorum ben kendimi. Şu dönem, sanki daha kalabalığız eski yıllara kıyasla. Yine de insan, kalabalık bir coşku hayal ediyor.
Moderatör: Kimlere karşı görünürsünüz? Hangi ortamlarda ya da? Görünürlük nerde başlıyor ve nerede bitiyor?
Seçin: Biraz biraz aileme görünmüştüm sonra biraz geri çekildim. Aslında bu söyleşinin duyurusundaki cümle Hande'nin

bir sözü: "Aynen dolabın içine girmek gibi… Bazen çıkıp el sallıyorsun ama sonra tekrar içeri giriyorsun." Önce kimseye açık değilsin; sonra böyle bir dışarı çıkmaya yelteniyor ve "kendin gibi insanlar"ı bulmaya çalışıyorsun ya da ailene açılmaya çalışıyorsun. Tabii o esnada öyle bir tepki geliyor ki hemen geriye kaçıyorsun.
Katılımcılardan: O kapakları bizim neden kapattığımız ya da kapakların bizim suratımıza neden kapandığı… Aslında bu hareketin politik duruşu da bu noktada başlıyor sanırım.
Katılımcılardan: Evet, hepimizin bir politik duruşu var ama hepimiz buradan çıktığımızda yine aynı hayatlarımıza devam ediyor ve yine kapalı kalıyor olacağız. Kadına yönelik şiddete hayır dedikten sonra evine giden ve orada şiddet gören kadınların olduğu bir dünyadayız. Örgütleniyoruz ama bu örgütlenmelerimizin sonucunu kendi hayatımıza maalesef çok fazla yansıtamıyoruz. Yani ben buradan çıktığım zaman, "Hey, anne ve baba, ben eşcinselim." diyemiyorum ve bunu diyemediğim için de biraz yerimiz sayıyor olacağımı düşünüyorum.
Seçin: Bunu, yerimizde saymak olarak görmüyorum. Aile ile toplum da birbirinden çok ayrı düşünmüyorum. Ha sokaktaki insan, ha benim ailem… Ben ailemle uğraşacağım ilk önce. 1-2 sene psikologa gönderirler, "hasta" olduğum için. Ondan sonra biraz zaman geçer; ben de kendimi geri çekerim ve sonra tekrar açılmaya başladığımda yaşım büyümüş olur. Sonra yavaş yavaş alışmaya başlarlar. Ben bugün niye görünürüm biliyor musunuz? Az çok haklarımla ilgilenmeyi öğrenmemden dolayı.
Katılımcılardan: Dışarıdaki bir insanın benim eşcinsel olduğumu bilmesiyle ailemin bilmesi arasında çok büyük fark var. Dışarıdakinin bilmesi beni çok da yormaz.
Katılımcılardan: Yarın öbür gün tutun ki bir çocuk sahibi olduğunuz ve o karşınıza gelip "Ben eşcinselim" dediğinde reaksiyonunuz ne olur? "Evladım, yapma, toplum içinde zorluk çekersin." mi, yoksa "Ben seni kabul ediyorum" mu? Oradan başlayarak görünürlüğü değerlendirmek gerekir bence, zor bir konu çünkü…
Katılımcılardan: Türkiye'deki seyri bence şu şekilde: Üniversitede belli bir açılım sergileniyor; iş hayatı söz konusu olduğu zaman ise o açılımların hepsini insanlar panikle toplamaya başlıyor çünkü yaptırımlar çok ağır oluyor. Bir açılım ve sonra kapanma. Kaybedilecekler giderek artıyor ve görünürlük giderek düşüyor.
Seçin: Ben, hareketlerin birbiriyle yakınlaşmasından kaynaklı güçleneceğimizi düşünüyorum. Devletin iktidarını geçtim, toplumun muhalif kesimleri ile bile mücadelemizi bitirememişiz

henüz. Ortak bir adım atarak, kalıpları kırmak mümkün olabilir.
Katılımcılardan: Sizi şu konuda takdirle karşılıyorum: Bu zamandan ele alıyorsunuz bu konuyu ve bundan 10 sene sonra görünür hale gelecektir, şimdi görmezden gelinenler. Ancak, 10 sene mücadele vermeyi göze alacak olan var mı?
Seçin: Bu bir bireyin 10 yıl çaba vermesi ile olacak bir şey değil. Ortak bilinçle elde edilebilir bu. Dün başka birisi vardı burada; bugün ben varım ve yarın Anıl olabilir…
Moderatör: 10 sene dediniz… Aktivizm, "ihtiyaç gereği" oluşan bir şeydir. Benim burada olmamın sebebi, bana bir şeyin "batmış" olmasından kaynaklanıyor. Ne zamanki canımız yanar, yine Kaos GL'ye koşarız, Kaos GL ile koşarız. Aktivizm, artan ve azalan bir dürtü olabilir. Onun dışında, benim başka bir sorum olacak: Siz görünür olduktan sonra, hayatınıza neler girdi, hayatınızdan neler çıktı?
Seçin: Her sabah kalktığımda, okula gitmeyeceğim diyorum. "Okula gideyim, bitsin bir an önce" derken, bir bakıyorum, transseksüel arkadaşımız Dilek öldürülmüş, bir başka gün Ebru öldürülmüş… Görmezden gelerek yaşayabileceğimi düşünmüyorum.
Herkes görünür olsun demiyorum tabii. Bir lezbiyen arkadaşım vardı; babası Kaos'a kadar takip etti, daha sonra onu kömürlüğe kapattı ve o kadın şu an bizim etkinliğimize katılamıyor. Bu nedenle, herkesten aynı şeyleri bekleyemeyiz. Buraya gelmeden de destek verebiliyor insanlar, dergilerimizi, web-sitemizi, etkinliklerimizi takip ederek…
Hande: Ben, anne ve babama görünür değilim ama ablama bir açılma hikâyem var. Annem ve babam bana iki kez "açılma şansı" verdiler ancak ben söyleyemedim; yalnızca gülümsedim. O dolabın kapakları da suratıma kapandı. Ablam bir psikolog ve ben bu gerçeğe güvenerek ona açılmıştım. Terapiye zorlandım. "Çok büyük bir hata yaptım; pişmanım." diyerek bu baskıdan kendimi kurtardım.
Şimdi, görünür olmak ve olmamak arasında kalıyorum sürekli. Okula gidiyorum; bazı kişilere görünürüm. Kaos GL dergisi veriyorum insanlara; aynı insanlar, "Erkek arkadaşının adı ne?" diye sorabiliyorlar. Bir kez bile düşünmüyorlar… Alanlara çıkıyoruz; çok büyük bir şeyler yapıyormuşum gibi geliyor -ve aslında yapıyorum da- ama bunun topluma yayılma süreci çok uzun olduğu için kısa vadede çok büyük hayal kırıklığı yaşıyorum.
Arkadaşlarıma, kız arkadaşımı tanıştırıyorum. Ancak, geylerin "Bir erkek olmadan nasıl sevişiyorsunuz" gibi cümleler etmesini anlayamıyorum mesela.

Katılımcılardan: Bir penis sembolü var çoğunun algısında ve insanların LGBT bireyler olması, her konuda aynı oldukları anlamına hiç bir zaman gelmemiştir benim için. Benim, "ortak" olabildiğim kişiler çoğu zaman lezbiyenler bile değil ve yalnızca biseksüel kadınlarken, çok fazla empati beklemiyorum çevremin her bireyinden.
Katılımcılardan: Eskiden, herkese karşı ikiyüzlüydüm. Kendime görünür olmaya başladıktan sonra en azından kendime olan ikiyüzlülüğüm gitti; biraz daha arınmış hissediyorum kendimi.
Seçin: Ben bunu kesinlikle ikiyüzlülük olarak görmedim. Bireyin, kendine açılamaması, daha çok toplum kaynaklı... O yüzden, sürekli kendimizi suçlamamamız gerekiyor.
Katılımcılardan: Kaybedeceklerimizin miktarı her birimiz için değişik… Açılma sonucunda, birimizin hafta sonunda dışarı çıkma imkânı yok olabilecekken, bir diğerimiz hayatını teslim ediyor olabilir ailesine…
Seçin: Gazi Üniversitesi, çok zor bir yer. Bir tane gey arkadaşım vardı orada. Biz rahatça kol kola girmiş konuşurken, "Biz ne yapıyoruz!" dedik çünkü iki gün önce heteroseksüel bir çift de kol-kola oldukları için dayak yemişti. Okulda bir grup, en yakın arkadaşım Haluk'u çağırıp, "Bu kızda bir tuhaflık var, normal kız gibi değil" demişler. "Erkek arkadaşı var onun." demiş Haluk da… Okula da çok gitmiyorum artık; o ayrı bir şey…
Katılımcılardan: Benim için ikiyüzlülük, hem-cins bir ilişki yaşanması, o gün aşkın ve ilginin doruğa çıkması ancak ertesi gün, yanında çoluk çocukları ve mis gibi karıları/kocaları ile bir önceki günün reddedilmesi. "Linç edilmesi gereken birisi" varsa ortada, linçin en başını onların çektiği bile görülür ve bu da bizi içselleştirilmiş homofobiye götürür.
Katılımcılardan: Söylediklerine katılıyorum. Hayatımın bir döneminde kız arkadaşımı kaybetmemin ardından bir erkekle evlendim; "Düzelirim." düşüncesi ile değil, içsel yaralanmışlığın verdiği toplumdan uzaklaşma dürtüsü ile… O insanla arkadaşça bir evin içinde oturduk 8 sene boyunca. Müteşekkirim ki benimle paylaştı bu zamanı. Fakat iş boşanmaya geldiğinde, biz "karı-koca" olduk ve çok enteresandır ki o insan bana bir "koca"nın muamelesini etmeye başladı. 4 sene uğraştım boşanmak için. Senin söylediklerine geliyor benim ikiyüzlülüğüm aslında: İkiyüzlülüğümün, benim başıma birçok sorun açması… Hâlbuki kendim olabilirdim; kendi kendime yaşayabilirdim. Şimdi anlıyorum ki, insanın, kendi kimliğini ve benliğini kabul etmesi ve içselleştirmesi çok zaman alabiliyor.
Mesela, "Okula gitmiyorum." dedin sen. Ben de okula

gitmemiştim bir dönem. Sen de, "Ailem bana iki kez olanak verdi; ikisinde de gülümsedim." dedin. Olabilir. Ancak, benliğini ve kimliğini içselleştirdiğin zaman, "kendin" oluyorsun. "Kendin" olduğun zaman, dik duruyorsun. Eminim ki, siz sokakta yürürken kendiniz olabildiğiniz zaman dik yürüyorsunuzdur…
Hande: Kendimi daha iyi tanıdıkça, ailemden uzaklaştığımı hissediyorum.
Katılımcılardan: Ailede kendime en yakın hissettiğim kişi ağabeyim. Ona açılıyordum ama resmen bir duvara çarptım. Duvara çarptığım gibi geri döndüm ve geri dönerek uzaklaşmaya başladım. Çok evcimen bir insanken, eve gitmek istemez oldum. Keşke, sevgilimi ailemle tanıştırabilseydim, "Benim yakın arkadaşım" değil, "Âşık olduğum kadın" şeklinde. Hâlâ "Bir gün açılacağım." diyorum ama...
Katılımcılardan: Cinsel yönelimimizin ortak olduğu insanlarla zaman geçirmek daha çok hoşumuza gidebiliyor ama bu aynı zamanda, "eşcinsel cemaat yapılanması" tarzında bir yapı oluşturmuyor mu? Gettolaşmaya gitmiyor mu?
Katılımcılardan: "Kendisi gibi olanlar"la sosyalleşmek, sadece LGBTT bireyler için geçerli bir durum olmasa gerek. Bu, insani bir ihtiyaç gibi duruyor. Mesela, Kaos GL dergisi böyle başladı: Küçük ev buluşmalarıyla; "Benim bir hikâyem var." demelerle ve "bana benzemeyenleri" dışlamayla… Böyle bir süreci, olumlu bir gelişme olarak görürüm her zaman. Çok kişiyiz ama aslında çok da az kişiyiz. Gettolaşmak, insanlar bunu amaçlasa da amaçlamasa da olabilecek bir durum.
Seçin: Toplumla bir uğraşı halindeyiz ve biz tabi ki taktik geliştireceğiz. Belli hakları elde edene kadar böyle bir "gruplaşma"nın verimli olacağını düşünüyorum.
Son olarak bir belgeselden bahsetmek istiyorum. İsmi, Bana Bak. Belgeselde, fotoğraf sanatçısı Nevruz Ebu Aksu, babasıyla konuşuyor ve ona "İki tane gelinlik alırsın artık." diyor. Onun lezbiyen olduğunu daha öncesinden de biliyorlar ama çok açık bir ifade ile açılması var belgeselde. Nevruz sonra ekliyor: "Beni ben olduğum için sevmeyen bir aileyi ben ne yapayım…"

Trans Kimlik ve Toplumsal Cinsiyet: Lubunyalar
Selin Berghan, 'Lubunya' kitabının yazarı
Buse Kılıçkaya, Pembe Hayat LGBTT Derneği
8 Nisan, Çarşamba
Buse (Moderatör): Selin Berghan "Lubunya" adında bir kitap çıkardı. Bu, bir tezin sonunda çıkan bir kitap ve içinde 11 transseksüelin tanıklığı var.

Selin: Teklif de lubunyalardan geldi; "kitap yap" dediler...
Buse: 2003 yılında tanıdık Selin'i. Kaos GL'nin düzenlediği bir sempozyumda tanıklığımı anlatıyordum ve o sırada bir tez çalışması vardı onun. Selin gayet heyecanlıydı ve ne yapacağını tam olarak oturtamamıştı. Transseksüellere nasıl ulaşacağı konusunda da pek bir fikri yoktu ve ilk trans tanıdığı benim herhalde. Programın sonunda birçok transla tanıştı; bazılarıyla arkadaşlığı hala devam ediyor. Bu çalışmayı kitaba çevirme fikri doğdu ve bu fikir lubunyalardan geldi. Tanıklıklar, sadece tezlerde kalan bir şey olmasın istedik.
Selin: Ben aslında Ankara'dan daha fazla feministin katılacağını ve -her 8 Mart öncesi "Hepimiz Eşcinseliz" sloganı atılacak mı atılmayacak mı tartışmalarından da hareketle- "Feminizm, trans kimliği savunmakla neden yükümlüdür?" üzerine bir konuşma yapmayı düşünmüştüm; olmadı. Bir sosyolog olarak, kavram tanımlama fetişizmine sahibim; o yüzden, şimdi çeşitli kavramların üzerinden geçmek istiyorum. Trans kimliğin teorik olarak nasıl yorumlandığına dair bir şeyler söyleyeceğim.
Benim bir "sıkça sorulan sorular" başlığım var; bana sıkça sorulan ve benim cevaplamaktan çok sıkıldığım "İnsanlar neden transseksüel oluyor?" gibi sorular. Bu tabii ki bir süreç değil: "İnsan önce eşcinsel oluyor, sonra travesti oluyor ve nihayetinde transseksüellikle sonuçlanıyor." gibi bir durum yok. Bunların hepsi, birbirinden farklı bağlamlarda tanımlanıyor ve yaşanıyor. Öte yandan, bir transseksüelin eşcinsel olduğunu da düşünmemeliyiz; birey ben bir kadınım diyorsa ve erkeklerle beraber oluyorsa, heteroseksüeldir. Benim neden heteroseksüel olduğum bilinmiyorsa, bir transseksüelin de neden transseksüel olduğunun sorgulanması da bana doğru gelmiyor ve böyle bir tartışmaya girmenin bizi götüreceği bir yer olduğuna da inanmıyorum. Önemli olan, hak temelli olarak, "Neden birimizin hakkı yeniyor, diğerimizin hakkı şu şekilde gasp ediliyor?"u sorgulamak. Heteroseksüel, eşcinsel ve biseksüel kadın ve erkekleri, travesti ve transseksüelleri, ortak paydada buluşturan da toplumsal cinsiyetleri. Bu temelden bakarsak, aslında birlikteyiz ve birlikte mücadele etmek durumundayız.
Ben bir sosyal bilimci ve heteroseksüel bir kadın olarak, "Nereden aklına düştü transseksüelliği çalışmak?" denebilir. Ben, toplumsal cinsiyete dair sıkıntıları olan bir insanım. Türkiye'de bir kadın olarak yaşamanın ne anlama geldiğini biliyorum. İkinci nedenim ise, ataerkillikten etkilenenin, yalnızca orta sınıf beyaz kadın olmaması ve transseksüellerin yaşam haklarına tecavüz edildiği gerçeği. Ben her zaman arkadaşlara da söylüyorum: Burada bir tarih yazılıyor çünkü transseksüeller Türkiye'de ilk defa kamus-

al alana çıkıyor ve bir sivil toplum çatısı altında yapıyorlar bunu. Feminizmin, toplumsal cinsiyete dair kaynaklarını okuduğum zaman, bir biyolojik cinsiyetten bir de toplumsal cinsiyetle karşılaşıyoruz. Kartezyen düşünmemizin sonucu olarak, birbirinden biraz da ayrı tanımlanan iki kavram var. Ancak, transseksüel kimlik söz konusu olduğunda, o ayrışma biraz yakınlaşıyor ve soru bambaşka bir yere evriliyor.
Bizde, "ameliyatsız" olunca travesti; "ameliyatlı" olunca transseksüel deniyor ancak fark, ameliyatla açıklanamayacak kadar ciddi. Aradaki fark, kimlik farkı… Ameliyat parasına hayatı boyunca sahip olamayacak kişiye de travesti diyebiliyoruz; bununla, onların erkekliğine bir vurgu daha yapıyor, onları erkek olarak görmeye devam ediyoruz veya ameliyatı, transseksüelliğin bir koşulu olarak görüyoruz.
Trans kimlik, 19. yüzyılın sonlarında tıp alanında tanımlanıyor ve 1930'larda hormonların keşfi ile ameliyatlar mümkün kılınıyor. O yıllarda, bir transseksüelin, hayatını bir gazeteye anlatması ile birlikte biraz daha popüler hale geliyor. 1970'lere ise, transseksüeller, kadın hareketlerine eklemlenmeye başlıyorlar ama feministlerden de çok büyük tepkiler görüyorlar. Transseksüelliği, kadın bedenine bir saldırı olarak algılayan radikal feministler oluyor. Aklı birden karıştıran, hormonların keşfedilmesi bence… Üçüncü cinsiyet kavramı da var yine ancak bu kavram, modern anlamdaki trans kimliğin dışında kalan ve tıpla tanımlanmış bir durum… İkili toplumsal cinsiyet sistemi ile kendimizi açıklayamadığımız noktada, üçüncü cinsiyet kavramını ortaya çıkarmış oluyoruz ancak yine de tüm bunlar her şeye batılı kavramlarla bakmanın birer sonucu. Daha sonra, transseksüellerin LGB hareketine dâhil olmasıyla LGBT hareketi güçleniyor ve "üçüncü cinsiyet" kavramı, "transgender"a evriliyor. Aktivistler, kavramın cinsiyetle değil kimlikle ilgili olduğunu düşündükleri için "transgender"ı kullanıyorlar, "seksüel"i çıkarıp. Canlı bir tartışma devam ediyor bu konuda… Ben ise, kitap başlığı seçimimi, "Lubunya" için kullandım çünkü asıl önemli olan bu işin öznelerinin ne dedikleri. Ankara'da Lubunya kullanılıyor ve bence çok güzel bir kelime Lubunya.
Bir sosyal bilimci olarak geldim ben Pembe Hayat'a. İlk başladığımda korkunç heyecanlıydım; kayıt kasetini başlatacağım tarihi söylüyordum ama tarihi yanlış söylüyordum: Tarih 2004 olmuş ama ben mesela 1998 falan diyorum… Saklayamadığım heyecanım, karşı tarafı rahatlatan bir şey olmuştu galiba. 2003'te tanışmıştım ben Buse (Kılıçkaya) ile; bir yığın diyalog hazırlamıştım ama tanışma anına hiçbir şey hatırlayamamıştım. 5 ay boyunca -Buse'nin Kaos GL

Derneği'nde nöbetçi olduğu her Cuma- onun beni tanıması ve benim de onu tanımam için yanına gitmiştim. Görüşmelerin tekniğine dair öneri istediğimde, "Odak grup yapma" demişti. Sonrasında diğer arkadaşlarla tanıştım ve bir şekilde "trans komün"ün içine girmiş oldum.
Buse ile bir tutukluğum vardı açıkçası… Şöyle düşünüyordum: Bu insan ömrü boyunca bir şekilde dışlanmış, etiketlenmiş, damgalanmış; dolayısıyla kendime ve sözcüklerime çok dikkat etmem gerekiyor. Bir panik içersindeydim. Buse bunu anlamış olmalı ki, "takma kafana" deyipdurdu; bu ortam, kelimeler üzerinden dönmüyor anlayacağınız… Nihayetinde Pembe Hayat LGBTT Derneği kuruldu. Transseksüeller, Türkiye'de ilk kez kamusal alana çıktılar ve sözleri dinlenmeye başladı. Ben 2003'te tez süresine başladığımda, "ne yerler, ne içerler"e varan sorular geliyordu. Bu nedenle, teze bir şey daha ekledim: Bir transseksüel, Türkiye şartlarında, gündelik hayatını nasıl geçiriyor? Asıl derdim, "Ataerkil kimlik karşısındaki konumları nedir? Ne kadar dönüştürüyorlar? Yoksa yeniden mi üretiyorlar? İçselleştiriyorlar mı ataerkilliği? Yoksa ona karşı mı çıkıyorlar?"ı deşmekti. Tabii bazı alanlarda dönüştürdüklerini bazı alanlarda yeniden ürettikleri sonucuna vardım: iki tarafı da bozmadan. Ancak, sosyolojide genelde bu iki kol üzerinden ele alınıyor trans kimlik. Bir kısmı, "kraldan çok kralcı" bulur transları… Bunun nedenine şöyle bakabiliriz: Bütün ikna etmesi gereken kişilerin aklındaki "kadın"ın ne olduğu. Normal bir prosedürde -Amerikan Psikiyatri Derneği'nin kriterlerine göre- iki yıllık bir tedavi gerekiyor, karşınızdaki doktorun kafasındaki kadın imajını tatmin edebilmeniz için. Yani, doktora, "olmuş olduğunuz"u göstermeniz gerekiyor. Şimdi o doktorun ne kadar ataerkil olduğunuz ya da olmadığını bilmiyorum ancak tıp kurumlarındaki insanların çoğu erkek ve onların kafasındaki kadın imajını tatmin etmeniz gerekliliği sözkonusu. Teorisyenlerin, transseksüellerin "kraldan çok kralcı" olduklarına dair teorileri de aslında erkelerden alıyor nedenini…
Kitabın basılması 1,5 sene gecikti. Ben 2004'te bitirmiştim tezimi ancak kitap 2007'de basıldı. Kitaptaki tercihim şu yönde oldu: görüşmelerin baştan sona yer almasının çok daha kıymetli olacağını düşündüm ve onları bölmek istemedim. Öne de -bir giriş olarak- "ben "transseksüel"den neyi anlarım"ı ve savunmamı yaptığım metodolojik kısmı koydum. Önüne teoriyi, ortaya veriyi en sonuna da sonucu koymak istemedim. Bir-iki eleştiri geldi, "Bilimsel araştırma böyle sunulmaz." yönünde. Amacım, bilimsel araştırmamı düzgün sunmak değil,

araştırmanın kendisinin LGBTT hareketin bir damla parçası olabilmesini sağlamaktı.
Buse: Annenden de bahsetmek lazım bence bu arada. "Lubunya"nın çıkmasında annenin çok büyük emeği var. Selin'in annesini aslında görmemiştik ama çok tanıyorduk onu. Hem maddi hem de manevi anlamda yanımızdaydı. Eşiyle de o zamanda tanıştı zaten Selin; bütün hayatını o süreçte tamamladı. Ben, karşısında o kadar heyecanlanılacak biri değilim ama o yine de -gerçekten- titriyordu. Nasıl bir çalışma yapacağına dair bir şey bilmiyordu. İlk önce, Selin'in heyecanını yenmekle işe başlamamız gerekiyordu… "Evet, bundan bir şey çıkacak ama nasıl bir şey çıkacak…" diye merak içindeyim. Kitabın çıkması ise başlı başına bir sürprizdi.
Transseksüeller gecelere hapsedilmişler ve onların gündüz vaktinde dışarı çıkmayan bir gerçeklikleri vardı ve Selin'in insanlarla ilişkisi birbirinden çok farklıydı. Bir kişinin, "bir transseksüeli gördüğünde, ne tür bir refleks vereceği" üzerineydi heyecanı. Bu alanda çalışmak istemesine rağmen, karşılığında ne bulacağı korkusu vardı… Çünkü insanlar, bilinmeyenden korkarlar. Ona hatırlattığım ise şu oldu: Karşıdakine, öteki olmadığını hissettirmekle başlat süreci.
Selin: Buse'den aldığım bir ders daha oldu tabii benim. Ben, "yapacaksınız, edeceksiniz" derken; o, "Sen de bizdensin." dedi ve o anda "Ben gelmişim, anlamaya çalışmışım ve sonra da kalmışım"ı anladım.
Buse: Bunların hepsi emekle bağlantılı… Selin, aynı zamanda derneğimizin üyesidir ve bizleri temsilen birçok toplantıya katılır. LGBTT örgütlerde temsiliyet, sadece LGBTT bireylerin yapabileceği kapsamda değil, "heteroseksizmden bir toplum olarak ne kadar etkilendiğimiz"le bağantılı bir gerçeklikten yola çıkarak yaşamımıza geçirdiğimiz bir şey olmalı. Trans kimlik, sorunu ortaya biraz daha çıkaran katmanlardan biri sadece ve bu nedenle, isimler ve kimlikler üzerinden -LGBTTQI ya da size ne diyorsanız- gitmek doğru değil... Kadınlığı ve erkekliği de reddeder duruma geldim, bu kadar isimden sonra… Toplum, kadınlığı ve erkekliği yeniden üretip kendine göre perspektifler çıkarırken, bir bakıyorsunuz ki siz bunun tam ortasındasınız. Benim "Artık gey, lezbiyen, biseksüel, travesti, transseksüel bir kadın veya erkek olmak istemiyorum." sonucuna geldiğim oluyor ama ülkemizde, gey, lezbiyen, biseksüel, travesti ve transseksüel bireylerin hakları her gün ihlal ediliyor. Bu nedenle,

kendimizi tanımlamak zorunda kalabiliyoruz. Ben kendimi "heteroseksüel bir transseksüel" olarak adlandırıyorum. Görünür olmak çok önemli ama bunun tabii bedelleri var. Bizler yıllarca, kendi bedenimiz üzerimizden yapılan tanımların ne olduğunu bilemedik. Toplum bu güne kadar sürekli şunu söyledi bize: "Siz erkeksiniz." Ya da bize verdikleri argo isimlerle yaşadık… Bu kadar insanla mücadele etmek zordu. "Kadından erkek mi olur! Erkekten kadın mı olur!" tabirleri bizim içimizde yerleşik hale gelmişti zamanla. Selin ile günlerce tartıştığımız zamanlar oldu ve ben, bu sohbetlerin arkasından "Heteroseksüel bir transseksüelim."e ulaştım. Bu sohbetlerde, diğer transseksüel arkadaşlarla da konuşmaya başladık. İnsanın kendisine "Ben kadınım." veya "Ben erkeğim." demesiyle başlayan bir süreçtir transseksüellik. İnsanın yüzünde kıl-tüyün veya bedeninde göğüsün olup olmaması; uzun boylu ya da kısa boylu olması veya 45 numara ayakkabı giymesi gibi takıntıların hepsi, transseksüel bedenini mahvetmeye başladı maalesef. Feminist camia, daha önceden bu gerçeklikleri görüyordu. Son zamanlarda ise, seks işçiliği, işçilik ve seks tartışılıyor. Bizim amacımız da buydu zaten. Bir zamanlar, Ankara Kadın Platformu'na gittiğimizde, "Ne işleri var? Neden geliyorlar?" deniyordu; biz ise, "Platforma biz de dâhil olacağız çünkü biz de kadınız." dedik ve hareketin bir parçası olmakta ısrar ettik. Genelevlerin ziyaretine bile başladık o süreç içersinde. Bir transseksüel, "erkeklik" ve "kadınlık"ın biraz daha abartısını yaşayarak, "Ben de kadınım." veya "Ben de erkeğim." demeye başlıyor. Bu da aslında, kadının insan hakları savunucularının ve feminist camianın, transseksüellerle çalışmadan yollarına devam edemeyeceklerinin bir göstergesi…

Katılımcılardan: Çeşitli yerlerde karşılaşmıştım sizinle; orada da "Ben heteroseksüelim." cümlesine şahit olmuştum. Heteroseksüel olmanızın, bu çalışma sürecinde ya da LGBTT örgütlenme içerisinde ne gibi avantajı ya da dezavantajı oldu?

Selin: Heteroseksüel olduğumdan bahsetmek çok hoşuma gitmiyor ama özellikle söylüyorum. Belki de, bir başka heteroseksüelin kulağına gidebilmesi adına yapıyorum bunu. Vurgulamamın nedeni, heteroseksüel olarak burada olmam ve heteroseksüel olarak burada bulunulmamı çok önemsemem... Yoksa "Queer"i tercih ederim, düz bir heteroseksüel olacağıma... Heteroseksüel olmamın avantajları oldu mu olmadı mı bilmiyorum ama kadın olmamla ilgili avantajlarımın olduğu, Lubu-

nyalar tarafından söylenmişti. İşleri kolaylaştırması ve güven oluşturmasına dair bir avantajdı bu…
Katılımcılardan: Biz, kadın olarak, görüntümüzden dolayı bir şekilde ikincil oluyoruz. Ancak, geylerin, erkek olmaları üzerinden bir avantajları olduğunu düşünüyorum. Sonuçta daha mı avantajlılar acaba?
Selin: Nicel ve nitel oranlarda ayrımcılığa maruz kalıyoruz hepimiz ve bu nedenle, birbirimize, "Sen geysin; görünmüyorsun. Ben kadınım; görünüyorum" demek, hareketin kendi içine kapanmasına ve zayıflamasına yol açacaktır.
Buse: Bir transseksüelin, caddede polisin fiziksel şiddetine uğraması ile bir geyin/lezbiyenin, cinsel yöneliminden dolayı okuldan atılmasının arasında hiçbir farkı yok. Şiddet, kişiye göre ağırlaşabilen bir süreçtir ve yüzdesi olmaz.
Katılımcılardan: Görünür olmak ve olmamak, kişiye göre, "iyi" ya da "kötü"dür. Ben bir lezbiyenim ve görünemiyor olmak benim için en büyük şiddet…
Buse: Görünür olmak zorunda mısın?
Katılımcılardan: Görünür olmayı politik buluyorum çünkü yok sayılmak ve yok sayılmayı kabul etmek, benim için büyük bir şiddet. "Eşcinsel" denildiğinde, akla "erkek eşcinsel"in gelebiliyor olması da cabası…

Sinemanın Lezbiyenleri ve Biseksüel Kadınları
Zeliha Deniz, 'Beyaz Atlı Prens Boşuna Gelme' belgeseli yönetmenlerinden
18 Nisan, Cumartesi

Moderatör: Beyaz Atlı Prens Boşuna Gelme belgeselinin üç yönetmeninden biri aramızda bugün: Zeliha Deniz. Belgesel, !f İstanbul, !f Ankara ve Pembe-Mor Haftasonu'nda gösterildi ve 4. Homofobi Karşıtı Buluşma kapsamında bir kez daha seyircisiyle buluşacak. Hem kısaca belgesel üzerine, hem de bugünün konusu olan "Sinemanın Lezbiyenleri ve Biseksüel Kadınları" üzerine bir söyleşi yapacağız şimdi kendisiyle…
Zeliha: Öncelikle, bu belgesele neden ihtiyaç duyduğumuzu konuşabiliriz… Belgeselde üç konu işlendi: Eşcinsel/biseksüel kadınların yazılı basında temsili; sinema ve edebiyatta temsili; genel varoluş sorunları. TV programlarında da -Cosmopolis gibi- yasaklanan temsilimiz var ama o tek bir örnek olmaya

devam ediyor.
Eşcinsel/biseksüel kadınlarla ilgili haberleri taradığımızda, sorunlar üzerinden bir görünürlük önümüze çıkıyordu ve doğru bir temsiliyete olan ihtiyacımızdan dolayı bu belgeseli yapmaya karar verdik. 10 kişi olarak başladık senaryoyu yazmaya; aramızda bir tane erkek vardı: Aykut Atasay. Çok eleştiri geldi tabii bu konuda ancak aktivist eşcinsel kadınların verdiği mücadeleye uzak olmadığı için, aramızda olmasından dolayı problem yaşamadık. Belgeselin yapım sürecinde arşiv taradık fakat fark ettik ki LGBT örgütlerin geçmişe dayalı bir arşivleri yok. Bulabildiğimiz en eski arşivler 1987'ye dair haberlerdi ve oraya yansımış kadın haberleri sayılıydı. Bu haberler de zaten "lezbiyen katil"ler üzerineydi. Türk sinemasında kadın eşcinselliği üzerine -aslında çok da zengin diyebileceğim- 5-6 tane film çıkarttık. Konusu tamamen kadın eşcinselliği olan 1; ufak tefek, gizli ya da sadece sevişme sahneli motiflerini yakaladıklarımızdan da 4-5 tane bulduk. Böcek filminde, aldatılma sahneleri ile eşcinsel kadınlar temsil dilmiş mesela. Edebiyata gelirsek… Belgeselimizde, "Eşcinsel kimliğini politik bir kimlik olarak ele alıp roman yazan insan yok" diyor **Hande Öğüt;** hâlbuki Stella Acıman var, Bella'ı yazan. Onun dışında, Zeynep Aksoy var. Edebiyatta, politik kimliği olarak "lezbiyenlik"i işleyen birisiyle röportaj yapamadık. Tabii, Mehmet Rauf 'un hikâyesi çıktı karşımıza. Ben, belgeselimizi çok politik buluyorum; kelimeleri bile tartıştık.
Katılımcılardan: Tuna Erdem'in ve sevgilisinin olduğu sahnede, "geyik" yapılmış. İroni dolu… Biz, bu hareketin içerisinde zaten var olan insanlarız ve bu espriyi anlıyoruz ancak aynı espriyi, hareketin dışındaki insanlar izlediğinde anlayabilirler mi?
Zeliha: Belgeseldeki, "Seni kim lezbiyen yaptı? Kimden bulaştı? Lezbiyenlik moda mı oldu?" ve biseksüellikle ilgili "Bir gecede ikisi ile de birlikte olabiliyor musun?" soruları, Kaos GL'nin "Her Kadın Heteroseksüel Değildir" kitapçığındaki önyargıların parodi haline getirilmiş şekli. Neden bu yolu tercih ettik? Kör göze parmak sokmak değil derdimiz; "Bakın, lezbiyenler ve biseksüel kadınlar böyledir!" gibi güçlü bir ifadenin olmaması gerektiğini düşündük. Belgeselin parodi kısımlarını devam ettireceğiz. "Siz nasıl sevişiyorsunuz?" çok önemli bir soru mesela ve biz bu sorulara da cevap vereceğiz.
Ben, insanların anlamayacağını düşünmedim. Mesaj gayet açık çünkü sorunun abukluğu ile ilgili bir dalga geçme söz-konusu… Oradaki ironi de arka plana koyulmuş bir Thandie Newton filmi afiş: Bir manken var ve bir kadın onun memelerine elliyor ve ikisinin de tişörtlerinde objelerle lezbiyenliklerini anlatmaları

var. "Senden bulaştı"lar da var mesela…
Katılımcılardan: Biseksüel kadınların belgeselinizdeki temsilinin, Kaos GL dergisine verdiğiniz söyleşide de gündeme getirildiği oldu. "Ayıp olmasın" diye değinildiği üzerine yorumlar çok fazla. Kaos GL ile yapılan bu söyleşide, İzlem Aybastı, yalnızca biseksüellik üzerine bir belgesel çekebileceğini ve böyle bir çalışmaya girişeceğinden bahsediyor. Belki bu, açığı kapatacak bir çalışma olabilir. Ne dersiniz?
Zeliha: Bu belgeseli, hareketin içinden insanlar yaptı ve bir samimiyetsizlik olarak görmenizi istemiyorum. Bahsettiğiniz şey bir şekilde olmadı çünkü şöyle bir sorun vardı: biseksüel kadınların temsilini sağlamak için bir erkek deneyimine ihtiyaç duymak. Buradaki kadınların çoğunluğunun lezbiyen ya da biseksüel olması ile ilgili bir sorun da yok aslında. İzlem biseksüel mesela ve belgeseldeki tek lezbiyen benim. Aslında okumayı biraz daha farklı yerden yapabiliriz. Bunu "lezbiyen" değil, "kadın deneyimi yaşayan kadınlar" şeklinde düşünürsek, "Biseksüel demiyorsun." sorunu da ortadan kalkıyor.
Katılımcılardan: Ancak bu teorinin, dile yansımadığını düşünüyorum ben. Lezbiyen kelimesi geçiyor belgesel boyunca. Bu zinciri kırmaktan bahsediyorum.
Zeliha: Ben de bu yüzden artık her konuşmamda, "lezbiyenler ve biseksüel kadınlar" demeye gayret ediyorum. Daha önce de eleştiriler geldi. Pembe-Mor Haftasonu'nda, taraflarınca çok iyi anlaşıldığımı düşündüğüm kadınlarla birçok yanlış anlama yaşadık; hatta buna "bifobi" diyenler oldu.
İsterseniz, medyadaki biseksüel temsilini konuşalım. Bütün bu arşiv taramamız sırasında, biseksüellikle ilgili bir-iki haber bulduk. Habere, biseksüelliğin "bir geçiş devresi olması" algısı yansımış, "iki tarafı da sevebilirliği"nden öte… Ama onun dışında, "biseksüel katil", "biseksüel hırsız" gibi bir habere hiç rastlamadık. En azından, biseksüellerin temsilinde bir hakaret biçimi olmuyor. Yok, sayılması da elbette hakarettir. Bir tek, Özcan Deniz'in haberi olumsuzdu; o da, kendisi erkek olduğu için -yani erkeklerle ilişkisi yıkıcı olduğu için- olsa gerek… Sonuçta, toplumun erkekliği ile oynanıyor! Kadınların biseksüelliği ile ilgili doğru düzgün hiç bir haber okumadım. Film derseniz, bir tane film izledim bu sene: Bi The Way. Amerikalı iki tane genç, ellerine kamera alıp, kadınların kadınlar ile öpüşürken ve sonra gidip başka erkeklerin koynuna girerlerkenki hallerini ve bir "geçiş evresi"ni anlatmış. Ondan sonra fark ettim ki biseksüelliği ifade etmek çok zor. Biseksüel kadınlar için, "herkesin hizmetinde" gibi bir dili kullanmamak; bir şeyin görünürlüğünü sağlayalım derken, yanlış bir temsiliyet ile toplumun algısında kırmak iste-

diklerimizi daha da pekiştirmemek gerekli.
Lezbiyen haberlerine dönecek olursak… 2000'lere kadar, bir sürü katil ve hırsız haberleri var. Bu dönemden sonra, Türkiye sinemasında lezbiyen rolü oynamış kadınlarla röportajların yapılması başlıyor ve bu kadınların hepsi "Lezbiyeni oynadım ama tasvip etmiyorum. Ben lezbiyen değilim." diyor. Bir de, "lezbiyen katil" haberinin yanına görsek olarak, öpüşen iki kadının fotoğrafı koyuluyor. Kadın eşcinselliğini, beden üzerinden algılayan ve bunu pornografik unsurlar üzerinden ifade edebileceğini düşünen cinsiyetçi medya ile karşı karşıyayız. Onun dışında, kadın futbol takımları vardı, hatırlıyor musunuz? Ancak Türkiye Kadınlar Futbol Ligi kapatıldı. Neden? Bu kadınların hepsi lezbiyen diye… O dönemin haberlerinin hepsinde, lezbiyen kimliği altında, kısa saçlı ve "erkek gibi" kadınların fotoğrafları dönmeye başlamış. Aynı dönemde sinemaya da kadın eşcinselliği konulurken, kısa saçlı ya da maskülen kadınlar göremiyoruz. Daha efemine, hatta bedenleriyle daha barışık, sevişebilen bir hal almış kadınları görüyoruz ve çoğu da orospuluk yapıyor. Görünüşümüzün temsiliyetinin yanında, rol modellerinin temsiliyeti de çok önemli ve sinemadaki lezbiyen temsiliyetlerinin hepsi de erkek elinden çıkma. Atıf Yılmaz, iki kadın eşcinselliğini sinemada işleyen tek yönetmen. Lale Mansur, röportajda, her ne kadar reddetse ve Düş Gezginleri filmine dair "Kasaba ahlakındaki iki kadının yaşamıdır." dese de, bence film alenen lezbiyenlik üzerine. Küçük kasaba ahlakının neresinde görüyorsunuz bunları siz? Film resmen genel ahlakı yıkıyor! Lambdaistanbul'un kapatılması ile ilgili açılan dava kararında da, "Bu, büyük şehirlerde yaşanan bir şeydir; küçük yerlerde yaşanmaz"a getiriliyor. Orada da direkt reddediliyor.
Atıf Yılmaz'ın Düş Gezginleri'ne dönecek olursak… Filmde, gerçekten çok tutkulu iki kadından bahsediliyor fakat sorun şurada başlıyor: İki kadın da erkekler tarafından mağdur edilmiş. Birisi erkek arkadaşı ile sorunlar yaşamış; diğeri de erkeklerden sürekli çekmiş ve artık seks işçiliği yapıyor. İki kadının aşkının bu noktada oluştuğunu söylüyor Atıf yılmaz bir neviî. Bir de Yavuz Özkan'ın İki Kadın filmi var. Ben, bu filmi cesur bulmakla beraber sorunlu da buluyorum. Filmde, Zuhal Olcay bir seks işçisi ve Haluk Bilginer ona tecavüz ediyor. Bilginer bir milletvekili olduğu için, Olcay çok fazla ses çıkaramıyor. Bilginer'in karısını canlandıran Serap Aksoy ise bu tecavüzden haberdar oluyor, Zuhal Olcay'la iletişime geçiyor ve bu iki kadın birbirine âşık oluyor. Burada ne var? Yine mağduriyet var. Yalnız, filmde, Zuhal Olcay "Ben profesyonel bir seks işçisiyim" diyor. Yani, "Benim seks işçisi olmam, bana tecavüz edilebileceği anlamına asla gelmez. Benim istemediğim cinsellik, tecavüzdür"e get-

iriyor. Bu yönüyle, alında gayet feminist bir duruşu var filmin. Benim eleştiri getirdiğim yer ise, iki kadını yine birbirine muhtaç duruma getirmesi ve "erkeksizlikten lezbiyen olunduğu" önyargısını beslemesi.
"Peki, bu filmlerde daha maskülen karakterler olsaydı, o zaman nasıl bir önyargı olacaktı?" diye de soruyorum kendime. Doğru temsili nerede yakalayacağız biz? Sinemada doğru temsilin nasıl oluşturulacağı konusunda ben yine eşcinsel kadınlara güveniyorum. Eşcinsel kadınların çektiği Çıplak Memeler Komitesi, Amerikan yapımı bir film. Benim karşılaştığım en doğru eşcinsel kadın temsili. "Ondan da bundan da koyayım ve bütün temsilleri göstereyim" derdi var ama o sinema dilini bozmamış. Gayet eğlenceli ve çok da politik. Çok kısa özetleyeceğim yine: Bir anarşist lezbiyen feminist topluluk var; trans ve biseksüel kadınların ve lezbiyenlerin oluşturduğu. Yaptıkları başarılı eylemlerin belgesel haline getirilmesi üzerine bir anlatım. Film ise, kadınlardan bir tanesinin, İkiz Kuleler'in bir tanesini kocaman bir penis haline getirip, prezervatif ile uçurması ve Beyaz Saray'ın bahçesine kocaman bir penis şeklinde düşürülmesi ile bitiyor. "Doğru temsiliyet"i ararlarken, "Aslında biz aşkı görmeyi çok seviyoruz. Aşkı, seksi ve sevişmeyi gördüğümüz zaman, temsiliyetler umurumuzda olmuyor."u anlatıyorlar bence.
Atıf Yılmaz'ın Düş Gezginleri'ni, bir arkadaşım ve onun annesi ile izlemiştik. Gecenin 2'siydi… Annesi, sürekli "Pis lezbiyenler" dedikçe, ben "Gerçekten mükemmel" diyordum. Ben o sırada temsiliyetlerin hiçbirisi ile ilgili sorunları yakalayamıyordum tabii. Ne zaman bazı şeyleri sorgulamaya başlıyorum, işte o zaman temsiliyetimle ilgili sorunlar yaşıyorum. Bunun yanında, Nurseli İdiz'in oynadığı Böcek filmini de işledik. Nurseli İdiz, kocasını bir kadınla aldatıyor ve o yatağında astım hastalığından ölürken kocası ona ilacını vermiyor. Cüney Arkın'ın da yer aldığı Haremde Dört Kadın'ı ya da Harem Suare'yi koymadık çünkü ya üstü çok kapalı temsiliyetler vardı ya da kadınların eşcinsellik ile suçlanmaları… En son gündemde olan eşcinsel kadın temsili ise, Fatih Akın'ın Yaşamın Kıyısında filminde yer alan Nurgül Yeşilçay. Hepimiz heyecanla gittik. Ben çok heyecanlandım çünkü lezbiyen görecektim orada.
Genel olarak, sorunlu bir temsiliyetlerimiz söz-konusu. Temsiliyet meselesine, "Nerede, nasıl olursa olsun ama bir şekilde olsun…" mu, yoksa "Olacaksa doğru düzgün olsun!"a mı ihtiyaç var, bilmiyorum. Tabii, "temsiliyetler ile toplumun zaten oluşmuş önyargılarını beslememek de gerekmez mi…" diye düşünmüyor değilim.
Katılımcılardan: Heteroseksüel bir çiftin canlandırıldığı bir filmin ardından, sonra sanmıyorum ki "Bunlar heteroseksüel-

lerin doğru temsili miydi acaba?" densin…
Biz o kadar açız ki eşcinsel ve biseksüel kadınların temsiline… Bırakın sinemadaki temsilini, arşivimizde üç-beş tane fotoğraf bulabilmek için bile ne kadar uğraşıyoruz. Beş paragraflık yazı için, döne döne görsel arıyoruz. "Şu cümle çıksın, şu olmadı, şu beni ele verir" diye o kadar çok dertleniyoruz ki ortaya bir şey çıkaramadığımız oluyor. Belki de bu arşiv eksikliğinden dolayı, "Evet, bir şeyler çıksın ama doğru çıkıversin"e çıkıyor kapılar… Çıkanlar zaten o kadar sorunlu ki bundan sonra çıkanlar bari düzgün olsun dilekleri bir neviî…
Zeliha Deniz: Aslında, ben bunları bir süreç olarak görüyorum. Atıf Yılmaz veya Yavuz Özkan bunları yaparken eşcinsel ve biseksüel kadın görünürlüğü ne idi, şimdi ne oldu… Temsiliyeti sorgulayan kadınlar var artık ve bu kadınlardan sinemacılar ve başka filmlere danışmanlar çıkacak birgün. O dönem bir açlığımız vardı fakat bunu sorgulamadık. Şimdi ise o dönemi eleştiriyoruz; bu çok güzel. Bunun yanı sıra, görünürlüğün artması ve eşcinsel kadın politikalarının görünür kılınması, sinemanın diline de yansıyacak ve o filmlerden binlercesi üreyecek. İç dünyamız, sahnelere döküldükçe, tatmin olacağız ve o filmler daha da çoğalacak. Bu üretimi ise yalnızca eşcinsel ve biseksüel kadınlar yapmalıdır.

Bir Eşcinselin Gözünden Heteroseksüellik
Kadın Kadına Buluşma
2 Mayıs, Cumartesi

Bir eşcinsel ve bir heteroseksüel kadın oturuyorlarmış; heteroseksüel olan demiş ki…

- Aslında ilk birlikteliklerim, heteroseksüel ilişkilerdi çünkü daha kolayıma gediyordu bu. Taa ki bir sevgilim bana "bir erkek modeli isteseydim, zaten gider bulurdum" diyene kadar… Onu dedikten sonra kafama dank etti; evet, bir erkek modeline ihtiyacı yoktu onun. Bu sefer de " Bir heteroseksüel çift nasıl mutlu olabilir ki?" demeye başladım. Heteroseksüelliği, insanların mecburen yaşadıkları bir ilişki türü olarak düşünmeye başladım. Bu da aslında korkuttu beni bir zamanlar yaşadığım eşcinselliği kabul etmezken, bir süre sonra "onlar"ın bana yaptığını kendimin onlara yapmaya başladığımı fark ettim: Öteledim onları. Artık aradaki dengeyi biraz daha kurabiliyorum ama heteroseksüelliğe bakışım anne ve babamın ilişkilerinden çok da öteye gitmiş değil.

- Ben maalesef bir kıskançlık içerisindeyim heteroseksüellere karşı.
- Evet, bu kıskançlık bende de var. Heteroseksüel olmanın "dayanılmaz hafifliği" diyebilirim.
- Şimdiye kadar sadece heteroseksüel ilişkiler yaşmış bir kadın olarak buradayım. Şimdiye kadar belki 40 tane erkek arkadaşım olmuştur ama hiçbir zaman 2 haftadan sonra onları seviyor olarak kalmadım. Bu genel olarak "erkeklik" ile ilgili bir sorun olmalı. Onların erkekliğini biraz da bizim kadınlığımız belirliyor ama şimdiye kadar nasıl bir erkek olursa olsun uzun süre ilişki kurabileceğim bir erkek görmedim. Bazen bir kadını sevebilsem diyorum ama o rolleri yine de koruyacağız kim bilir... Maskülen ve feminen rollerini koruduğumuz sürece hiçbir şey değişmeyecek.
- Bazı arkadaşlarımızın ötekileştirdiğini düşünüyorum. Bizim ötekileştirilmemiz gibi, heteroları da biz ötekileştirmemeliyiz. Bilgi alış-verişi olmalı aramızda. Kimseyi ötekileştirmeden -bunu kendi aramızda da mümkün olduğunca yapmadan- her şeyle barışmamız gerekiyor çünkü heteroseksizmle, heterolar ile birlikte mücadele edilebilir.
- "Heteroseksüel" değil de, "hetero" kullanımını neden tercih ediyorsunuz?
- Heteroseksüel kelimesi uzun olduğu için.
- Ben, heteroseksüelleri sevmiyorum; o yüzden konuşmak istemiyorum.
- Ben de bazen sevmiyorum onları. Ben sevgilimle bir yerde sarılırken, onlar beni rahatsız ediyor ama ben hiç bir şekilde onları rahatsız etmiyorum mesela. Bir de, ablam evlenmek üzere ve düğünü olacak yakında. Babam heyecanlı; annem çok seviniyor. Ben de evlenmek istiyorum ama bir kadınla… Ve buna üzülüyorum.
- Sevilmeyen -yani heteroseksüel- bir kadın olarak konuşmaya nereden başlayacağımı bilmiyorum aslında. Heteroseksüel olduğumu bana ne zaman öğrettiklerini, bunu nasıl fark ettiğimi söylemek istiyorum. Üniversiteye yeni başladığımda bir erkeğe ilgi duymuştum. Erkeklerden hoşlanmak, benim rutin olarak yaptığım bir şeydi. Ona yakınlaşmaya çalıştığımda, onun eşcinsel olduğunu öğrenmiştim. O dönem çok öfkeliydim ve onu eşcinsel olmakla "suçlamıştım". İlginç tesadüfler üzerine Cahil Periler'i izledim. Filmde, eşinin eşcinsel olduğunu öğrenen kadın, aldatmasına değil, eşinin eşcinsel olmasına daha çok öfke duyuyordu. Bu tesadüfe ek olarak, İzmir'de Melek Göregenli'nin öğrencisi olma şansını yakaladım. "Eşcinsellik diye bir şey var"ı kafama sokan oydu. Bir dönem, "Bir kadınla ilişki kurarsam,

kendimi bu kadar ezilmiş hissetmem" diye düşündüğüm ve etrafımdaki birçok kadına çok baktığım dönemler oldu. Evet, heteroseksüellere birçok şans veriliyor ama onların arasında da ayrıca bir alt grup var: kadınlar.
- Heteroseksüel olmak ve eşcinsel olmak benim için aynı çünkü hayatımda her ikisi de oldu. Yalnızca şu var ki ben genelde heteroseksüel kadınlara âşık oldum. İşte ben onları anlayamıyorum. İlişkilerine bakıyorum: adamlar hiçbir şey yapmıyor, aramıyor, onları dövüyor ve kısıtlıyor. Bunu anlayamıyorum ben. Tabii diğer yandan, hemcins ilişki yaşıyorsunuz ve bekliyorsunuz ki kadın kadına empati ve anlayış daha fazladır. Ben iki tarafa da koyamıyorum kendimi maalesef.
- Heteroseksüel miyim bilmiyorum ama bu kelimenin haznesinin çok dar olduğunu düşünüyorum. Erkek arkadaşım oldu sürekli ve inanılmaz derecede şiddet gördüm onlardan. "Beni anlayacak tek kişi bir kadın mıdır?" diye düşünüyorum sürekli. Geçmişim sadece erkeklerle olsa bile, ben, heteroseksüellik kavramını reddediyorum.
- Ben biseksüel bir kadınım ancak heteroseksüel bir deneyimim şu ana kadar olmadı. Erkeklerden şiddet konusuna gelecek olursak… Ben kadınlardan şiddet gördüm. Sonuçta, kadınlar bunu diğer kadınlara da yapabiliyorlar. Benim en yakın arkadaşım, heteroseksüel bir kadın ve ben onu ötekileştirmek istemiyorum. Ne yazık ki şu da var ki, ben kadınlarla açık ilişki kurmaya başladıktan sonra, iletişimimiz ciddi anlamda koptu. Her gün görüşen iki insan, artık iki haftada bir görüşmeye başladı. Bunun nedeni, birbirimizi anlamamaya başlamamız. Ben dışarı çıktığım zaman benimle gelmiyor, gelemiyor. Neden? "Ben sizin yanınızda kendimi biraz garip hissediyorum." cümleleri… Rahat olamamama meselesi sadece bu... Heteroseksüel insanları ötelemeyen bir ilişki ama… "Kendim heteroseksüel olsam?" diye düşünüyorum; "Hayır, kadınların olmadığı bir hayat düşünemiyorum"a varıyorum.
- Heteroseksüel ilişkilerde benim net olarak gözlemlediğim şu: Bir kadın. Onu bariz bir şekilde sömüren bir de erkek. Bu, kadının var olma ve yaratıcılık gücünü öldürüyor ancak o kadın, o erkekten ayrılmıyor. Kadının, gelişme potansiyelini açığa çıkaramadığı ilişkileri sevmiyorum diyebilirim belki de… Buna, heteroseksüel feminist kadınlar arasında çok rastlıyorum aslında. Peki nerede senin feminist bilincin? Feminizmin en önemli araçlarından biri, "güçlendirme"dir. Bu araçlar, kadına, kendi başına bir birey olduğunu anlatır. İlişkileri, emeği ve benliği sömürme açısından değerlendirmekte fayda var.
- Bugün biraz şaşkınım ben. Biraz önce yaptığınız atölyedeki

3 oyunu algılama ve onları yorumlama biçimim beni şaşırttı. Ben yargılayıcı bir kadınım ve heteroseksüellere bu kadar nötr baktığımı ya da heteroseksüellerle eşcinseller arasına bir ayrım çizgisi koymadığımı şimdi fark ettim. Çok heyecanlıyım. Bu oturumu düzenlediğiniz için ayrıca teşekkür ederim size. Ben, o üç oyunda, eşcinsel ya da heteroseksüel bir çift görmedim. Karşımda sadece birbirini seven çiftler vardı. Erkek ya da kadın olmalarını hissetmedim; demek ki heteroseksüellere sandığımdan çok daha nötr bakıyormuşum…
- Benim ayrımını yaptığım kavram, heteroseksüel ilişkilerdeki "erkeklik" değil, "adamlık" kavramıdır. Erkekliğin de ötesinde bir erkeklik: adamlık. Eşcinseller, eşcinsel olduklarını fark etmeden önce, belirli aşamalardan geçiyoruz. Ailemizde, iş yerimizde, okulumuzda, arkadaşlarımızın arasında… Şimdiye kadar yaşadığımız hayatın tamamını sorgulayarak yepyeni bir başlangıç yapıyoruz. Ancak çoğu heteroseksüel insan, "verilmiş" şeyi, ömrünün sonuna kadar sorgulamadan yaşamak gibi bir eğilim gösteriyor. Belki de insan, canı acımadıkça hiçbir şeyi sorgulamıyor. Bunu sorgulamanın, "adamlık" kavramı içinde çok daha zor olduğunu düşünüyorum çünkü heteroseksüel ilişkiler içersinde bu "adamlık"ı taşımak daha güvenli. Adamlık: belirli bir yaştan sonra okulunu bitirmiş olması, iş edinmesi, askere gitmesi, evlenmesi ve çocuk doğurtması. İki kadının ilişkilerindeki güzelliği sağlayan şey ise, ruhların birbirine çok yakın olması ve rollerin işin içine katılmaması. Heteroseksüel kadınlar için dileğim ise, "adamlık"a kurban gitmemiş erkekleri bulmaları ve bizim şans eseri bulduğumuz mutlulukları onların da yakalamaları…
- Sohbetimizin başlığındaki "Bir eşcinsel ve bir heteroseksüel kadın oturuyorlarmış; heteroseksüel olan demiş ki…" cümlesi, bir fıkranın anlatılacağını çağrıştırıyor bana aslında çünkü en başta aklıma gelen şey, heteroseksüel kadınların, lezbiyenlere ya da biseksüel kadınlara, "üzerlerine atlanacak" potansiyeli üzerinden muameleleri… Ben, üstelik de çok politik ortamlarda yaşadım bunu. Sorulan sorular tamam homofobik olabiliyor. Meraktan soruluyor ama aslında homofobisini kusuyor orada bana. "Sana şöyle dokunsam ne hissedersin?" merak edilecek bir şey değil. "Sapık" muamelesi yalnızca. Bir gün de, ilk açıldığım çok yakın arkadaşım, "Dostlarına da aşık oluyor musun?" diye sormuştu. Ben de, "Sen grubumuzdan herhangi bir erkek arkadaşımıza bunu sorar mısın?" dedim. Sana aşık olup olmadığımı soruyorsan, tabii ki eğilim. Gerçekten fıkra olabilecek, trajikomik hikayeler var.
Şu da söyleniyor: "Anlayamazlar. Anlayamayız." Bu bir anlama

meselesi değil çünkü anlamak gerekmiyor ve bu, empati kurulacak bir konu değil. Kimseden anlayış da beklemiyorum. Sadece saygı beklerim. "Seni anlayamadığım için böyle soruyorum." diyenler komik geliyor bu nedenlerle.
Son olarak, kalıpları ben de sevmiyorum ama bir şey için mücadele verirken, tanımlamanın gerekli olduğunu düşünüyorum. "Kadınları seven kadınlar" da diyebiliriz ama biraz uzun oluyor bu ama bir şekilde tanımlamak gerekiyor.
- Son dönemlerde, heteroseksüel kadınlarla bir tür travmatik ilişki yaşıyorum. Farkında olmadan onlardan uzak durmaya, hatta onlara soğuk ve kötü davranmaya başladım. "Aman yanlış anlamasınlar" endişesi, sürekli moralimi bozuyor ve onlardan soğuma nedenim bu. Acaba bu geçici bir hastalık mıdır?
- "Eşcinsel kadın demeyelim.", "Heteroseksüel kadın demeyelim."... Bence bunları demek gerekiyor çünkü bir yandan "görünmez kılma" gibi bir politikanın hakimliği ile mücadele ediyoruz ve etmeliyiz.
- "Adamlık" kelimesi her ne kadar beni gerse de, katıldığım bir konuşma oldu. Feminizmin tadına bakmış -bir kadınla ilişki yaşamış olsun ya da olmasın- bir kadın, "adamlık" kokusunu, gittiği her yerde almaya başlayabiliyor. Ve bu algı, iletişimde olduğun çevreni belirler oluyor ve bu "adamlık" dediğin şeyden kaçmaya başlıyorsun. Ben, biseksüel bir kadınım ve şunu fark ettim ki "heteroseksüel" ilişkilerim bile, sözlük anlamıyla "heteroseksüel" olmuyor. İlişkinin boyutu, dokunmak ve kullanılan kelimeler değişiyor ve "adamlık"tan mümkün olduğunca sıyrılmış kişi göze çarpıyor ilişkide. Toplumsal cinsiyetlerin, biraz daha geri adım atmış olduğu ilişkiler belki de...
- Ben de bir hikâyemi paylaşmak istiyorum. Çalıştığım yerde bir arkadaşa açılmak zorunda kaldım çünkü aramızdaki konuşmalar her defasında tıkanmaya başladı. Aşk acısı çekiyordum o zamanlar. Sorduğu her şeyi cevaplıyorum ama bir tek sevdiğim kadının cinsiyetinden bahsetmiyorum. O da, "Erkekler şöyledir, erkekler böyledir zaten." demeye başladı. En sonunda, "Benim ilişkilerim biraz farklı." dedim. "Grup seks mi yapıyorsunuz?" diye sordu. "Öyle bir farklılık değil. Cinsiyet farklılığı." dedim. Donup kaldı... Bir süre sonra, "Ne güzel..." dedi. Ardından, "Ben erkeklerden hoşlandığım için bilemem tabii." dedi. En sonunda da "Biz, 5 kız kardeşiz. Beşimiz de % 100 heteroseksüeliz." diye ekledi. "Kardeşlerime de bana da bulaşma." demek istedi sanırım...

LGBT Gençler, Aileleriyle Buluştu! 3 Mayıs, Pazar

Lambdaistanbul Aile Grubu (LİSTAG)'nun katılımıyla…

Onur: Son üç senedir, Kaos GL içinde, gençlerin yoğunlukta olduğu bir grup oluşturmak istedik. Bunu, Ekim-2008'de hayata geçirdik ve kendimize KaosGenç dedik. LİSTAG (Lambdaistanbul Aile Grubu) gibi bir girişime doğru gitmek istiyordum; KaosGenç de böyle başladı.
Sevilay: Ben, Onur'un ablasıyım. Birbirimize değer katarak yetiştik. Onur'un eşcinsel olmasına dair 3 yıldır bilgiye sahibim. Buraya ilk defa bugün gelmiş oldum. Bu tür etkinliklerde size destek vermeye çalışacağım ve umarım daha sık görüşeceğiz.
Barış: 1998'den bu yana Kaos GL'yleyim. Ailemde sadece kardeşime açığım.
Özge: 1 aydır Kaos GL'yle çalışmaya başladım. Ailemde, ablalarıma ve anneme açığım.
Umut: 2001'den bu yana Kaos GL'deyim. Eşcinsel olduğumu, kendi ailem ve sevgilimin ailesi biliyor.
Katılımcılardan: 2005'ten bu yana Kaos GL etkinliklerine katılıyorum. Eşcinsel olduğumu sadece kardeşim biliyor.
Sema: Ben, bir eşcinsel annesiyim. On yıldır çocuğum bize açık ve bir aktivist. Benim elimden tutarak beni de aktivist yaptı. "Bu çocuk nereye gider…" diye arkasından gittikçe, ben de buralarda kaldım.
Ömer Ceylan: Ben, bir eşcinsel babasıyım. Yaklaşık 11 yıldır oğlumun eşcinsel olduğunu biliyorum. Diğer arkadaşlarım, LİSTAG'ı kurduktan sonra bir Cumartesi beni bir toplantıya çağırmışlardı. Eşimle beraber gittik. O günden beri, onlara destek vermeye çabalıyorum.
Eda: Medyadaki ve LİSTAG'daki ismim Eda. Ben, bir transseksüel annesiyim. Bu konularla ilgili hiç bir bilgiye sahip değildim. Çocuğum, "Anne ben çok kötüyüm; benim bedenim başka, kendim başka" dedi. "Ay, yavrum, sen çok yalnız kaldın; geçer." dedim. Ertesi gün, "Anne, ben aslında bir kızım." dedi. Ben yine anlamadım ne olduğunu... "Benim çocuğum şizofren oldu; ruh hastası oldu." dedim. "Koştururum, bulurum bir çaresini, düzeltirim." dedim. Hiç böyle şeyler bilmedik; hiç öğretilmedi bize. Televizyonda izlediklerimizden, bunun bir özenti olduğunu zannediyorduk. Çok psikiyatr gezdik; çok borçlandık. Sonra Şahika Yüksel, "Çocuğunuz bir transseksüel." dedi; "ama"larım

çoğaldı. Türkiye'de cinsel ve seksüel kelimeleri, belden aşağıyı çağrıştırıyor. Okuyordum, yazıyordum, transseksüel kelimesinin ne olduğuna dair. Ameliyat olunduğunu bilmiyordum; sadece elbiseler falan giyecek zannediyordum. Kimseye söylemedim çocuğumun adı çıkmasın diye.
Sonra internetten Lambdaistanbul'u buldum ve oradan Mehmet ile konuştum.
"Gideceğim ve Lambdaistanbul ile konuşacağım" dedim. "Lambda, ben geldim." demeye hazırladım kendimi. "Aileleri toplayalım." Bize demişlerdi ki "Beyoğlu'nun arka sokaklarında gezilmez."; ben ise, Beyoğlu'nun arka sokaklarından çıkmaz oldum…
Bir gün Sema Hanım'la karşılaştık. Birbirimizle konuştuk; kendimizi birbirimize anlattık. Ondan sonra LİSTAG oluştu. Bir anne bir anneyi, bir baba bir diğer babayı rahatlatmaya başladı. Yeni bir ailemiz oldu: Amcalarımız, ablalarımız, yengelerimiz, teyzelerimiz, ağabeylerimiz… Amacımız, çocuklarımızın, sosyal alanda kendilerine güvenebilmelerinin ve eğitim ve meslek alanlarında başarılı olabilmelerinin en önemli anahtarının bizlerin onları oldukları gibi kabul etmeleri olduğunu hatırlamaktı. Çocuklarımızın önüne çıkacak büyüklü küçüklü çakıl taşlarını kenara atmak ve onları çok güçlü bir şekilde hayata bağlamak.
Metehan: Bir eşcinselim. Anneme açılma sürecimde LİSTAG'la beraber oldu. Ayda bir Cumartesi Amargi Feminist Kitabevi'nde toplanıyoruz ve bu bizi çok rahatlatıyor.
Mehmet: LGBT bireylerin, ulaşabilecekleri ve oradan bilgi alabilecekleri çeşitli örgütlenmeler mevcut ancak aileler için böyle bir durum söz konusu değil. Asıl ihtiyaç noktası şuydu: Aileler, bu durumu tek başına yaşamak zorunda kalmamalılar. Biz onlara açıldıktan sonra, onların da yaşamaya başladıkları sorunlar olabiliyor: El-âlem ne der? Yetiştirirken bir hata mı yaptık? Biz de, ailelerin yaşadığı o travmayı giderecek bir dayanışma mekanizması kurduk.
LGBTT bireyler, açılarak, ellerindeki patatesi ailelerine atmış oluyorlar ve aileler bu patates ile ne yapacaklarını bilmiyorlar. Biz de LGBTT bireylere, açıldıklarında nelerin olabileceğine, çeşitli durumda nasıl hareket edebileceklerine dair danışmanlık yapıyoruz. Birey, açılma sürecinin sonrasında emek vermeyecekse, tekrar düşünmeli çünkü bu, kişi açıldığı anda bitecek değil, o anda başlayacak bir süreç.
LİSTAG adının içinde her ne kadar Lambdaistanbul adı geçse de, bu iki oluşum, tamamen bağımsız örgütler. Toplantılarımızı da Lambdaistanbul'da yapmıyoruz çünkü LGBT bireyin sorunu-

na odaklanması tehlikesi bizi çok korkutuyor. Ancak Lambdaistanbul ile birlikte okuma tiyatroları ve söyleşi gibi ortak etkinlikler düzenliyoruz.

Sevilay: Onur'un depresyona girdiğini hiç anlayamadık. Çok uzun sürdü. Bazen çaresizlik insana her şeyi yaptırabilir. Odasındaki notları karıştırdım; dosyalarını açtım. Kaos GL dergisinin içinde hüzünlü notlar… Okuduğumda, ölüyorum zannettim. O kadar duygusal ve ayrıntılı yazmış ki ben direkt olayın içinde buldum kendimi. Anlamaya çalışıyordum. Ağır bir hafta geçirdim fakat şunu da iyi biliyorum ki çok sevindim. Çünkü ben Onur'un çaresiz bir dert içinde olduğunu zannetmiştim. Ama bir taraftan da destek olmaya çalışıyorum. Bu insanlar nereye giderler… Nerede buluşurlar… Nereden öğrenebilirim... En sonunda Kaos GL'nin web-sitesine girdim. Bir baktım ki aileler ile ilgili bir başlık var. Okuduğum, çok güzel bir yazıydı. Yazının aşağına bir indim ki "Çeviren: Onur" yazıyor. Onun, Onur olduğunu hemen anladım. Çok gurur duydum. Tabii, bunu, Onur'la çok sonra paylaştık.

Mehmet: Biraz yol gösterici olması açısından, teknik olarak neler yaptığımızı özetlemek istiyorum. "Yakın çevremizdeki, nazımızın geçtiği anne-babaları getirelim" demiştik. Sema zaten yıllardır konu ile ilgiliydi. Pınar, "Örgütleneceğim ben" diye geldi bize. Terimlerin sürekli düzeltilmesi yönünde çıkışlar olmasın; insanlar rahat konuşabilsin ve politik-doğruculuk olmasın, "mânâ"dan uzaklaşmayalım hedefleriyle ailelerin sorunlarına odaklanabildik

Onları, CETAD (Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği) toplantılarına da yönlendiriyoruz. Bir psikiyatristin, toplantının moderatörü olması önemli çünkü neyi kimin söylediği önem kazanabiliyor olabiliyor… Bu, ailelerin daha rahat açılmasını da kolaylaştıran bir etken…

Sema: Bu çok güzel çok kutsal bir görev çünkü o süreçler hakikaten çok zor süreçler... İnsanlar kabuklarını kırıp kırıp çıkıyor. "Aşmak" denen şey, insanın kendi içsel yolculuğu ve LİSTAG'ı tam da bu duygularla kurduk çocuklarımızla. Gittikçe büyüyoruz. Peki, LİSTAG bana neler getirdi? Hayatımızda neler oldu? Yemekler ne anlama geliyor? Orada birçok psikoloğun ve psikiyatrisin bize attıramayacağı kadar büyük adımlar atıyoruz. Bir baba bir başka babaya sarılıyor; bir babanın orada duruşu, başka bir çocuğun önyargısını kırabiliyor. Bir baba, mesleğiyle, konumunla ve duruşuyla, başka çocukların kafasındaki kabukları kırabiliyor. Hiç unutmuyorum… Bizim evde düzenlediğimiz ikinci

yemeğe, bir çocuk, annesini getirmişti. Kadın, "Altı ay sonra, ilk defa rahat uyku uyuyacağım" dedi giderken... Maskeler yok. Yıllardır doğru bildiğimiz ve kitaplardan okuduğumuz şeyleri, tam anlayamadığımızı ve onları tam oturtamadığımızı fark ettik. Son aylardaki birkaç toplantımızda tamamen kendi cinsel yönelimimizi konuşur hale geldik. Bunlar hep bizim çocuklarımızın sayesinde oluyor.

Ömer Ceylan: Bu toplumdaki korku ve endişeler, bireyi, en zor duruma sokan şeyler. Değiştirmediğiniz şeyler bunlar ve onlardan korkarak bir şeyi değiştirme şansınız yok. Toplumun bilinçlenmesi çeşitli aşamalarla oluyor. Bilgilenme dediğimiz safhayı, Kaos GL, kendi yayın organları ile yapıyor. Benim, yaklaşık 35-40 yaşımdan sonra, kişisel gelişimim için bir takım çabalarım oldu. Eşimle birlikte, eşlerin katıldığı grup terapilerine katıldım. Kişisel gelişim kitapları ile haşır-neşir olmaya başladım. Benim çocuğum bir birey ve kendi hayatını yaşayacak, doğrularıyla ve yanlışlarıyla... Bunu içselleştirebilmek çok önemli… Bunu yaptığınız zaman, travmaları çok hafif atlatabiliyorsunuz. Oğlum benimle konuşmak istiyordu ama ben konuşmaktan kaçıyorum. Önyargılarım vardı ve bu önyargılarla onun karşısına çıkmak, onu üzmekten başka bir şey yapmayacaktı. Ancak, zaman içinde onu anlamaya çalıştım ve o benim bir öğretmenim oldu. Tabi bizim toplum olarak çok büyük bir dezavantajımız var. Toplumsal baskımız var birbirimize. El-âlem ne der? Komşular ne der? Akrabalar ne der? Aman onlar duymasın! Bu korkuları yenmemiz lazım. İnsanlar daha çok örnek gördüğü zaman, toplum olarak değişmemiz de kolaylaşacak diye düşünüyorum.

Pınar: Açılma sürecinde ebeveynler birçok aşama yaşıyorlar. Öncelikle, bir şok… Arkasından, inkâr... Onun sonrasında, öfke ve suçluluk. "Nerede yanlışlık yaptık? Bunun olabileceğini nasıl fark etmedik? Daha neler ile karşılaşacağız?" gibi sorular… "Çocuğum, bana anlatmadan önce ne kadar acı çekti?" sorusu beni çok üzmüştü mesela. "Çevre, etraf, aile fertleri ne tepki verecek?" sorusu geliyor sonra. "Bununla başa çıkabilecek kadar donanımlı değilim."in panik hali olabiliyor. Bazı aileler çok destekleyici olurken, bazı aileler de "boyun eğen" oluyor. Bu aileler, şartlı destekliyorlar çocuklarını: "Eşcinsel ol ama etrafımda dolaşma." Araya duvarlar koymaya başlamak çok sağlıksız bir durum ve zamanla o duvarlar gittikçe kalınlaşmaya başlıyor. Bir de hiç destekleyici olmayan aileler var: Çocuklarını tamamen atıyorlar, terk ediyorlar, itiyorlar ve onlara agresif davranıp, şiddet gösteriyorlar.

Bazı çocuklar, evden uzaklaşmamak, ailelerinden hâlâ finansal destek ya da onların imkânlarıyla eğitim aldıkları için, korkuyorlar açılmaya. Korkular dağ gibi oluyor… Yıllardır ailesine açılamamış fakat çalışmalarımızı çok yakından izleyen bir çocuk vardı. LİSTAG'ın yemeklerinden birine davet ettik ve bizimle bayağı cesaretlendi. Ailesine açıldı ve açıldıktan sonra, "Aslında kolaymış." dedi. Bu şekilde, yaşadıklarını içinde tutan, 24 saat boyunca her şeyi biriktiren ve bir yükle yatıp kalkan çocuklarımız var.
Kaos GL'ye gelince yeni bir fikir doğdu… Böyle bir ofisimiz olsun istiyoruz. Duvarlardaki resimleri çok beğendim ve "Biz de aile resimleri yapalım." dedim. Hedeflerimizden bir tanesi İstanbul'da genişlemek. Diğer yandan, diğer örgütlere ulaşmak ve onlara sunumlar götürmek istiyoruz. Bu işler böyle oluyormuş arkadaşlar. Yurtdışında bu yapılabiliyorsa, biz de yaparız.
Mehmet: Kısaca bahsetmek istediğim bir önyargı var. LGBT örgütlerin, üst/orta sınıf olduğu gibi bir inanış olabiliyor. CETAD toplantılarına ya da yemeklere, toplumun her kesiminden, farklı aile yapılarından ve farklı etnik kökenlerden birçok ailenin geldiğini görüyoruz. Ezberler, ciddi anlamda bozuldu. Mesela başörtülü bir arkadaşımız geldi; kendisi, bir geyin kız kardeşi. Onun salona, bizim yemek yediğimiz yere girişi ile birlikte, grubumuzda çok şey değişti. Çocuklarının doğrularını kabullenmenin, ailelerin "modern" olmalarıyla ilgili olduğunu düşünüyorduk halbuki…
Bu arada travesti ve transseksüellerin ailelerine yönelik bir broşür hazırlayacağız. Koordinatörü de Pınar.
Özge: Ben annem ile her zaman gurur duydum. Benim ablam da eşcinsel ve annemin, iki çocuğunun da eşcinsel olduğunu öğrenmesinin onu ne kadar yıktığını bugünlerde fark ediyorum. Bizim, ailemize açılmamız gibi bir durum olmadı. Tesadüfen bir şeyler oldu… "Oh rahatladım!" dedik ama bunu sırtlanmak gibi bir şeyi hiçbir zaman düşünmemiştik…
Ablam, yıllar boyu çok acı çekmişti cinsel yönelimi üzerinden. Annem, benim eşcinsel olduğumu öğrenene kadar, ablamın durumunu bildiği halde görmezlikten gelmişti. Onun "tuhaf" arkadaşları, ailenin içinde altı çizilerek konuşulan bir şeydi. Birgün, benim de "tuhaf bir arkadaşım" olduğunu bir telefon konuşmasını dinleyerek öğrendi annem ve beni salona çağırdı. Bayıldı. Tokat attım uyansın diye. "Seninle konuşmak istemiyorum" dedi. Hakikaten de dört gün boyunca benimle konuşmadı. Yemek masasına tabak koymadı benim için. Yok sayılmak ve

evde bir yerinin olmadığını hissetmek çok kötüydü; bir tokat gibiydi. Bu, tabii ki ailemden ve evden soğumama neden oldu. Bir akşam, annem beni odamıza götürdü ve odanın kapısını kilitledi. Beraber, harika bir konuşma yaptık. Bana, "Yıllar boyu, sen, okuldaki durumunla ve dışarıda çizdiğin profille benim için bir gurur kaynağıydın. Dört gün önce, senin durumun öğrendiğim zaman öldüm ben." dedi. Bizim için kurduğu hayallerden ve bunların yıkılmasından dolayı yaşadığı üzüntüden bahsetti. Ben de "Çok üzgünüm. Bunları, tekrardan senin istediğin şekilde dönüştüremem. Kabullenmeni beklemiyorum; beni görmek istemiyorsan gidebilirim de…" dedim. Fakat annem, iki çocuğuna birden sarıldı. Annem, bizleri kabullenme sürecinde bir başınaydı, yapayalnızdı... Kendi algısını değiştirmek için, gazetelerden kupürler toplayıp, onları dosyaladığını anladım. İçinde eşcinsel kelimesi geçen bütün haberleri toplamış meğer… Bilhassa, "Güzin Abla" köşelerinden... "Ne yapıyorsun… Buradaki bilgiler yanlış; gel birlikte bakalım." dedim. Şu anda, eşcinselliği sadece benim gözümden biliyor ve algısı benim anlattıklarımla kısıtlı. Keşke o dönem, sizler ile tanışabilmiş ve dünyasını genişletebilmiş olsaydı… Annemi de sizlerin içine katmak istiyorum şimdi…

Beden, Kimlik, Aile ve Dönüşmek: Hormon Kullanımı
Prof. Dr. Şahika Yüksel, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi
5 Mayıs, Salı

Şahika: Ben, hormondan çok, bedene dair konuşmak istiyorum. "Trans" demek, "beden" demek ve ben bedenle ilgili bazı şeyler söylemek lazım. Bunun da öncesinde, sizin kafanızdaki "Neden buraya geldiğinize"dair fikirleri duymak isterim.
Katılımcılardan: Transseksüellerin hormon kullanımı sürecinde çok ciddi hatalar ve kulaktan dolma bilgilerle yapılanlar var. Ne kullanacağımızı, o süreçte ne sıkıntılar yaşadığımızı ve bu sıkıntıları hangi aşamalarla atlatabileceğimizi konuşabiliriz belki…
Katılımcılardan: Ben daha çok Türkiye'deki psikiyatriyi, transseksüel açılımını ve bunun nasıl yürüdüğünü merak ediyorum.
Şahika: Hormon kullanımı ile ilgili sorularınız anlaşıldı. Ben bir psikiyatristim. Bize kişiler "Cinsiyetimi değiştirmek için

geldim." diyorlar. Bu, çok önemli, büyük ve geri dönüşü olmayan bir talep. Eğer bir yanlışlık olmuşsa da ötesi yok… Bunun, psikolojik, sosyal, ailevi ve hukuki boyutları var. Bunların da hem objektif olanları, hem de önyargılarla olanları var. Ben, CETAD'la ve İstanbul Tıp Fakültesi'nde de yaptıklarımız üzerinde konuşacağım çünkü bütün Türkiye de aynı şey yapılmıyor olabilir. Biz cinsiyet değişimlerinde, transseksüalite denen durum var mıdır diye bakıyoruz. "Bize gelenler" dediğim zaman bir dernek çerçevesinde toplanmış kişilerden söz etmiyorum. Türkiye'nin herhangi bir köyünde veya kasabasında yaşayan ve bu konuda farklı durumlarda ve farklı yaşlarda olan kişilerden söz ediyorum. "Benim sevgilim kadın ve ben kendimi erkek hissediyorum." diyor. "Transseksüel" kelimesini bile söyleyemiyor; "Bunun ne olduğunu, bundan nasıl kurtulacağımı ve nasıl rahat edeceğimi de bilmiyorum." diyor. Bir kere şunu söylemeliyim ki bana danışanların 3/4'ü kadından erkek olmak isteyen kişiler. Dünyada, kadından erkek olmak isteyenlerin oranı daima daha düşük ama bize gelenlerde bu oran 3 kat fazla. 1980 ve 1990 arasında, çok sayıda eşcinsel, ameliyat oldu. Ameliyat olan kişi sayısı 100 ise, bunun 60 tanesi eşcinseldi. Yani ameliyat olmasına gerek olmayan; tam tersi, bunun kendisine zararı olan kişilerdi. Şimdi danışan, "Ben cinsiyetimle ilgili bir rahatsızlık olduğunu düşünüyorum ancak ne olduğunu bilmiyorum." dediği zaman, doktorların ve psikiyatristlerin bazı kurallar çerçevesinde davranması gerekiyor. Eğer yanlış bir ameliyat kararı alacak olursak ve bununla ilgili belirli sorunlar oluşur olur ise bu sadece o doktoru ve ameliyat olan kişiyi değil, genel olarak transseksüelleri de etkileyen bir durum oluyor.

Birinci aşamada bir ruh sağlığı uzmanı, kişinin özelliklerine, o kişinin sorunlarla başa çıkma kapasitesine ve kendi sorunlarını çevresine takdim etme ve yenme yollarına göre bir yol alıyor. Transseksüellerin hiç bir ruhsal hastalığı yoktur diyemeyiz. Heteroseksüeller için de aynı durum söz konusu... Eşcinseller ve biseksüeller için de… Biz, "Bu kişi kimdir? Transseksüelliği dışında ruhsal konumunda ne gibi durumlar veya sorunlar var? Çevre ilişkileri nasıl ve kendisi bu değişime -değişim istiyorsa- ne kadar hazır?"a bakıyoruz. Onun için de elimizde kurallarımızın ve kitaplarımızın olması lazım. Bununla ilgili kitaplarımız, kurallarımız, ilkelerimiz ve hukukla ilgili bir kısmımız var. Kanun kısmına, ABD'de 1960'lardan sonra söz konusu danışanların transseksüel olduğunu söyleyen ve bu kişilere ne gibi hizmetlerin verileceğine ilişkin bir takım ilkeler yazmış olan Harry Benjamin'i koyabiliriz. Bugün dünyada

transseksüellikle ve "transgender"larla ilgili dönüşüm kararını veren yerler, genel olarak onun ilkelerine göre davranırlar. Bu ilkelerin 3 aşaması var. Birincisi: genel ilkeler. İkincisi: hormon değişikliği. Üçüncüsü: cerrahi ilkeler. Birisine transseksüel diyebilmek için, bunu delillendiren bir rapor yazmamız gerekiyor. "Ben bugün transseksüellim, dün değildim, yarın da olmayabilirim" derseniz, transseksüel değilsiniz çünkü transseksüalite, zaman zaman olan bir şey değildir.
Katılımcılardan: Ama ameliyat olmaması, operasyon geçirmemesi onun transseksüel olmadığını göstermez.
Şahika: "Ben ameliyat olmayım ve hormon da almayım ama bana transseksüel raporu verin." diyen çıkmadı bugüne kadar ya da ben bilmiyorum.
Katılımcılardan: Ben istedim ama vermediler. Kimlik de istedim ancak olmadı. "Ameliyat olmak istiyorum ama üreme organlarımı korumak istiyorum." dedim ama Türkiye'de böyle bir sınırlandırma var.
Şahika: Dünyada da böyle… "Ben organlarımı muhafaza ediyorum ama transseksüelim." demek, bizim tariflerimize uyan bir şey değil. Çeşitli varyanslar var ama varyanslar için bir karar veremezsiniz. Bakın, "travesti" beni hiç ilgilendirmiyor. Niye ilgilendirmiyor? Çünkü travesti benden rapor istemiyor. Eşcinseller ve biseksüeller de benden bir şey istemiyor. Bir eşcinsel veya biseksüel, "Depresyonum var. Sevgilimle kavga ettim. Barışmak istiyorum. Cinsel sorunum da var." diye gelebilir ancak bir travesti, "Elbisemi değiştirmek istiyorum." gelirse, ben ona rapor veremem çünkü böyle bir rapor yok. Ben, sizden başka, "Üreme organlarımı muhafaza edeyim." diyen bir başkasını duymadım ama bunu da konuşabiliriz.
Katılımcılardan: Organını korumak isteyen insanın transseksüelliğinden şüphe etmek çok yanlış…
Şahika: Transseksüel değil o.
Katılımcılardan: Genellikle aklımıza takılan şey şu aslında: Ben gerçekten kadın olmak isteyen birisiyim ama organım kesildiğinde ya da değişime uğradığında, zevk almamam gibi bir durum olabilir mi?
Şahika: "Transgender" aslında biraz daha entelektüelite edilmiş bir transseksüalite demektir. Transseksüel, ameliyat olduktan sonra transseksüel olmuyor. Ameliyattan önce de transseksüel... Ya da biz ona şimdi daha çok "transgender" diyoruz. Bazı insanlar var ki, ameliyatı istemiyorlar ama elbise değiştirmek istiyorlar. Biz onlara "travesti" diyoruz. Onun için, ben daha çok bizden bu değişim raporu hormon bunu isteyenlerle ilgili konuşuyorum. Transseksüalite veya transgender özel-

likler, 6/1000 kişide görülüyor. Yaşam boyu süren durumlarda biz bir adım atabiliriz ama yaşam boyu sürmeyen bir durumda, bedende kalıcı bir değişiklik yapmak uygun değildir. Türkiye'de, danışanı genellikle en az bir yıl tanımadan önce rapor vermiyoruz. En azından bizim kliniğimizde, Diyarbakır Tıp Fakültesin'de ve Ege Üniversite'sinde durum bu… Malatya Tıp Fakültesi'nde durum ne bilmiyorum…

Takip süresini 1,5 yıl yaptık. Neden 1,5 yıl? Birinci aşamada, "Transseksüel mi? Önündeki yaşamı boyunca diğer cinsiyete taşınmaya hazır mı?" üzerinden gidiyoruz. İkinci aşamada, "Başka bir ruhsal hastalığı var mı?"; üçüncüde ise "Çevresiyle ilişkisi nasıl?"ı değerlendiriyoruz. Bize başvuran insanların çoğunluğu ailesiyle ve çevresiyle bağlarını koparmak istemiyor; o zaman, ailenin ve çevrenin de hazırlanması gerekir. Tamam, bazı kişiler kopabilir çünkü başka çare yoktur ancak aksini denemek genellikle insanlara kötü geliyor. Bu sadece transseksüellerle ilgili değil… Evlenip boşanan insanlar için de olabilir… Ailenin çok beğenmediği ve istemediği hayatlar için de olabilir… Bu sadece aile değil, bir öğretmen veya postanede bir devlet memuru için de geçerli…

Şimdi transseksüel dediğimiz zaman, trans bir aktivisti düşünmeyelim. Transseksüellerde başka bir şey var, diğer bütün insanlardan farklı olan bir şey var: "Ben ameliyattan sonra kadın olacağım.", "Ben ameliyattan sonra erkek olacağım.", "Ben ameliyattan sonra geçmişimi de kadın yapacağım.", "Ben ameliyattan sonra geçmişimi de erkek yapacağım."…

Katılımcılardan: Birçoğumuz, "Biz transseksüel değiliz." demiyoruz. Biz transseksüeliz ama aynı zamanda transseksüaliteyi bir aşamada değerlendirmiyoruz. Bir transseksüel, aynı zamanda kadından veya erkekten hoşlanabilir. Bir transseksüel, karşı cinsinden hoşlanıyorsa heteroseksüel bir transseksüel olabilir. Farklı yönlerini de sorgulamalı ve hormonu düzenli olarak kullanmalıyız. Ama bunu nasıl yapabiliriz? Çoğumuz ameliyat olmak istemiyoruz…

Şahika: Erkek bedenine sahip olanların ameliyatları şahane… Orgazm olabiliyorlar. Bu arada sizin sorularınızdan şunu anlıyorum: "Siz bize Türkiye'deki translardan bahsetmeyin. Bizden bahsedin." diyorsunuz. Ben Türkiye'deki translar üzerine bir konuşmanın ve tartışmanın daha anlamlı olacağını düşünüyorum. Sizler bir derneğe gelmiş ve trans olduğunu hayatlarında ifade ederek yaşayan kişilersiniz. Yani özel bir grupsunuz. Sizin aranızda ameliyat olan var mı bilmiyorum… Var mı ameliyat olan? Nüfus kâğıdını değiştiren var mı? Böyle bir isteğiniz var mı?

Katılımcılardan: Var muhakkak. Kadın veya erkek olarak kimliklerde ciddi bir sorun yaşıyoruz, bedenimizle böyle barışıkken…
Şahika: "Ben ameliyat olmak istemiyorum, cinsel organlarımı muhafaza etmek istiyorum." dediğiniz zaman, ben, transseksüalite ile ilgili soru sorma ihtiyacı hissediyorum. Transseksüel misiniz?
Katılımcılardan: Evet, transseksüelim.
Şahika: "Ama cinsel organlarımı muhafaza edeceğim ve kullanacağım." diyorsunuz.
Katılımcılardan: Ameliyattan sonra cinsel tatminin biteceğini düşünüyorum…
Şahika: Bu doğru değil. Hiç kimse bedeninden, hazlarından vazgeçmek istemez. Eğer benim tanıdığım kişiler, özellikle yalan söylemiyorlarsa -ki yalan söylemeleri için bir sebep yok- ameliyattan sonra çok keyifli hayatları var. Partnerleri de keyifli. Erkekten kadın olanlar bunu söylüyorum. Kadından erkek olanlarda farklı meseleler var: Onlarda, haz alınan doku, yeni hazneye konuluyor. Sinirler kesilmiyor; uzun bir şekilde hazneye yerleştirildikleri zaman -zaten psikolojik olarak istenen cinsiyete taşınıldığı için- bireyler orgazm oluyorlar.
Katılımcılardan: Sizin söylediklerinizi anlayabiliyoruz ancak sizin konuştuğunuz dil içerisinde egemen psikiyatrinin dili var. Kendi cinsel pratiklerimiz ve edimlerimiz açısından bakmıyoruz heteroseksüelliğe ya da transseksüelliğe. Kafamızda oluşturulan egemen psikiyatrinin oluşturduğu bir yığın şey var. Türkiye'de, heteroseksüel olarak bildiğimiz erkeklerin birçoğu transseksüellerle cinsel deneyim yaşıyorlar. Ben heteroseksüelim diyen birisi, bir transseksüel karşısında "pasif" olduğunda bunu nasıl adlandırırsınız? Egemen psikiyatri bunu duyduğunda şaşırıp kalıyor; ben de duyduğumda şaşırıp kalmıştım…
Şahika: Peki, ben ona ne rapor vereyim? Onların cinsel aktiviteleri, beni ilgilendirmiyor ki... Beni ilgilendiren şu: "Ben namaz kılmak istiyorum; ancak, namazımı kadın olarak değil, erkek olarak kılmak istiyorum." diyen birisi. Ya da "Tuvalete gitmek istiyorum; erkekler tuvaletine değil, kadınlar tuvaletine gitmek." diyen… Veya "Öldüğümde, cenazemi kadın değil, erkek yıkasın." diyen… Bütün bunlara bakmadan, "Ben 2 sene transseksüel olacağım, 3 sene olmayacağım." diyen birine ben rapor veremem. Türkiye'de ve dünyada çok serbest ve uygunsuz olan bir alan var… Paranız varsa, estetik olursunuz. Bu da aslında uygun değil; beş kere burun ameliyatı, sekiz kere göğüs ameliyatı olan var. Estetik cerrahların, o ameliyatları yapmayıp; danışanı, ruh sağlığı bakımından tanıması lazım. Transseksüellerde, "Ben

"alt taraf" ameliyatı istemiyorum ama 8 tane beden ameliyatı istiyorum." diyen ve sürekli ameliyat olmak gibi alışkanlıkları olanlar var. "Ben "mükemmel" bir kadın olmak istiyorum; bu nedenle, çenemi, ses tellerimi, kalçamı ve burnumu ameliyat ettireceğim ama benim penisim dursun." diyenler var. Bu, bedenle uğraşma durumudur ve 8 tane ameliyat olan heteroseksüellerin de bir sorunudur. Sürekli aynaya bakan ve sürekli ayna üzerinden tatmin olan bir gurup insan olmamak için bu konuya dikkat etmeliyiz.
Bize, Türkiye'nin her tarafından insan geliyor. Ömürlerinde başka trans görmüş değillerken, bize geldiklerinde 20 tane trans görme şansları oluyor. İçselleştirilmiş homofobide olduğu gibi, onlar da diğer transseksüelleri kötü görüyorlar. "Demek ki kötü bir şey değilmiş; ben de onlardan biriymişim." diye kendini sevmesi ve kendini tanıması süreci başlıyor. Bazıları var ki gidiyor ve sürekli ameliyat oluyor. Benim bu konu üzerinde bir kontrolüm yok zaten. Ben yalnızca kişinin ruhsal durumunu desteklemeye ve çeşitli seçenekleri onlara göstermeye çalışabilirim. "Ben bunları istemiyorum." diyen bir kişiye de zorla bir şey yaptırmayız. O zaman gelmesin bize… Eskişehir'de, hiçbir işe yaramayan 500 soruluk bir test veriyorlar; o, "kişilik testi"dir. Kişilik testinize göre ameliyat olmanıza karar verilemez; oradan ancak, azıcık yalancı olup olmadığınız ortaya çıkar. Askerlikte de o test yapılıyor. Ben size genel ilkelerden ve kendi yaptığım uygulamadan söz ediyorum. Bir kişi bize geldi; "1,5 yıl devam etmen gerekiyor." dediğimizde, arkasını dönüp gitti. Başka bir yerden aldı raporu ve ameliyatı çok başarısız oldu çünkü ameliyata daha hazırlanmamıştı. Biz ise ameliyata da hazırlıyoruz.
Bize gelen cerrah ve hormon kullanım uzmanları, ameliyatların uygun bir şekilde olması ile ilgili çeşitli çalışmalar yapıyorlar. Mesela, ameliyattan önce yapılması gerekenlerden biri sigarayı bırakmak... Bütün bunların hazırlanmasını ve bilgilenmeyi gerektiren bir süreç var. Hormon kısmına gelirsek… Hormonlar çok tehlikelidir. Hiç kimse kendi kendine hormon alamaz, almamalıdır. Alım zamanlamasında gelecek olursak… Örneğin, kadından erkeğe geçmek isteyerek bize danışan öğretmenler şöyle yapıyor: Yazın tatillerinin uzun olması gibi avantajlarını kullanıyorlar. Hormonun etkisi de genel olarak 3 aydan önce ortaya çıkmaz. Üç ay hormon alıyorlar; sonra 3 aylık yaz tatiline geçiyorlar ve ertesi sene başka bir okula gidiyorlar. Başka bir okula erkek olarak gidiyor ve veliler onları erkek öğretmen olarak kabul ediyor. Danışan kişilerin işsiz kalmaması; hayat-

taki diğer ilişkilerini sürdürürlerken, o geçişe diğer kişilerin de eşlik etmesi ve kendi hayatlarının bütünlüğünü sürdürmeleri gerekiyor.
Katılımcılardan: Hormonla ilgili bir şey soracağım. 10 aydır hormon kullanıyorum; aşamaları biliyor musunuz? Ne gibi zararları olur ilerde?
Şahika: Kim verdi hormonu size?
Katılımcılardan: Ben bu işe bilinçli girdim; doktor gözetimi altında kullanıyorum.
Şahika: Ben hormonla da ilgili cevap veririm ama teker teker hormonlara cevap vermeyi uygunsuz görüyorum çünkü ben sizin hiçbirinizi muayene etmedim. Hiç birinizin hormonunu yazmadım; hiçbirinizin hormon dozunu bilmiyorum ve elimde birebir doktorun yazdığı hormonun ve yaptığı tetkiklerin olması lazım.
Zararlarına gelince… Karaciğer için çok ciddi zararları olabilmekte. Kan damar hastalıları için de -epilepsi gibi- çok tehlikeli. Genel olarak olarak şunu söyleyeyim: Erkekler, kadın olmaya hızlandırmanın en önemli ölçüsü olarak memeleri görüyorlar çok kere… Memelerin hızla büyümesini istiyorlar ve memelerin hızla büyümesi için alınan östrojen hormonu son derece tehlikeli. Çok yüksek alındığında daha zararlı etkileri söz konusu olabiliyor: Kanser olabilirsiniz, kanamanız olabilir veya felç olabilirsiniz. Cihangir'de özel eczaneler var; transseksüellere on katı fiyata iğne yaparlar ve memeleri hızla büyütürler. Memelerinizin ne kadar büyüyeceğine de, aslında kendi ailenizin kadınlarına bakarak karar verebilirsiniz. Bütün kadınların memeleri çok büyük veya çok küçük değildir; ailenin kadın üyelerinin genel ortalaması ne ise, sizinki de o kadar büyüyecektir.
Katılımcılardan: "Doğuştan üreme yeteneğinden yoksun" olmak diye bir madde var kanunlarda; o nedir?
Şahika: O madde tamamen MHP'nin çıkartmasıdır. MHP, kanun meclisten geçerken, "Bunun olması lazım." dedi. Biz raporu yazıyoruz ve genel olarak pahalı bir işlem bu… Büyük raporlarda sağlık bakanlığının bir usulü var: Mesela biz diyoruz ki, "Zihinsel geriliği var; ömür boyu ilacının devlet tarafından temini gerekiyor.". Biz neresi olursak olalım, devlet güvenmiyor; ikinci bir görüş istiyor ve bir tane daha hastaneye yolluyor. Transseksüellerde de genellikle bunu yapıyorlar. Üreme yeteneğini, mahkemeden sonra bize tekrar soruyorlar. Biz de diyoruz ki, "Transseksüalitenin üreme yeteneği ile ilişkisi yoktur. Bu nedenle, kanunda yazılan üreme yeteneği ile ilgili bu maddenin -tanımlanan hastalıkla ya da durumla bir ilişkisi

bulunmadığından- geçerliliği yoktur". Bazı hâkimler bunu kabul ediyor; bazı hâkimlerin ideolojisi ise bunu beğenmiyor ve kabul etmiyor. Avukatınızın bizim kitaplarda yazan transseksüalite tanımını alıp, onun fotokopisini hâkime götürmesi ve "üreme yeteneğinden yoksun olması gerekiyor" maddesinin, transseksüalite tanımıyla uyuşmadığı bilgisini vermesi işe yarayabilir.
Bizim gruplarda, bütün üyeler bilgileri birbirlerine naklediyorlar ve birlikte öğreniyorlar. Aile ziyaretlerine, birbirlerinin evlerine, birbirlerinin düğünlerine gidiyorlar. Türkiye'nin çeşitli yerlerinden aileleri davet ediyoruz. Herkes önce birbirine ters ters bakıyor; ondan sonra, görüyorlar ki hepsi de Türkiye'deki standart vatandaş. Çocuklarının kimliklerini daha önceden kabul etmiş aileler, diğer ailelere destek oluyor. 18 yaşın altında hormon kullandırmaya Türkiye'de benden başka başlayanın olduğunu sanmıyorum. Dünyada da 15-18 yaş arası hormon kullanımı oldukça sınırlı. Özetle, hormonlar ciddi ilaçlardır; kullanıldıkça zararlı etkileri olabilir. İlk hormon kullanmadan önce bir tetkikten geçmek ve kullanmaya başladıktan sonra ilk 4-5 sene boyunca birer kez değerlendirmeden geçmekte fayda var. Hormonun yüksek alınması, öfke patlamalarına, depresyona ve aşırı sinirliliğe de neden olabiliyor. Ruhsal sorunları sınır durumda bekleyen vakalar var. Biz onlara azıcık bir hormon -yani standart miktarda hormon- verdiğimizde dahi ağır taşkınlıklar gösterebiliyorlar. Sokaklara çıkıp kendilerini teşhir ediyorlar ve sonucunda dayak yedikleri şeyler yapıyorlar. Biz de hemen o hormonlarda ayarlama yaparız. Yani yüksek doz hormon bazen memeleri hızla büyütüyor olabilir ancak insanlar -kendilerinin de hoşlanmadığı- şeyler yapabiliyor.
Katılımcılardan: Kadından erkeğe ameliyatlar nasıl oluyor?
Şahika: Kadından erkeğe ameliyatta ciddi bir fark var. Biyolojik olarak erkek doğanlar daima daha talihliler. Erkekten kadına ameliyatta, fazla olan bir şey çıkartılıyor ve yeri değiştiriliyor ancak eksik olan bir şeyi koymak, var olan bir şeyi rötuşlamaktan kolaydır. Hiçbir doku, bir penis kadar hiçbir zaman hassas değil... Sayıdan çok emin değilim ama 10 ameliyattan 1'inde tutmayabiliyor. Komplikasyon değil; yalnızca tutmama olasılığı yüksek. "Erkeklik penisle olmaz." derseniz -ki bunu entelektüel olanlar daha çok söyleyebiliyor ve bizim böyle bir sürü hastamız var- rahminizi, memelerinizi ve yumurtalıklarınızı çıkarttırabilirsiniz. Bunların haznesi bir biçimde değiştiriliyor ve kişilerin işemelerinde farklılık oluyor. Makul dozda hormon alarak, kişilerin kliterusları büyüyebiliyor. Tabii, kliterus ne kadar büyürse büyüsün, penis kadar olmuyor ancak yine de mik-

ro penisler vardır... Sinirlere de ellemediğimiz için, orgazmın keyfini alma kapasitesi duran; işemesi değişmiş; iç genital organları, rahmi ve yumurtalığı kalkmış; hormon aldığı için sakalları çıkmış ve minyatür penisi olan biri çıkıyor karşımıza. Hukuki değişiklik için penis zorunluluğu yok zaten.
Tabii, üniversite veya devlet hastanelerinde ameliyat olmak istediğinizde, şu sorunun cevabını iyi bilmeniz lazım: "Oradaki kişiler ameliyatı sizden mi öğrenecekler? Yoksa işi onlar mı bilecekler?" Bir hormoncunuz olsun. Dâhiliyeci ve iyi bir pratisyen de yapabilir bunu. Ameliyat için ise birden fazla cerraha gidin; ameliyat olan başka kişilerle konuşun ve ondan sonra seçim yapın. Ameliyat her zaman riskli bir şeydir. Burun ameliyatı da olsa, el ameliyatı da olsa, risklidir.
Erkekten kadına ameliyat olduktan sonra -söylemeyi unuttum- buji kullanılması gerekiyor bir süre. Bazıları bu bujileri reddediyor… Bir vajina yeni yapıldığında, yaralı bir doku halindedir ve bu dokular birbirine yapışır. Bunu engellemek için, dokuların arasının bujilerle boş tutulması lazım yoksa ameliyat boşa gider. Bu ameliyatlarda mikro cerrahi çalışılıyor ve bu, çok ince kılcal damarların kesilip, birbirine yapıştırılması anlamına geliyor. Ve bunun sigara ve alkol ile çok ciddi bir ilişkisi var. Her ikisi de kılcal damarları etkilediği için, bir-iki ay öncesinden katiyetle bırakılması gerekiyor.
65 yaşında bir hastamız vardı; onun başına da şöyle bir şey gelmiş… Kendisi 20 yaşındayken, bu ameliyatlar yoktu. Küçük bir yerde öğretmenlik yapmaya başlamış; oraya da erkek gibi gitmiş ama kendisi biyolojik kadın. Oranın nüfus memuru bunu sevmiş ve nüfusta kendilerinin imkânlarıyla -küçük köylerde ve kasabalarda eskiden böyle şeyler oluyormuş demek ki- mahkemeye başvurmadan değişiklik yapmışlar. Yani erkek öğretmen görünüyor ve daha sonra tayin olduğu okullarda da onu erkek olarak biliyorlar. Şimdi, 60 yaşından sonra ameliyat olmasa da olur, hiç hormon da almamış ancak şöyle bir üzüntüsü vardı: "Ölümüm yaklaştı. Ben ölünce, beni yıkayacaklar ve karım rezil olacak. "Bir kadınla evliymiş" diyecekler. Benim karıma borcum var; ameliyat olmam lazım." dedi. Geliş nedeni buydu. 15 yaşında da geliyorlar bize ve ben en çok onlar gelsin istiyorum; en çok onların ihtiyacı var. 65 yaşındaki vakamız ameliyat olmuş ve çok mutlu. "Karıma hediye verdim ben." diyor. Yani, hayatın farklı evrelerinde, farklı beklentiler ve farklı istekler olabiliyor.
Şimdiye kadar hiç yanlış rapor vermedik. Belki bazı verilebilecek raporları vermediğimiz -vakalar devam etmediği için- olmuştur... Hormon kullanımı ile ilgili komplikasyonların da -sa-

dece tıbbi değil, ruh sağlığı için uygunsuz hormon kullanımını da kastediyorum- iyi doktorlar seçilerek halledilebilecek şeyler olduğunu biliyorum.
Gruplarımızda mahremiyet var ve kişisel bilgileri dışarıya çıkarmıyoruz. Türkiye'deki bireyler, ameliyat olduktan sonra yeni kimlikleri ile yaşıyorlar ve geçmişlerini yok ediyorlar. Benim yurtdışında sevdiğim şeylerden biri, bireylerin, trans toplantılarında "Ben bir trans erkeğim. Ben bir trans kadınım." demeleri ve hayatlarını öyle yaşamaları. Bizim gruptan 3 kişi, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü yürüyüşünde, "Memeli Erkekler de Vardır!" gibi sloganlarla yürümüşler. Bu, gruptakiler ve benim için dehşet verici bir olaydı. Çok sevindim çünkü onlar sokağa çıkmıştı ve "Ben transım!" diyorlardı. Ben 22 yıldır translarla çalışıyorum ve ilk defa böyle bir şey duyuyorum. Mesela bir arkadaşımız da gidip oy kullandı. Yaptığımız şey trans fobiyi kırmak… Bizim, birisi transseksüel ise, bunu ispat etme gerekliliğimiz var. Bizim istediğimiz bir şey var ve bu, bir estetik ameliyatı ya da lüks bir talep değil. "Bunu, kamunun -yani sağlık sigortasının- ödemesi lazım." diyoruz.

Almanya'da Lezbiyen Olmak
İpek İpekçioğlu
8 Mayıs, Cuma

İpek: Benim ağırlık verdiğim konu, göçmen lezbiyenler ama onun öncesinde kısaca kendimi tanıtayım. 3 yıl kadar Türkiye'de ilkokula gittim. 1982 yılından beri ise kesintisiz Berlin'de yaşıyorum. Sosyal Pedagoji okudum ve master tezimi "Türkiye'de lezbiyen olmak bir çelişki midir? İkinci nesilden diyeceğimiz; yaşam odakları Almanya olan Türkiyeli lezbiyenler" üzerineydi. O sıralar, benim yaptığım çalışma, Avrupa'daki ilk çalışmaydı çünkü varolanlar geyler üzerineydi. Ayrıca, Almanlar tarafından -veya dominant kültürden insanlar tarafından- yazılmış çalışmalardı.
11-12 yaşımda, lezbiyen olduğumu fark ettim ancak duygularımı isimlendiremediğim için "açılmamıştım". Ve 16.5 yaşımda ilk kez bir kızla öpüştüm ve "Aaa, bu muymuş!" dedim. Ondan sonra bir seneliğin İngiltere'ye gittim ve orada "Ben bunu araştırmalıyım" dedim. Demek ki coğrafi uzaklığı hissettim; kendimden başka bir yere gitmek zorundaydım ve bu bir nevî göç olgusu... İngiltere'de Kıbrıslı gruplarla tanıştım; daha sonra, Almanya'ya geri gittim. Annem, âşık olduğum kıza yazmış olduğum bir mektubu gördü. "Pişman olacaksan yapma; ya-

pacaksan da sahip çık yaptığına" dedi. Böyle bir açık çek almış oldum annemden... "Türkiyeli lezbiyen" kimliğimi birileriyle tartışmam gerekliydi; kendimi yalnız hissediyordum. Eşcinsellik üzerine bulduğum konular genelde Türkçe'ydi; mesela, Aslan Gündüz'ün veya Rüya Eser'in yazılarıydı. İlk gördüğüm iki kadının öpüşme sahnesi de çok ucuz bir polisiye sahnesinden ibaretti. 18 yaşında açılmaya başladım; bir yıldan sonra "Millet, ben lezbiyenim!" diyordum. Ailemden destek gördüğüm için, okulda zaten açıktım.
Almanlarda "böyle bir şeyin" olacağını düşünememiştim nedense… Türkiye odaklıydım ben.
Erkek kardeşlimi kaptım birgün; "Soner, beraber gey pride'a gidiyoruz" dedim. 1991'de oldu bu ve ben "Türkiyeli"ye benzettiğim ve lezbiyen olabileceğini düşündüğüm her kadının üzerine gidip, "Merhaba, ben İpek. Türkiyeliyim." demiştim. Her ne kadar ikinci nesilden göçmen çocuğu olsam da, Türkiye, yaşamak istediğim birisi ve benimsemek istediğim ülkelerden birisi. Eşcinsellik sırf Avrupa'da olan bir şey olmadığına göre, Türkiye'deki eşcinseller neredeydi… Arıyordum… Sappho'nun Yeri isimli bir yerden haberdar oldum. "Buranın ismi neden "Sappho'nun Yeri"?" diye sordum; "Valla, onu müdüre soracaksın." dediler. Sonra, "Sen "5. Kat"a git" dediler. 5. Kat'ta bana kollarını açtılar; "Tam da yerine geldin" diye eklediler. O günün akşamında, "Venüs'ün Kız Kardeşleri"ni kurduk. Türkiye'deki ilk kez lezbiyen girişim grubuydu. Birkaç yıl oldukça aktif bir şekilde iletişimimizi sürdürdük ancak grup, çeşitli nedenlerden dolayı dağıldı.
Bu arada, Türkiye'deki lezbiyen hayatı bulma hasretim, gurbetçi kimliği ile ilgili olsa gerek… Almanya'da, benim hem Türkiyeli olmam hem de lezbiyen olmamın "alakası"nı göremedi insanlar. "Cinsellik" ve "Türkiyeli olmak" birbiriyle sürekli çarpışan konulardı. Biz en sonunda bir grup kurduk: 15 kişilik bir grup. 1 tane Türk, gerisi ise Türkiyeli Arap, Türkiyeli Kürt, Türkiyeli Alevi ve Türkiyeli Zaza gibi kimliklerdi. Benim tartışmak istediğim konular, aileye açılma, cinsellik, Türkiye-Almanya ilişkileri, ırkçılık, heteroseksizm, feminizm ve egemen-beyaz-Hıristiyan ülke idi. Çünkü sırf Almanların arasında olmak yetmiyordu bize… 2.5 yıl sonra, bu grup dağıldı; nedeni ise, grubun içersindeki fikir ayrılıklarıydı. Kimisi, hem Alman lezbiyen/gey enstitülerine, hem de kendi göçmen toplumumuza "Biz de varız!" diyebilmeyi savunurken; kimisi de, "Dışarıda zaten yeteri kadar ırkçılık, homofobi ve cinsiyetçilik yaşıyorum. Bir de pankart taşıyıp, üzerime mi çekeyim bütün düşmanlığı?" diyordu… Ailem, eşcinsel olduğumu biliyordu ve ben istediğim demeçleri verebiliyordum. Bu grubun dağılmasının ardından,

diplomamı yazdım; yıl, 1991'di.
İsterseniz, dedeme açılmamı da anlatayım. Benim o zaman ilk ciddi ilişkimdi ve biz, sırt çantalı turistler olarak Türkiye'ye gitmiştik. Dedemde kalıyoruz ve o 75 yaşındaydı. Akşam olunca, dedem, " İpek, sen öğrencisin ama araban varmış… Neye gerek? Onunla erkek mi kafesliyorsun, kız mı kafesliyorsun?" diye sordu. Şimdi, bu çok cesur bir soruydu. Dedem böyle bir cesaret bulmuş ve direk sordu; ben de "Kız kafesliyorum" dedim. "Onlar evleniyorlarmış, doğru mu?" diye sordu. En son gün, "kız kıza âşık olunca, onlara, lezbiyen mi deniliyor?" diye de ekledi… Kelimeyi ağzına almış ve onu tanımlamış olması benim için büyük bir başarıydı. Mesela, dayım, "Evet, biliyoruz ama lezbiyen olduğunu söylemek zorunda mısın?" tavrında…
Almanya oldukça demokratik bir ülke ve marjinalize edilen gruplar, devlet tarafından destekleniyor. Almanya'nın sosyal projelerinde, tabii çoğunlukla beyaz ve Hıristiyan insanlar çalışıyor; pekâlâ göçmenlerin de heterojen bir grup olabileceği kimsenin aklına gelmiyor. Alman'ların gözünde, Almanlar, demokratik, modern, hürriyetçi, entelektüel ve edebiyatçı görünüyorsa; Türkiyeliler ise, geleneksel, folklorist, antidemokratik, kadınlara düşman, yobaz, barbar ve üçüncü sınıf insan gibi görünebiliyor. Aynı zamanda bir lezbiyen ve göçmen isen, projelerde pekâlâ yalnız kalabiliyorsun çünkü kültürel anlamda sana yardımcı olamıyorlar... Bir yandan, "Türkiyelilerin arasında lezbiyenlik hiç yok" demek -ki lezbiyen olmak, oldukça Batılı olmayı işaret ediyor- "Demek ki ben yalnızım" demek. Öte yandan bizim ailelerimizin, Zeki Müren'i ve Bülent Ersoy'u göz ardı edip, "Bizim kültürümüzde ibnelik, geylik, lezbiyenlik yoktur" diye yalan-saçma savunma yapmaları, "kötü olan" her şeyin Alman kültüründen geliyor olması inancıydı. Bundan on yıl önce, samanlıkta iğne aramak gibiydi, LGBT örgütlenmeleri bulmak; ama şimdi kolaylaştı. Türkiye'de artık Kaos, Lambdaistanbul var Pembe Hayat var. Bu durumda, ben, hemcinslerini seven birisi olarak Türkiye'de kalabilirim artık çünkü kültürel kimliğimi sorgulamama gerek yok. Şöyle ki, Türkiye'de yaşayan bir LGBT isen, hiç bir zaman "Sen Türksün ve Türk'lerde eşcinsellik olmaz" tepkisi gelmeyecek; Türkiye'de en fazla "hasta"sındır veya "sapık"sındır.
Almanya'da da homofobi var; bunu, gelişen olaylardan ve var olan yasalardan görüyoruz. Eşcinsellik, "çok güzel ve yaşanılması gereken" bir hayat stili olarak görülmediği aşikâr ama gene de "çok Batı ve çağdaş" algılandığı kesin. Yani, sen bir Türkiyeli veya Arap ülkelerinden gelmiş Müslüman isen ve aynı zamanda bir de lezbiyensen, Alman'lara göre, "daha

onlardan"sın ve "modern"sin. Böyle önyargılar var… Göçmen bir eşcinsel, bir Alman Enstitüsü'nde danışmanlık alıyorsa ve bu tavır ile karşılaşıyorsa, ırkçılık ile karşı karşıyayızdır.
Almanya'ya giden Türkiyeli göçmenlerin, güçlü hissettikleri bir Türkiye kimliği var. Almanya'daki Türk anlayışı ile Türkiye'deki Türk anlayışı aynı değil. Birbirlerinden tamamen farklı... Ben hakikaten tipik "Alamancı"yım; dilimle de, yaşam tarzımla da Yarı Türk ve yarı Alman'ım. Aile çok milliyetçi ve/veya dinci ise, "Seç: Ya Türksün ya da eşcinselsin" diyebilir; o durumda kişi, kimlik kavgasına düşer. Alman danışmanlığına gittiğinizde de, ırkçılıktan arınmış bir ortama girmiyorsunuz ve bir nevi etnik kimliğinizi dışarıda bırakıp da gidiyorsunuz. Yani her zaman bir karar verme mecburiyetin varmış gibi... Bu durumlarda, bir alt kültür yaratmak önemli çünkü insanın, hiçbir kimliğini dışarıda bırakmak zorunda kalmadığı, gücünü toparladığı ve etnik kimliğini kapı ardında bırakmayı öğrenmediği şekilde gruplaşması gerekiyor. Bir Alman, Münih'ten Berlin'e taşındığı anda, kültürel kimliğini göz ardı edip, "aile" olgusunu terk etmesi gerekmeyecek; bu kişinin, kendisini tacize maruz bırakmadan içerisinde barındırabilecek gruplarla karşılaşması çok olası… Ancak, başka bir etnik kimlikle başka bir şehirde yaşama alanı arıyorsanız, ırkçılıktan arta kalan yerleri aramanız gerekebilecek.
Benim arkadaşlarım Alman'lardan oluşuyor ancak onlarla ilişkilenmelerimde, etnik kimliğimi hep bir yana bırakmak ya da etnik önyargılarını desteklemek zorundayım. Bu da yine kendimle ilgili çelişkilere geri götürüyor beni... Bir yandan, Türkiyeli LGBT'ler Almanya'da hâlâ görünür değil ve demek ki ben hâlâ tekim, hâlâ yalnızım. Ve demek ki "Ben doğru değilim" ve izolasyon destek görecek bu hislerimden. Bu nedenle, görünür olmak çok önemli. Yok sayılmak istemiyorum; bir göçmen lezbiyen olguma, "konuşulmuyorsa yoktur" denmesini istemiyorum.
Katılımcılardan: Türkiye ile Almanya'nın birbirine benzediğini söyleyebilir miyiz bu noktalarda?
İpek: Tabii ki… "Almanya'nın parasının azalması" gerekçesi ile, verilen destekler son yıllarda azalmaya başlasa da, Almanya devletinin, dernekleşme sürecini desteklemesi bir mecburiyet. Sosyal veya sosyalist bir ülkenin beraberinde getirdiği bir olay bu… Bir de, bir sürü cunta olmadı orada... Türkiye'deki hayat şartları, polisiye ülkesi olması ve cuntaların tekrarlanması, yapılan hareketin bir anda yok olması ve sil-baştan başlamak zorunda kalması anlamına gelebiliyor.
Katılımcılardan: Örgütünüzün kaç üyesi var?

İpek: GLADT, Türkiyeli LGBT'lerden oluşan, bağımsız tek örgüt. 100'e yakın üyemiz var. Tavla turnuvalarından tutun, folklor ekibine kadar çalışmamız oluyor. SO 36 isimli kolektif bir kulüp var. 11 yıldır bu mekânın DJ'liğini yapıyorum çünkü bir nevi aile oldu orası…
Bu arada, radikal feminist lezbiyenlerden oluşan bir grupla bir geçmişim de var. Bu, o zamanlar çok önemliydi; kendi içimde güçlenmem lazımdı. Dört lezbiyen olarak lezbiyen-kolektif bir ev paylaşımımız vardı. Birimizin erkek kardeşi de olsa, eve bir erkeğin girmesi için izin alınmalıydı. Heteroseksüellerle katiyen görüşmemek, biseksüellerle hiç konuşmamak gibi düşüncelerimiz de vardı. Öyle tartışmaların içinde harmanlandık… Bunlar önemliydi ama bir yere kadar… Ben farklandım ve "İpek" kimliğim güçlendi. Eskiden, "Türkiyeliyim ve lezbiyenim"di; şimdi, "İpek'im, lezbiyenim, feministim ve Türkiyeliyim".
Katılımcılardan: Ne kadar özgürlük kazanılırsa kazanılsın, bir gettolaşmaya mahrum bırakılıyoruz. Bu gettolaşmayı kırmak adına bir şeyler yapılmalı mı?
İpek: Bu daha çok kentsel bir olay... Kendimi bir yerde yalnız hissediyorsam, gey veya lezbiyenlere ihtiyaç duyarım ve bu durumda o gettolaşmayı ben yaratmış olurum. Göçmenlik, politik gruplaşma, LGBT grup gibi olgularda gettolaşmaya yatkınlık olabilir çünkü ben, "beni anlamaya yatkın" insanlarla beraber olmak istiyorum. Avantajları ve dezavantajları var, evet. Ben gettolarda yaşamayı seviyorum ve gettocu bir insanım. Kendi kulüplerimin olduğu sokaklarda dolaştığımda gördüğüm bireyler, LGBT'ler… Yaşadığım yerde seks-shop da vardır, tesettürgelinlikçi de, Helâl Gıda da… Ve bu, Almanya gibi bir ülkede, insanın kendisiyle hiç olmazsa barışık olup olmadığıyla alakalı bir durumdur diyebilirim...

Taciz ve Tacizin Cinsiyeti
Kadın Kadına Buluşma
9 Mayıs, Cumartesi

Moderatör: Türk Dil Kurumu'ndaki "taciz" kavramı ikiye ayrılmış durumda: "taciz" ve "cinsel taciz". Taciz, "tedirgin ve rahatsız etme" anlamlarına geliyor. Cinsel taciz ise, "ahlaksızca, uluorta veya gizlice söz ve davranışlarla, karşı cinse eziyet etme; tedirginlik ve sıkıntı verme" şeklinde tanımlanmış. Bu kavramdan yola çıkarsak, kadının kadını, erkeğin de erkeği taciz etmesi müm-

kün değil bu ülkede. "Cinsel taciz"in ikinci tanımı da çalışma hayatında tanımlanıyor: Ekonomik güç, üst makam veya başka etkili bir göreve sahip olanların, genellikle karşı cinsi, ahlak-dışı bir takım tutum ve davranışlarla cinsel yönden sıkıntıya sokup rahatsız etmesi." Burada, karşı-cins üzerinde sert bir ısrar yok ama ahlak-dışı kavramı -1. kavramda olduğu gibi- yine yer bulmuş kendine. "Tecavüz" de, "namusuna saldırma, sarkıntılık, namusa sataşma" şeklinde tanımlanmış ve verilen örnek şu: "Burada kadınlar erkeğe tecavüz ediyorlar." O kadar erkek örnek dururken, sözlüğe, kadınlar üzerinden bir örnek katılması da bana oldukça manidar geldi.
- Kadınların, erkekler ile deneyimlediği taciz konusunu konuşurken, gündeme almamızı önerdiğim bir konu da, bir kadının bir başka kadına yaptığı taciz. Bunun olmadığını mı düşünüyoruz? Yoksa bunu yeterince konuşmuyor muyuz? İki kadın arasındaki bir çatışmaya ve saldırıya biz ne diyoruz? Taciz nerede başlıyor? Hayatımızda çok fazla yer alıyor mu? Bir erkeğin fiilini, bir rahatlıkla mı "taciz/tecavüz" şeklinde yorumluyoruz? Kadınlarla olan benzer deneyimlere isim mi bulmuyoruz?
- Çalışma hayatındaki taciz kavramı oldukça tartışılır aslında. Bir patronun var, o bir erkek ve seni çeşitli şekillerde cezalandırıyor. Örneğimizde, kadın çok çalışsa bile, bir erkek daha önce terfi ediliyor ve patron, kadından "başka bir davranış türü bekliyor" olsun. Kadın ise bunu yerine getirmiyor ve bu şekilde cezalandırılıyor. Bunu, hangi kategorilerle irdelemeliyiz üzerine de düşünebiliriz belki…
Bu arada yeni bir dava sonuçlandı Türkiye'de. İnternet üzerinden taciz edilen bir kadın, açtığı davayı kazandı. Bu, emsal dava olması açısından çok önemli çünkü internet üzerinden yapılan tacizi engelleyemeyeceğimizi düşündüğü oluyor çoğumuzun.
- 1,500 liralık bir para cezası verildi, taciz eden kişiye.
- Taciz, benim başıma kadın bir patronum tarafından geldi. Ofiste elimi tutmaya çalışmaktan, cep telefonu mesajları ile taciz etmeye kadar birçok şey yaptı ancak ben ona dair bir dava açmayı hiç düşünmedim. Evet, kadınlar arasında da yaşanıyor taciz ve bu, bir kadının beni ilk taciz edişi değil. e ince tacizler de var kadınlar arasında. Ve bu benim yaşadığım ilk taciz de değil.
Bir süre sonra istifa ettim ve ofisten ayrıldım.
- Taciz, benim, kolay kolay ismini koyduğum bir durum değil. Bunun nedeni belki de tacize olan toleransımızın artması…
- Kadın kadına ilişkiler, "şefkatli, anaçtır ve sevgi dolu" mitolojisine uymuyor o zaman…
- Mağdurlar genelde kadın olduğu için, kadınların şefkatli

yaklaşacağını düşünür büyük bi çoğunluk. Cinsiyet üzerinden yola çıkılmaması gerektiğini düşünüyorum.
- Kadınlarınki daha tehlikeli gibi, derinden zekâ da var işin içinde çünkü ince ayrıntılar var. Erkeklerinde ne var ki o anı kurtarmaya çalışıyor. Ama bir kadın kafaya taktı mı korkulur herhalde ben korkuyorum.
- Benim telefon tacizcim var. 1,5 yıldır devam ediyor ve günde yaklaşık 50 tane mesaj geliyor. Bunu bir erkek yapsaydı, şimdiye kadar dava açmış olurdum herhalde… Çok sorunlu birisi ve sesimi çok çıkartmıyorum. "Devam etmeli miyim sesimi çıkartmamaya…" diye düşünmüyor da değilim ama… Bağırıp çağırsam, ertesi gün kendisine bir zarar verecek.
- İntihar seçim meselesidir ve kişinin özgürlüğüdür. Ertesi gün sevgili bulur kendisine ve hatta iyi de olur hakkında…
- Sevgili bulabilecek biri değil çünkü kadınlara ilgi duyduğunun farkında değil ya da duygularının adını koymamış.
- Adını koymayı öğrenir o zaman…
- Taciz, çok enteresan ve -kelime anlamı itibariyle- direkt yasaları ilgilendiren bir konu… Herkesin bir sınırı var ve bu sınırlar –sözel, davranışsal, düşünsel veya görsel olarak- aşıldığında, kendimizi ve bu sınırları korumak zorundayız. Taciz, evin içinde de olabilir, yakın çevremizde de… Sınır koymadan da yaşamımızı idame ettirmemiz mümkün değil. Örneğin kimse, kimsenin telefonunu -kişi istemediği sürece- arama hakkına sahip değil. Siz dersiniz ki "Fatoş, beni lütfen ara.", ancak o zaman sizin özelinize girebilirim.
- Kaçımızın "taciz" kavramı var bilmiyorum… Bence sorun şu ki, insanlar, yaptıklarına taciz ismini koymuyorlar çünkü böyle bir algı geliştirmemişiz. Sınırı aşmanın, karşıdaki insanda travma yarattığını ve onun özel hayatını alt-üst etmekte olduğunu algılamamız gerekiyor ve bence tam da bunu anlamakta zorlanıyoruz. O kadar kendi etrafımızda dönüyor yani dünya… İki kadın tarafından tacize uğradım ben. Aramalar, bir süre sonra öyle yönlere gitti ki, "Ben nasıl olur da onun telefonlarını açmam… Ben, bu insana nasıl bu kadar gaddar olurum…" demeye başladım. "İstiyorum, arzuluyorum, çok seviyorum ama niye yanıt vermiyorsun?" dili, "Ben nerde yanlış yapıyorum?" a sürüklüyor insanı. Ve kişinin kadın olması, işleri iyice zorlaştırıyor.
- Neyin taciz olarak algıladığı komplike bir konu. Benim sorunlu bulduğum şey, tacizin, sürekli hale gelmesi. İnsan bir kere hata yapabilir ama bu sürekli hale gelmeye başladıysa "Evet, tehlike vardır." diyebilirim.
- Bence ilkinde de tacizdir, sürekli hale geldiğinde de…

- Tacizin, bir "hata" olduğunu değil, tamamen bilinçli bir hareket mekanizması olduğunu düşünüyorum. Hatta insanın, kendi en bilinçli anında taciz ettiğini düşünüyorum. Karşı taraf üzerinde yaratılmaya çalışılan bir hiyerarşidir bence taciz. Tacizin, 1 keresi, 10 keresi, hatalısı ve hatta deneyimsizi yoktur. Eksiksiz bir bilinç gerektiren bir fiildir.
- Kişi bilinçli değilse? Alkollüyken mesela…
- Sarhoşluk, "en zayıf anda yapmış olmak", "aşktan yanıyor bitiyor olmak", benim empati kurabileceğim konular değil.
- Âşıkken ben de yapmış olabilirim… İnsanların, ne zaman ne istediklerini anlamak bazen zor olabiliyor. Her şeye "taciz" dememek ve her alan ihlalini taciz şeklinde ifade ederek abartıya kaçmamak da önemli.
- Taciz, göreceli bir konudur ve dolayısıyla ölçüsü yoktur.
- Ben, bana yapılanın taciz olduğunu bile çok sonradan fark ettim.
- Ana başlığımız "sessiz kalmak". Tacizi idrak ettiğimizde, kendimizi iyi ifade edebiliyor muyuz peki? Tepkinin yolları neler ya da şu ana kadar neleri denedik?
- Ben yalnızca kasılıyorum ve ses çıkarmadan duruyorum.
- İnsanlar arasında, korunması gereken bir mesafe var: yalnızca insanlar istediklerinde kapanabilecek bir mesafe… Bu mesafenin kapandığı bir tacizde, tacizde bulunan erkeğin genital bölgesine vurmuştum.
- Ben eskiden susuyordum ama yaşım 30'u geçtikten sonra cesaretlendim sanırım.
- Ben ne zaman etek giysem başıma gelmedik kalmamıştır; bu nedenle, hiçbir şekilde etek giyemiyorum. .
- Etkinlik öncesindeki atölyeye benzer bir başka atölye yapalım ilerleyen haftalarda. Tacize refleks geliştirmek ve kadını güçlendirme üzerine.
- Taciz ve kadını güçlendirme konuları, biz istesek de istemesek de Ankara'daki feministlerin her gün gündeminde. Çeşitli siyasi partilerin içersinde dolanan bir taciz konusu var. Kadın, "taciz" diyorsa, gerçekten taciz midir? Kimin beyanını esas almalıyız? Kadının beyanından sonra başka bir şey daha yapmaya gerek var mıdır? Kadının beyanı, benim için her zaman esastır; aksi bir durum veya sorgulama, kadına, arkası gelmeyen travmaları yaşatacaktır. "İlk teklifi kabul etti ama 2.'sini mi kabul etmedi acaba?", sorusu ile, kadının bedeni ve cinsel hürriyeti üzerine yapılan ahlakçı bir baskı oldukça yanlıştır. Bu, kadınlar arasında daha sıkça tartışılan ve masaya yatırılan bir konu oldu son zamanlarda…
- Taciz ve tecavüz vakalarında, kadının beyanını esas almak

her şeyin önemlisi… Hele ki kadınlar, tacizi ifade etmekte zaten zorlanır ve deşifre etmeden önce uzunca düşünürlerken, ahlakçı bir sorgulama ile, deşifre edeni baskılamak ve tacizi tekrar yaşatmak doğru değildir.

Trans Forum!
Serap Akçura, Lambdaistanbul / Kaos GL dergisi
Deniz Deniz, Kaos GL yazarı
Sinem Kuzucan, Kırmızı Şemsiye Seks İşçiliği İnisiyatifi
Buse Kılıçkaya, Pembe Hayat LGBTT Derneği
15 Mayıs, Cuma

Buse (Moderatör): 4. Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma'nın Trans Forum'unu açıyoruz ve bu oturumu, Ankara/Etlik'te başına pompalı silah dayanarak öldürülen transseksüel arkadaşımız Dilek İnce'nin anısına gerçekleştiriyoruz. Konuşmacımızdan Serap Akçura, "Trans Politikası Neleri Kapsamalı?"; Sinem Kuzucan ise, "Çalışma Hayatının Dışına İtilirken" başlıklı konuşmalarını bizlerle paylaşacak. "Medyada Trans Temsili ve Medyada Trans Olmak" üzerine de, başta Kaos GL'de olmak üzere çeşitli dergilerde yazarlık yapan Deniz Deniz'in bir sunumunu dinleyeceğiz.
Serap: "Trans Politikası Neleri Kapsamalı?", 15-20 dakikada derinlemesine ele alınamayacak kadar derin bir konu. "Trans politikası" dediğimizde ne anlamamız gerektiği üzerine bir açılış yapmak istiyorum. "Trans politikası", yaşadığımız sorunlara nasıl yaklaştığımıza ve ürettiğimiz çözüm önerilerini karar-alıcılara ve kamuoyuna nasıl kabul ettirebileceğimize ilişkin politik kararlar bütünümüzdür. Bu nedenle, yaşadığımız sorunların kaynaklarını doğru bir yaklaşım ile irdelemek ve uygulanabilir çözüm önerileri geliştirmek can-alıcı önemde. Hukuk mücadelesi ve transfobiye karşı mücadele, hareketimizin temelini oluşturuyor. Öncelikle anayasal korunmanın sağlanması yönünde bir takım çalışmaları var ve u konuda meclise dilekçeler de verildi. Anayasanın 10. maddesine "cinsel yönelim" ve "cinsiyet kimliği" ifadelerinin eklenmesinin gerekliliği üzerinde duruluyor ve bunun uzun erimli bir mücadele olduğunun farkındayız. Bunun dışında, nefret cinayetleri ve töre cinayetleri konusunda, bir takım ceza indirimlerinin önlenmesi çok önemli. Medeni Kanun'la ilgili, devletin, "transseksüellerin topluma uyumu"

şeklinde gördüğü ameliyat/kimlik gibi prosedürler konusunda da çalışmalarımız olacak. Çeşitli mahkemelere başvurup ameliyat izni almak, ondan sonra psikiyatri sürecini yaşamak, rapor alıp tekrar mahkemeye başvurmak ve ameliyattan sonra kimlik belgelerinde değişiklik izni almak için, çeşitli hukuki prosedürlerle uğraşmak gibi bir durum söz konusu. Bu konularda, Medeni Kanun'un daha kolaylaştırıcı yöntemler uygulanmasını sağlamak için bir takım öneriler geliştirmemiz gerekiyor. Kimliklerin değiştirilmesi konusu, her trans bireyin güncel hayatta yaşadığı sorunlardan birisi… Medyada, "Ayşe takma adlı Ali" gibi kimliklerle yer almak istemiyorsak, uygulanabilir çözümler üretme konusunda artık ertelemeden kaçınmamız gerekiyor. Bunun yanında, Medeni Kanun'un, ameliyat olunabilmesi için, "üreme yeteneğinden yoksun olma"yı şart koşmasını ve ebeveynlik hakkı konusunda çeşitli engelleri önümüze çıkarmasını da oldukça sorunlu buluyoruz.

Güncel sorunlar da yaşıyoruz, cinayet, saldırı, güvencesiz iş, sağlık hizmetlerine ulaşımda imkânsızlık gibi… Örneğin, ameliyat sürecinde yapılan sağlık harcamalarının kişisel imkânlarla değil sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılanması gerekiyor. Birçok arkadaşımız, bu harcamaları karşılayabilmek için istemedikleri işleri yapmak ve istemedikleri yaşamlar sürdürmek zorunda kalabiliyorlar. Tabipler Odası'yla bir süre önce yaptığımız görüşmede, çeşitli çözümlerin sinyallerini almıştık ancak maalesef biz bu konuda çok yavaşız ve sürekli erteleyen pozisyondayız. Ameliyat konusunda, doktoru ve sağlık merkezini seçme hakkı üzerinde de durmamız gerekiyor. Çok uzman olmayan doktorlar tarafından yapılan ameliyatların çeşitli sorunlara yol açtığını biliyoruz; bu nedenle, yalnızca güvendiğimiz doktorlar tarafından ameliyatlarımızın gerçekleştirilmesi için bir mücadele yürütmemiz gerekiyor. Çeşitli nedenlerle sağlık merkezlerine gittiğimizde, ayrımcılığa uğrayabiliyoruz. Tabipler Odası, ayrımcılık yapan sağlık personeli meslekten uzaklaştırmaya varabilecek desteği sağlayabileceğini de belirtmişti; dolayısıyla, onlarla ortak çalışma yürütebilmenin önemli koşullarından birisi bizim de bu konuda örgütlü ve kararlı olmamız. Bir diğer konu, seks işçisi arkadaşlarımızın sağlık merkezlerinde ücretsiz ve periyodik olarak sağlık hizmeti alabilmelerini sağlamak ve seks işçilerinin çalışma özgürlüklerinin, Kabahatler Kanunu gibi yasalar ile engellenmesinin önüne geçmek. Travesti ve transseksüel seks işçileri, "umumi kadınlar" içinde yer almadığı için, bir takım yasal yerlerde çalışmaları engelleniyor ve bu tüzük ile ilgili mutlaka bir çalışma yapılması gerektiğini düşünüyorum.

Hukuksal ayakların dışında, transfobiye karşı mücadele de çok

önemli. Medyadaki ayrımcılıkla mücadele, çalışmalarımızın önemli bir kısmını oluşturuyor ve cinsiyet geçişi yapan bireylerin toplumsal kabulünü sağlamak için medyada ciddi bir çalışma yürütmek gerekiyor. Toplumun bu alandaki genel bilgi eksikliği, bize şiddet, ötekileştirmek, dışlama ve ayrımcılık olarak dönüyor. Üniversite, lise ve ortaöğretimde, cinsiyet-geçişi hakkında çeşitli eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının gerektiğini düşünüyorum. Aynı çalışmayı, polis ve askeri eğitim kurumlarında yapıyor olmalıyız; polis kolejlerine, benzer bir eğitim çalışmasının talebi zaten iletilmişti. Ders kitaplarında ayrımcılık içeren bölümlerin tespiti ve düzeltilmesi konusunda ciddi bir çalışma yapmak gerekiyor. Kastım, basın açıklamaları değil… Türk Dil Kurumu ile görüşüp, Türkçe sözlüklerdeki "travesti" kavramına doğru-dürüst bir tanım konulması için çalışmalar yapmalıyız. Bunları nasıl yapacağız? Örgütlenmenin doğru biçimlerde yapılmasının önemi büyük… Örneğin, seks işçilerinin, insan hakları dernekleri tarzında örgütlenmelerinin yetersiz kaldığını ve sendikal bir örgütlenme tarzı ile ilerlemelerinin gerekli olduğunu düşünüyorum.

Deniz Deniz: LGBTT hareketi dediğimiz mücadelede, bugüne kadar "kendini tanımlama" üzerine bir takım tartışmalar yapıldı biliyorsunuz. Herhalde hepimiz kabul ederiz ki, önce "Biz neyiz?" tartışması yapıldı ondan sonra da ajitasyon. Sevinerek görüyorum ki, bu hareket artık bir şeyler üretiyor ve 4. buluşma, bu çerçevede değerlendirilmeli. Başlığımız, medyada transseksüel olmayı içeriyor ancak "olamamak" demek daha doğru olurdu çünkü 5 yıllık bir yazarlık deneyimimden cinsiyet kimliğimden dolayı uzaklaştırıldım. Kalabalığa hitap etmeyi zor buluyorum; söyleşinin sonuna doğru, soru-cevap şeklinde söz almak isterim.

Sinem: Deniz Deniz de ben de çalışma hayatından dışlanmışız ve bunu anlatmak gerçekten çok zor. Ben her yerde konuştuğum için, anlatmak zamanla kolaylaştı sanırım… 4 sene öğretmenlik yapmış ve istifaya zorlanmış biriyim ben. Başlığa bir itirazım olacak gerçi; "Çalışma Hayatının Dışına İtilirken" demişiz ama ben artık çalışma hayatının içindeyim. Bir seks işçisiyim. Sendikalaşma yolunda çalışmalarımız var ancak seks işçiliği dışındaki hayat, transseksüellere kapanmış durumda.

Kendi tanıklıklarımla devam etmek istiyorum. Evet, biz çalışırız ama siz deyin 2 gün, ben diyeyim 3 günde kovuluruz. Cinsiyet kimliğimiz, önümüze engeller çıkartır ve her ortamda problem yaratır. Bir önceki forumun adı "Nefret Bir Ömür Sürer mi?" idi; bizim ömrümüz boyunca sürdü ama umarız başkalarının ömürleri boyunca sürmez. Nefret, genel ahlak, gelenek ve

örflerin bütünü, transseksüelliği ya yok saymış ya da kötü… Transseksüellik sürekli utanç ile anıldığı için, yetişen toplum, bütün kapıları bize kapatmak durumunda kalıyor. Çalıştığınız yerde cinsel tacize uğruyorsunuz. İşyeri sahibi, cinsel ilişki teklif ediyor; ilişkiye girseniz de girmeseniz de, atılmanız 1-2 gün sürer.
Ben, yüksek bir derece ile yüksek öğrenimimi tamamladım ve 4 sene öğretmenlik yaptım. Tabii bunların hiç birinin önemi yok. Eğer cinsiyet kimliğiniz farklıysa, diğer bütün başarınız -ve hatta iyi bir insan olmanız- hiç bir şey ifade etmiyor. Üniversiteyi bitirip göreve başladığım sene, -büyük şehirden, küçük bir şehre gitme ile birlikte- cinsiyet kimliğiniz açığa çıkıyor. Trans kimliği saklamak, çok iyi rol yapmayı gerektiriyor ve bunu yamıyorsanız, açıklamak zorundasınız. Trans arkadaşlarım içersinde, çok iyi rol yapanına da bugüne kadar rastlamadım. Kendi kimliğim açığa çıktıktan sonra, kendi eğitimci arkadaşlarım ve milli eğitim müdürü -yani en alttan en üste kadarki çalışma arkadaşlarım- bana karşı cephe almaya başladı. Bana ne yaşama imkânı bırakıldı, ne de sıkışıp kaldığım alandan çıkabilme… Küçük şehirde ya istifa etmek ya da hem psikolojik hem de fiziksel saldırılara maruz kalarak hayatımı sürdürmek zorundaydım. Ben tayin istedim; gittiğim şehirde de aynı şeylerle karşılaşınca, sonunda istifa ettim. İkili bir hayat yaşamak istemedim. Devlet, "Yatak odası farklı bir yer; çalışma ortamı farklı…" diyerek, kimliğinizi saklayarak her şeyi yapabileceğinizin "imkânını" sunuyor bizlere. Cinsel kimliğinizi açıklamanız, onlara göre özel hayata giriyor ama trans kimlik böyle bir şey değil. Trans kimliğinizi kabul edip, fiziksel görünümünüzü buna göre şekillendirmeniz, "özel hayat" olmaktan çıkıyor; ancak, devletin politikası, bunu anlamakta zorlanıyor. Bütün bunların, "yatak" ile hakikaten hiçbir alakası yok. Trans bireylerin, hiç bir işte tutunamamaları da, bu algılardan gücünü alıyor. Ya bütün baskılara ve hakaretlere boyun eğeceksiniz ya da kaçacaksınız. Seçilecek çok fazla yol yok. Görev yaptığım yerlerden bahsedeyim size… Köylerde çalıştım ve halk baskısı ile çok karşılaşmadım. Bu köyler Türkiye'nin doğusundaydı ve oradaki halk, "trans kimlik"i değil, "öğretmen kimliği"ni biliyor. "Öğretmen ne yaparsa yapsın öğretmendir." gibi bir algı… Kimliği fark eden kesim, çalışma arkadaşları oluyor ve fark ediş anından itibaren uzaklaşmalar başlıyor. Dışlama başlıyor. Taciz başlıyor. Tecavüz başlıyor. Bunlardan sonra ise, aldığınız bütün eğitimin üzerine çizik atıp, başka bir çalışma hayatı yaratıyorsunuz kendinize. Seks işçiliği. Türkiye'deki algı "Transseksüellik = Seks işçiliği" ile aynı derecede. İstifa ettikten sonraki 2 sene boyun-

ca özel okullara başvurdum ancak hepsinden reddedildim. Milli Eğitim Bakanlığı'nı mahkemeye vermeye kalktığımda, sayısız yüz kızartıcı bahane ile karşıma çıktılar; dava bile açmadan takipsizlik kararı verdiler. Tüm bunlara karşı, -gerek bireysel gerekse dernek olarak- ne yapılabileceğini oturup düşünmemiz gerekiyor. Bu hak ihlallerinin, hukuki zemini tartışılmalı ve hukuki boyutu araştırılmalıdır. Evet, seks işçiliği ayrı bir meslektir; ancak transseksüellik, seks işçiliği demek değildir. İş alanları, devlet ya da toplum tarafından açılmadığına göre, kendimiz bir şekilde işin ucundan tutmalıyız. Özelden mi başlanır, memurluktan mı başlanır, bilmiyorum. Ben, 657'ye tabi bir devlet memuruydum. Şu an transseksüel kimliğim ortaya çıktığı için, bir devlet memuru olmam söz konusu bile değil çünkü transseksüellik 657'de "yüz kızartıcı suç"a denk düşüyor. Bu ülkedeki transseksüel bireylerin tümü, Ahlak Masası ya da Cinayet Masası tarafından parmak izlerinin alınmasının, fotoğraflarının çekilmesinin ve fişlenmiş olmalarının ne demek olduğunu, hayatlarının bir döneminde mutlaka deneyimlemiştir. Şunu da eklemem gerekir ki, ameliyattan geçmek ve "pembe kimlik"li olmak da bir çözüm olmuyor çünkü hayatınız boyunca seks işçiliği yapmışsanız ve ameliyat olduktan sonra hiçbir işiniz yoksa çok şey değişmiyor. Öte yandan, ülkemizde, transseksüellere "engelli maaşı" bağlanması gibi bir ironi de var; devlet, bizi "engelli" olarak görüyor. Zaten "pembe kimlik" almanız da sicil kayıtlarınıza işleniyor ve bu, iş bulmanızı imkânsızlaştırıyor. Bize sürekli "Şöyle giyin, böyle giyin. Güzelsin ama belli olma." derler ve ben buna da karşıyım. Kim belli olmasın? Niye belli olmasın? Ne zamana kadar "yüz kızartıcı suç"?

Deniz Deniz: Üniversiteyi bitirir bitirmez işe başlıyorsun ve sakladığın bir kimlik var. Bunun transseksüalite mi olduğunu, eşcinsellik mi olduğunu dahi bilmiyorsunuz. Dünyada bir Bülent Ersoy var, bir de ben varım sanıyordum ben… Bu bilinçteki bir insan, iş haklarını, kanuni haklarını ve sosyal haklarını nasıl savunsun? Aileden ve çevreden yıllar boyunca saklanıyorsunuz ve sonunda, toplumun görmek istediği bir kimlik olarak iş hayatının kapısından içeri giriyorsunuz. Onlar da sizi başta "o kişi" sanıyorlar. Zaten bilseler de anlamazla… Zamanla okuyorsunuz, araştırıyorsunuz, Lambdaistanbul'a gidiyorsunuz, eşcinsel yazarlarla tanışıyorsunuz ve dünya tozpembe görünüyor size. İnsanlar durmadan soruyor, "Eşcinsel misin?". Toplumun gözünde "eşcinsel"iz hepimiz. İşin acı tarafı, biz de öyle biliyorduk kedimizi…

Biraz bilinçlenince, "Dini bir takım şeyleri dahi çözmüşüm kafamda, cinselliği niye çözmeyeyim…" diyorsun. Gey bara gidiyor-

sun, Lambdaistanbul'a uğruyorsun, bir-iki partner buluyorsun ve işte kadın oluyorsun, Mahsun Kırmızıgül'ün filmindeki gibi… "Küçük dünyaları ben yarattım." demeye başlıyorsun. Karşına çıkıp da "Abla" diyenler, "Açılayım mı şimdi…" dedirtiyor sana… Bir tarafım "Açıl" diyor, deneyimlerim ise "Sakın yapma!"… Kendime, "Kadın olursun ama müthiş bir yalnızlığa sürüklenirsin." diyorum sürekli… Kendimi "eşcinsel" olarak tanımladığım zamanlarda, o kadar yalnız değildim ve çevremdeki transseksüel arkadaşlarım "Sakın değişme." derlerdi. "Niye? Ne oluyor ki? Siz çok güzel olmuşsunuz. Ben de olmak istiyorum." diyordum… Onların anlattıkları, bana mübalağalı cümleler gibi gelirdi. "Her halde bizim de onlar gibi olmamızı çekemiyorlar." diye düşünüyordum. Hakikaten o alaylı-mahalle-bilgiçliği ve deneyimi, müthiş kurallarmış. Ne zaman ki kadın oluyorsun, tamamen soyutlanıyorsun. Hayattaki F-tipi cezaevindesin. LGBT derneklere gelenler tabii ki bunun dışındadır ama çok enteresan ki gey arkadaşların dahi seninle dolaşmak istemiyorlar. Kafenin içinde buluşuyorlar seninle ama dışında "aynı sen"le yürümüyorlar.

Gazeteciliğime de değinmek istiyorum. Gazetecilik, halkla yüz yüze yapılan olan bir meslek; hele ki muhabirseniz… Polis ve adliye ile sorunların sonu gelmez… Basında, transseksüel kimliği ile çalışan bir Ceyhan Fırat vardı, bir de ben vardım. En azından, benim bildiklerim bu kadar… Hürriyet Gazetesi'nin Yazı İşleri'yle görüşmüştüm yıllar önce ve bana "Bir transseksüelin ya da bir travestinin, Diyarbakır'da bir toplumsal olayı takip ettiğini düşünebiliyor musun?" diye sormuşlardı. Düşünebiliyorum ama neler olabileceğini de düşünebiliyorum. Evet, bu bir bahanedir ama toplumsal bir arka planı olmayan bir bahane midir? Hayır. Bir travesti, elinde kamera ile Diyarbakır'daki bir toplumsal olayı takip ederse, kendisi haber olur. Bu kaçınılmaz bir durum olabilir ama tüm bunlara rağmen çalışmalıyız. O Yazı İşleri müdürlerinin anlayamadığı da bu… Üç yıl boyunca, adliye muhabirliği yaptım; kimliğimi belli etmeye başladıktan sonra, bana bir jest yaptılar ve beni Kültür&Sanat'a aldılar. Orada da başka bir sorun oldu ve atıldım. Türkiye basını, birçok alanda toplumdan önde olduğunu falan iddia eder ancak çoğu zaman gerisindedir. Hele ki konu LGBTT'ler ise… Anlaşamadığınız şefiniz, "Çocuklar sünnet edilmiş. Haberini sen yap." der. Hâlbuki o haberin girileceği yoktur ama gıcıklık yapmak diye bir şey vardır… Başımıza geldi böyle şeyler… Bu nedenlerle, bazı değişikliklerin gerçekleşmesi için, yeni yasalar gerekli. Toplum alışkanlıklarının değişmesi için asırların geçmesi lazım; acil bir değişim ise, kanunla olabilecek bir şey…

Buse: Görünür olmaya başladıktan sonraki sorunlara dair konuşmaları dinledik. Serap Akçura'nın, neler yapılması noktasında söyledikleri, hepimize çok büyük işler düştüğünü gösteriyor. Çalışma pratiklerimiz, insan hakları ve ayrımcılık, çalışma hayatı ve ameliyat süreçlerinde yaşanan sorunlar, tamamen hukuksal bir sürece tekâmül ediyor. Evet, biz bu mücadeleyi vereceğiz ama bunu, sadece transseksüel bireyler olarak değil, toplumun bütünü olarak yapmak istiyoruz. Çok kolay bir mücadele değil ama LGBTT bireylerin son zamanlarda verdiği mücadeleyi azımsamamak gerekiyor. Birimizin görünür olduğu yerde, diğer bir insanın görünür olmak istememe duygusunu da anlamak gerekiyor. Ben görünür bir transseksüelim ama her lezbiyenin ve geyin görünür olmasını beklemek çok doğru değil çünkü hayatın tam dışına itiliyoruz, işlerimiz ellerimizden alınıyor, ailelerimiz tarafından reddediliyoruz, toplumun kenarına bırakıyoruz ve en yakın arkadaşlarımız bizi ötekileştiriyor. Anayasanın 10. maddesinin artık "cinsel yönelim" ve "cinsiyet kimliği"ni içermesi; ameliyat süreçlerimiz ve kimlik meselesine ilişkin çalışmalarımızın ilerlemesi ve en önemlisi insan hakları, şiddet ve ayrımcılık noktasında atacağımız her adım, bizim daha özgür bir ülkede yaşamamızın temelini oluşturacaktır.

Heteroseksizm: Patriyarkanın En Güçlü Dayanağı

Gülnur Acar Savran
15 Mayıs, Cuma

Feminist(B)iz'in katkılarıyla...

Kaos GL dergisinin Mayıs-Haziran sayısı hazırlanırken, "Homofobi Karşıtı Buluşma'ya neden katıldığım"a dair fikirlerim talep edildi. Ben de sadece "feminist olduğum" için dedim çünkü feminist olmak, bu toplantıya katılmak için başlı başına gerekli ve yeterli bir neden ve heteroseksizm, erkek egemenliğinin en güçlü dayanaklarından biri.
Patriyarkanın ayakta kalmasında, heteroseksist toplumsal pratiklerin ve ideolojinin çok büyük bir katkısı var ve bunun yası sıra patriyarkanın tarihsel ve toplumsal somut yapıları, heteroseksizmin yeniden üretilmesine çok büyük katkı sunuyor. Patriyarka, heteroseksizmin kendisini yeniden üretmesinin tarihsel toplumsal çerçevesini bağlamını oluşturuyor. Bu nedenle, bura-

ya katılmamın anlamı, basit bir insan hakları dayanışması değil. Buraya katılmam, bu dayanışmanın çok ötesinde, kendi mücadelemle birebir ilişkisi olan bir gelişme. Bugünkü sunuşumu, bir feminist olarak, kadınların ezilmesi, şiddet görmesi ve tahakküm altında tutularak sömürülmesi üzerinden yapacağım. Tanıklıklarımdan ziyade, bir tür tahlil ve gözlem sunacağım. Konuşmamı üç başlık altında toplamak istiyorum: heteroseksizmi, patriyarka anlayışımın neresine yerleştirdiğim, eşcinsel kimliğin patriyarka içindeki konumu ve 70'lerin gey-lezbiyen kurtuluş hareketi karşısında 80-90'larn hareketi.

İçinde yaşamakta olduğumuz patriarkal toplumu, modern ya da kapitalist patriyarka olarak nitelendirmek mümkün. Patriyarka, tarih var olalı beri mevcut ama bugün içinde yaşadığımız patriyarka biçimi daha somut ve bu patriyarka biçiminde, hukuk-söylem-ideoloji düzlemlerinde bir eşitlik paradigması hâkim. Bu ne? "Eşit yurttaş" söylemi ve ideolojisi. Ama bu "eşitlik" söyleminin altında, bu söylemin örttüğü ve gizlediği bir erkek-egemen bir yapı var. Özellikle de, bu söylemin altında yatan erkek-egemenliği biçiminin aile içindeki türü… Toplumun, aile ve heteroseksüel evlilik içindeki işleyiş algısı çok önemli çünkü bu yapıda, kadınların bedenlerine ve emeklerine el konuluyor. Kadın yurttaşlar, aynı zamanda "eş ve anne yurttaşlar" ve kadınların yurttaşlığı, onların anne ve eş konumlarıyla ilgili olarak erkeklerin yurttaşlığından yapısal bir farklılık gösterir. Bu konum, onları hiçbir zaman terk etmiyor çünkü bu konum, onların yurttaşlığının üstüne yapışmış bir biçimde sürekli var. Ünlü feminist Carole Pateman'ın ifadesiyle "Eşit yurttaşların arasında yapılan toplumsal sözleşmenin berisinde eşitsiz bireyler arasında yapılan cinsel sözleşme var". Bu nasıl oluyor? Biliyoruz ki, kadınlar, heteroseksüel evlilik içinde, erkekler çocukları ve onların yakınları için çeşitli hizmetler sunan kişiler. Görünmeyen bir emek bu ve dolayısıyla da karşılığı yok. Karşılıksız emek ise, bir baskı ve emeğe el konulma olduğu ölçüde haksız ve adaletsiz bir durum. Kadınlar, evden çıkıp "eş ve anne yurttaşlar" olarak iş gücü piyasasına vardıklarında da, farklı konumları yüzünden, işgücü piyasasındaki yatay ve dikey hiyerarşi ile karşı karşıya kalıyorlar. Yatay hiyerarşiden kastım, kadınların, annelik, eşlik ve ev-kadınlığı kimliklerinin bir devamı olarak, kadın-nefretlerine mahkûm edilmeleri. Dikey hiyerarşiden kastım ise, kadınların, erkeklere kıyasla, her zaman daha düşük ücretli ve daha güvencesiz işlere layık görülmeleri. Ücretli çalıştıklarında bile, bu ücretler, onların aileden ve evlilikten bağımsızlaşmasına imkân vermiyor ve dolayısıyla evlerine/eşlerine dönüyorlar. Kadınların bedenlerine el konulması

da emeklerine el konulması ile son derece iç içe örülmüş bir konu. Evlilik içinde, kadının kocası ile sevişmesi ve kocası ile cinsel birleşmeye girmesi, bir karılık görevi olarak nitelendiriliyor. Dolayısıyla da bir hizmet bu… Zorunlu sevişme, kadınların bedenlerine ve ruhsal bütünlüklerine yapılmış bir şiddet biçimi ve dolayısıyla, onların heteroseksüel evlilikte sunmak zorunda oldukları hizmet aslında onları şiddetle karşı karşıya getiren de bir hizmet biçimi. Ev ve ailenin dışına çıktığımızda, fuhuş, kadınların emek ve bedenleri ile şiddetin nasıl iç içe girdiğini gösteren kocaman bir başka alan. Patriyarka ile kapitalizmi, birbirlerine eklemlenmiş iki sistem olarak düşünmek mümkün, saydığım bütün bu nedenlerle ve oluşturulan bu toplumsal bütüne, patriarkal kapitalizm demekten yanayım. Peki, patriarkal kapitalizm ya da modern patriyarka dediğim bu toplumsal düzende, toplumsal cinsiyet pratikleri ve ideolojileri nasıl işliyor? Daha da somut soracak olursam, heteroseksizm nasıl işliyor? Modern patriyarka içinde, üreme, "biyolojik cinsiyet", toplumsal cinsiyet ve cinsellik arasında son derece sıkı bir nedenselik zinciri var. İnsan anatomisindeki üreme ile ilgili olan bazı farklılıklar, toplumsal düzenin pratikleri ve ideolojisinde, kadın ve erkek bireylerin temel nitelikleri haline gelir. Yani bu ideoloji, "kadın olmak"ı ve "erkek olmak"ı, üreme işlevine bağlı anatomik farklılıklar çerçevesinde iyice kökleştirir ve sabitleştirir. Başka bir deyişle, bireyler, iki cinsiyet arasındaki üreme odaklı farklılıklar etrafında kategorize edilirler ve bu sınıflar, "biyolojik cinsiyet"leri oluşturur. Bu nasıl oluşur? Kadınlar ile erkekler arasındaki geçişlilikler ve benzerlikler bastırılarak. Neden? Bütün temel kimlikler, üreme işlevine bağlı farklılık odağıyla belirlenir ve dolayısıyla benzerlikler bastırılır. Sonuç nedir? Erkek cinsiyetinin özellikleri, sperm saçmak, doğurtturmak, aktif ve agresif olmaktır. Kadın cinsiyetininkiler ise, spermi beslemek, kabul etmek, içermek, doğurmak ve büyütmektir. Üreme işlevine bağlı olarak, anatomik farklılık öyküsündeki cinsiyetlerden söz etmek -kuşkusuz- mümkün ancak toplumsal cinsiyet pratikleri ve söylemleri, bu cinsiyetleri mutlaklaştırır ve bütünlüklü kategoriler olarak kurar. Dışa kapalı, geçirgen olmayan ve kendi içinde bir bütünlüğü olan iki insan sınıfı haline getirir ve bir ikili-karşıtlık/cinsiyet-karşıtlığı böyle oluşur. Demek ki üreme ve cinsiyet birbirlerine sıkı bağlarla bağlılar.

Hepimizin çok iyi bildiği bir üreme anatomisinin tamamlayıcılığı efsanesi vardır. Toplumsal cinsiyet yapısı söylemi, cinselliği olduğu gibi üremeye dayandırır ve üremeye hapseder ve dolayısıyla cinsellik, karşı-cinsellik ile özdeştir ve sınırlandırılır. Cinselliğin üreme odaklı olması, kadın cinselliğinin hazdan

tümüyle koparılması anlamına gelir ve karşı-cinsellik dışında bütün cinsellik biçimlerinin dışlanması, görünmezleştirilmesi ve kovuşturulmasına yol açılır. Bu varsayımların da uzantısı şudur ki, kadınlar ve erkekler muhakkak birbirleri ile sevişecektir. Anatomik uyum ve cinsiyetlere atfedilen uygun cinsel yönelimler, bu nedensellik zincirinin en önemli halkalarındandır; böylelikle heteroseksüel cinsellik doğallaştırılır, üremeye ve anatomiye bağlanır. Heteroseksizm, patriyarkanın en güçlü dayanaklarından birini oluştururken; patriyarka da, kadınların bedenini ve emeğini denetleyecek şekilde heteroseksizmden yararlanır ve kendisini yeniden ve yeniden üretir.
Modern patriyarkada, eşcinsel kimliğin konumu ve kuruluşuna da değinmek istiyorum kısaca. Toplumsal cinsiyet, hem cinselliği hem de cinsiyeti doğallaştırıyor. Bu çerçevede, gerek kadın gerekse erkek eşcinsellere, bir takım toplumsal cinsiyet kimlikleri atfedilir. Eşcinsel olunduğunda toplumsal cinsiyet de değişmelidir; cinsel yöneliminize uygun olacak bir toplumsal cinsiyet... Dolayısıyla geylere, kadın toplumsal cinsiyeti dayatılır; lezbiyenlere ise erkek toplumsal cinsiyeti… Neden? Çünkü toplumsal cinsiyet kimliklerinin, bu düzenin ayakta kalması için korunması gerekir. Bu korumada da esas olan, erkekliğin korunmasıdır. Erkek, tohum veren, doğurtan ve aktif olan taraf olmaktan feragat etmemelidir; dolayısıyla cinsel yönelimi, gey olunca, toplumsal cinsiyet olarak erkek olmaktan vazgeçmelidir. Yani, toplumun ölçülerine göre pasifse, kadınsılaşmalıdır ki erkeklik sarsılmasın.
Aslında heteroseksist patriarkal düzenin ezilenlerinin de ezilenleri lezbiyenlerdir. Çünkü hem kadındırlar, hem eşcinsellerdir. Kadınları seven kadınlar olarak, patriyarka tarafından denetlenirler. Dolayısıyla patriarkal heteroseksist düzenin potansiyel olarak en radikal mağdurları lezbiyenlerdir. Travestiler ve trans kadınlar, erkekliği sarsan pratiklerdir ve onlara tahammül sınırlıdır. Erkekler açısından hayati olan budur ve bu böyle olduğu için lezbiyenler, erkek-egemen bakışta görünmezleştirilirler. Yani, esas tehdit olarak görünmedikleri ölçüde görünmezleştirilirler. Tarih boyunca da, erkek eşcinsellere ve trans kadınlara göre daha az kovuşturulmuşlar ve daha az bilimsel araştırma konusu olmuşlardır. Hiç kuşku yok ki erkekleri reddetmek çok tehdit edicidir. Hayatı paylaşım konusunda erkeklere gerek duymamak heteroseksist patriarkal düzen açısından çok büyük tehdittir ancak erkekler açısından, esas tehdit erkekliğin reddedilmesindedir.
Homoseksüel ve heteroseksüel terimleri, ilk kez 19. yüzyılda Batı'da kullanılıyor. Nasıl tanımlanıyor? Daha çok erkek

eşcinselliği irdeleniyor ve eşcinsel erkekler, "erkeklerle sevişen erkekler" olarak "kadınsı" bir azınlığa dâhil ediliyorlar. Homoseksüellik, tohum vermeyen, sperm saçmayan, erkeklerle sevişmeyi tercih eden erkek azınlığına atfediliyor. Oysa antik Yunan'da bildiğimiz gibi -Rönesans'ta da belli biçimler altında olmak koşuluyla- erkekler arsında eşcinsel pratikler yaygın bütün nüfus için geçerli. Yetişkin erkeklerle genç erkekler, üst sınıftan erkeklerle alt sınıftan erkekler, ustalarla çıraklar arasında cinsellik yaygın ve bu sınırlar içinde kaldığı sürece meşru. Demek ki sınıf, ırk ve yaş hiyerarşileri gözetildiği sürece erkekler arası cinsellik modern öncesi dönemde toplumda görülür bir durum. Şimdi de yaygın ancak gizli. Eşcinsel pratiklerin, bu pratiklerin kuramlaştırılmasının ve eşcinsel kimliğin tanımlanmasının, modern patriyarka ve eşit yurttaşlık ideolojisi ile birlikte bir değişimi söz konusu: eşcinsellik sabitlenmiş bir azınlık grubuna özgü görülüyor artık. Yani, toplumun bütününde yaygın olması artık meşru görülmüyor. Neden böyle? Eşitlik ideolojisinin yaygınlaşması ile birlikte, toplumsal hiyerarşilerin ideolojik olarak kabul görmediği bir aşamaya geçilmiş oluyor. Böyle bir noktada, erkek-egemenliğinin güvence altına alınmasının tek yolu kadınlar ile erkekler arasında doğal bir farklılık ortaya koymak ve bu doğal farklılık etrafında kadın-erkek tanımını yapmak. Biraz önce anlattıklarım da buna dayalıydı zaten.

Şimdi 70'lr ve 80-90'ların gey-lezbiyen hareketine dair bir kaç söz söylemek istiyorum. 70'lerin gey-lezbiyen kurtuluş hareketinin bir afişinde şu soru vardı: "Heteroseksüellik tam olarak nedir ve hangi nedenlerden kaynaklanır?" Gey ve lezbiyenler, bu soruyu sorarak, bir azınlık grubu olarak sabitlenmiş, tıbbileştirilmiş ve psikiyatrik olarak tanımlanmış eşcinsel kimlikten yola çıkarak başka şeyleri sorguluyorlardı. "Neden heteroseksüellik?", heteroseksüel pratiğin mutlaklaştırılıp norm haline getirilmesinin bir eleştirisiydi. 80'lerin ikinci yarısından başlayarak, -bütün toplumsal muhalefet hareketlerinin yaptığı gibi- gey-lezbiyen hareketi de radikalliğinden geri çekildi ve heteroseksist patriarkal düzenin içinde heteroseksizmin bir norm olarak sorgulanması vurgusu azaldı. Bunun yerine, "mevcut düzen içinde var olabilmek ve başkalarının yararlanabildiği haklardan yararlanmak"a vurgu kaydı. Eşcinseller için evlilik, eşcinsellerin orduya kabul edilme talepleri gibi talepler, buna örnek verilebilir. Ama daha da önemlisi, bu düzen-içi taleplerin ötesinde, eşcinselliğin biyolojik genlerle ilgili bir yönelim olduğu tezi de giderek ağırlık kazanıyordu bu dönemde. Böyle algılandığında, eşcinsellik, heteroseksist patriarkal düzeni sarsan bir tehdit olmaktan çıkacaktı ve doğal olduğu ölçüde,

nüfusun sabit ve sınırlı bir kesimine has bir yönelim olarak kalacaktı. "Yayılma tehlikesi" olmayacaktı yani... Eşcinselliğin bir azınlık grubu kimliği olarak kurulması, gey-lezbiyen hareketinde de böylece kabul görmeye başladı. Böyle olunca da, heteroseksizmin kendisini sorgulama vurgusu azaldı.
Günümüzün LGBTT hareketinde bu türden bir perspektif, bir eğilim olarak varlığını sürdürüyor diyebilirim. Neyi kast ediyorum bununla? Lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel olmak, heteroseksüelliğin yanı sıra, aynı düzlemde kimliklerden bir kimlik olarak konduğunda, heteroseksüelliğin norm olma özelliği görünmezleşir. Demek ki, heteroseksüellik ve "diğer" cinsel yönelimler arasında bir düzlem farkını gözetmek gerekir, benim söylediklerim doğru ise... Aynı biçimde, "masum kimlikler" olarak tanımlanamaz ve sabitlenemez bunlar çünkü heteroseksüel kimlik heteroseksist düzende bir normdur. Tercih ya da yönelim olmanın ötesinde bir anlamı vardır ve bu anlam, onun bir tercih ya da yönelim olmasını her an belirler. Böyle bir norm olduğu içindir ki bir yönelim olma ihtimali çok yüksektir ve dolayısıyla bence aynı düzlemde kimlikler olarak almamak gerekir diye düşünüyorum. Aksi takdirde, patriyarka ile heteroseksizm ya da toplumsal cinsiyet ile cinsellik arasındaki o çok sıkı kurulmuş bağlar görünmez hale gelir ve gündemden düşer. Oysa o bağları kırmak, sorgulamak, çözmek ve aşındırmak, hem feminist hareketin hem de LGBTT hareketinin çok önemli bir hedefi olmalıdır. Baskı karşısında kabul görmek, tanınmak ve özgüven kazanmak için, sabitlenmiş bir kimliğe sahip çıkmak, -kuşkusuz- ezilenlerin her zaman başvurduğu bir yöntemdir. Bu, kadınların da çok sık başvurduğu bir yöntemdir. Ancak, bir tür sabitlenmiş ve aynı düzlemde yer alan kimliklerden oluşmuş bir kimlik politikasına saplanmadan da düzeniçi talepler geliştirilebilir. Örneğin, anayasanın 10. maddesine "cinsel yönelim" ve "cinsiyet kimliği"nin dâhil edilmesi istekleri, bu türden bir taleptir. Bu, bir kimliği sabitleştirme yönünde bir talep değildir.
Erkeklik ve patriyarka, bahsettiğim bağlamlarda sorgulanmadıkça ve aşındırılmadıkça, "erkekliğin yitirilmesi korkusu"na ve homofobiye dayalı nefret cinayetleri sürecektir. Gey ve lezbiyenler, toplumsal cinsiyeti tehdit ettikleri için dışlanacaktır. Görünür olduklarında, trans bireyler, geyler ve lezbiyenler, işsiz kalmaya devam edeceklerdir. Trans insanların, seks işçiliğine -ki bence seks işçiliği, patriyarkanın tam da göbeğinde duruyor- mahkûm edilmeleri sürüpgidecektir. Yani, LGBTT hareket, bütün hak taleplerinin yanı sıra, heteroseksizm/patriyarka bağlantısını göz önünde tutmalı ve bu bağlantıyı aşındırma

mücadelesinin önemli olduğunu unutmamalıdır. Bunun yanı sıra, feminist harekette de, kadınların emeklerine ve bedenlerine el konulmasının toplumsal çerçevesini oluşturan heteroseksist evlilik, aile, biyolojik annelik yüceltmesi ve kadınlara dayatılan zuhur-merkezli cinsellik sorgulanmadıkça, kadınlar şiddet görmeye devam edecektir. Feministler, bugüne kadar olduklarından daha güçlü bir biçimde, daha da derine inerek, cinsellik üzerindeki toplumsal cinsiyet denetimini sorgulamak zorundalar. Feministler aynı zamanda, insanların cinsel potansiyellerini kısıtlayan heteroseksüelliği veri olarak kabul etmemek ve bunu, bütün teorilerinde, tahlillerinde ve politikalarında her an sorgulamak zorunluluğunu da taşımaktadırlar.

Eşcinsel/Biseksüel Kadınlığın 3 Hali
Kadın Kadına Buluşma
16 Mayıs, Cumartesi

"Görün(e)mezlik"imiz
Eflatun Süreya

19 yaşımdan beri kendi yönelimimi tanımlayabiliyorum. O yaşıma kadar kendimi heteroseksüel zannederken, birden aydınlanıp kendimi biseksüel olarak tanımlamaya başladım. Zamanla bu da değişti ve yönelimimi "lezbiyen" olarak isimlendirmeye başladım. Ve ben kendimi tanıdıkça daha fazla sınırlarla karşılaştım dışarıda… Çünkü heteroseksüelken hayat bana daha kolaydı, bütün yerler açıktı bana, görünmez olmak ya da olmak zorunda kalmak gibi bir derdim yoktu ki… Biseksüelken de oldukça rahattım; kadınlardan hoşlanan ve erkekleri de seven olarak bilinmek, üzerime yüklenen tüm önyargıları yumuşatan bir şeydi, çok fonksiyoneldi… Ama ne zaman "lezbiyen" dedim kendime, yaşamım değişti; rahat olduğum tüm alanlar bana batmaya başladı, ya da ben onlara batmaya başladım, bilemiyorum… Hele ki sokaklarda yürürken daha çok şey duyar, daha çok şeyden rahatsızlık hisseder oldum. Alnımda yazıyormuş gibi sanki "Erkek mi, kadın mı…", "Lezo mu, lan, bunlar…" gibi çirkin hitaplara maruz kalıyorum. Bu da benim görünürlüğümü sekteye uğratan bir şey. Yanlış anlaşılmak istemiyorum, cinselliğimden rahatsız falan değilim ya da kapalı biri değilim. Aksine gurur duyuyorum ama ne kadar görünürsem -ki görünmediğimi sandım yıllarca- daha çok problem yaşıyorum. En kötüsü de sevgilimin elini her

yerde tutamamak, özgürce gezememek… Mesela, durduk yerde öpesim geliyor ama hep içimde kalıyor, pek yapamıyorum. Ben de öpmek, hissetmek istiyorum sevgilimi; dokunmak istiyorum ona. Heteroseksüel âşıklar, kafede, orada, burada -oğlan kolunu dolayıp da hapsederek sevgilisini- öpüşüp, koklaşıpdururlar hani… Bu değil istediğim. Benim istediğim sadece el ele yürümek dışarıda ve bazen de küçük bir öpücük kondurmak sevgilimin dudaklarına ya da bakışlara maruz kalmadan öylece oturmak… Ben de herkes gibiyim. Yeter artık, bana bakmayın. Bize bakmayın. Doyasıya gezinelim, gülelim, eğlenelim, öpüşelim, sevelim, sevişelim…

"Cinsellik"imiz
Burcu Ersoy

Bana göre cinselliği tanımlayan en önemli kelime "dokunmak". Göz göze gelmekten başlıyor, el ele tutuşma kadar devam ediyor. Cinselliğimi nasıl yaşadığımı, keşfettiğimi düşünüyorum şimdi… Bedenler geliyor aklıma. Cinsellik, bedeninle barışık olmak ve bu barışıklık halini başka bir bedenle keyifli hale getirmek demektir. Ben, cinselliğe dair öğrendiklerimi fayda olarak görmüyorum çünkü benim hep Mavi Göl fantezim oldu. Hiçbir şey bilmeseydim keşke; hiçbir şey öğrenmemiş olsaydım. Etrafta kısıtlama, örnek ve yönlendirmenin olmadığı bir yerde, kendi kendime keşfetseydim cinselliği... İmkânsız tabii bu… Beni çok rahatsız ediyor öğrendiklerim. Kendime dair değil de, olması gerekene -yani heteroseksüel cinselliğe- dair şeyler öğrendim sürekli.
İlk öpüşme deneyimim şöyleydi: Serseri bir çocukla çıkıyordum. 14-15 yaşlarımdaydım. "Seni öpmek istiyorum" demişti ve ben de "tamam, öpebilirsin ama kısa olsun" demiştim. Düşün yani, ilk deneyimimde bunu demiştim... Diğer cinsellik deneyimlerim de erkeklerle olmuştu ve hamile kalma korkum her zaman vardı. Bu nedenle vajinal ilişkiye girmedim. Her türlü cinselliği yaşayabileceğim ortamların olmasına rağmen, vajinal ilişki yaşamama şartı koyuyordum. Tamamen bir keşifti bu benim için; sonra da kız arkadaşlarımızla birbirimize anlatırdık, "nasıldı?" üzerinden.
Bir kadınla cinsellik yaşayabileceğim, aklımın ucundan bile geçmemişti. Erkeklerle olan ilişkilerim de "sıkıldım, olmuyor" gibi açıklamalarla uzun sürmeden bitiriyordum ilişkiyi. En uzunu 3 aydı ve o da farklı şehirlerde yaşamamızdan kaynaklanıyor idi olsa gerek. 4-5 kez falan görmüştüm çocuğu ve öpüşmekten

ileri gitmiyordu hiçbir şey. İlk kez bir kadından hoşlandığımda, lise 2. sınıftaydım ve onunla cinselliği düşünmemiştim. Onu gördüğümde, gözlerim fal-taşı gibi açılıyordu; parlıyor olmalıydı falan gözlerim. Ağzı kulaklarına varmış, kalbi pıt-pıt atan birisini düşün... Dershaneye onun için gidiyordum zaten. Ancak ona dokunmak ve onunla olmak aklımda geçmiyordu. Ortama girdikten sonra bir kadınla cinsellik yaşadım. O zamanlar, "lezbiyen miyim, biseksüel miyim?" diye düşünüyordum. Bir kadın ile cinsellik yaşadıktan sonra, erkeklerle ilişkilerimde "eksiklik" olmadığını, "yanlışlık" olduğunu anladım. "Bir kadınla olmalıymışım" dedim. Bir kadın bedenine dokunmak, onun bana dokunması, memelerimizin birbirine değmesi bambaşkaydı. Ama tabii, o kişinin de öğrenilmişlikleri oluyor, benim de oluyor. Biraz kirlenmiş geliyor çünkü bir nevi taklit ediyorsun bir şeyleri. Cinsellik sırasında, orada burada izlediklerim, başkalarının anlattıkları aklıma geliyor.

Bedenimle zaman geçirme kısmı da çok geçmişe dayanıyor, 5 yaşlarıma falan. Mastürbasyonu o yaşlarda keşfetmişim, her nasılsa… O yaşlarımdan itibaren devam eden bir şey; cinsel organımla, amımla kurduğum bir ilişki bu. Rahatlama şeklim bu benim. Cinsel ilişkilerimde orgazm olmuyordum; ilk kez bir kadınla gerçek anlamda cinselliği 1999 yılında yaşamıştım. 2003'e kadar da hiç orgazm olmadım. Bunun sorun edilmesini de ben sorun olarak görüyordum. Ben çok güzel şeyler yaşıyordum; dokunmak ile zaten tatmin oluyordum. Bazı insanlar, "sevişemedik, olmadı, yarım kaldı" diyorlar. Ne olmadı? Bana göre gayet "tam"dı. "Ama sen orgazm olmadın." "Olmayayım, ne olacak…" "Ama ben oldum, sen olmadın, kendimi kötü hissederim." Ondan sonra, "böyle mi yapsak, şöyle mi yapsak, böyle mi dokunsam, şöyle mi çevirsek" diye çaba göstermeler başlıyor... İyice geriliyorsun; olacağın varsa da olamıyorsun. İlk orgazmımı, 1.5 senelik bir ilişkimde yaşadım. Onunla konuşabiliyorduk, kolay iletişim kurabiliyorduk. Bir gün bir şeyi keşfettik onunla ve o keşifle orgazm oldum. Bu, nasıl mastürbasyon yaptığımla ilgiliydi aslında. Çok basit bir şey bu. Kimse bana nasıl mastürbasyon yaptığımı sormamıştı; bunu önemsememişti. Çok güzeldi bu; neredeyse ağlamıştık, gözlerimden yaş gelmişti. "Artık orgazm oldum" diye değil; paylaşımın çok güzel olmasından dolayı. "Bir orgazm ol da, 'daha önce yaşadıklarım da neymiş!' diyeceksin" diyenler var. Ancak, sonuçta ben kendi kendime tatmin olurken de yaşıyormuşum meğer zaten orgazmı.

Bedenimle ve kadınlığımla barışma konusuna değinmek istiyorum. Üzerinde belli bir yıla ait tarihlerin yazmadığı, özel gün-

leri hatırlamak için sürekli kullandığım bir takvimim var. Oraya ilk regl olduğum günü yazmıştım; "kadın oldum" notuyla beraber. Ve ondan sonra, vücuduma, memelerime, vücudumun kıvrımlarına ve amıma daha çok bakmaya başladım. Ben 4 yaşıma kadar "ben erkeğim" demişim; bunu söylemeyi bıraktıktan sonraki dönemde de "erkek Fatma"lığım devam etmişti, işte ergenliğimle birlikte kadınlığımı sevmeye başlamama kadar. Bedenimle barışığım ben. Biriyle yaşanan, karşılıklı cinselliği bir yana koyup klasik "kadın bedeni" algısına bakarsak… Karşımıza çıkan kalıp: 90-60-90 ölçülerinde olmak. Bedenin şurasının şöyle, burasının böyle olması… Kilolu olmak… Bize empoze edilen "güzellik"e rağmen bedenimle barışık mıyım? Cevabım, "Evet". İnce bir kadın değilim, kiloluyum ancak bu beni hiçbir zaman rahatsız etmedi. Sağlığımı etkilemediği sürece, ben kilolarımı seviyorum. Yağlarımı da seviyorum. Balık-etli olmayı da seviyorum. Neden kadın, ince belli, şöyle göğüslü, böyle kalçalı olmak zorunda? Neden böyle düşünüyor insanlar? Güzellik algısı neden o? Benim beğenim bu değil mesela. Çok ince olmayı kendim için de istemem. Güzellik, bedenin güzelliği, kilo ile alakalı değil. Manken gibi olmak, yüzünün "altın oranı"nda olması falan… Kepçe kulaklı olmanın, burnun köprülü olmasının, ağzın kenarında bilmem ne olmasının, gözünün-kaşının şöyle olmasının ayrı bir güzelliklerini görüyorum ben. Bunlar çirkin değil ki… Güzel. Bize öğretilenler, tek örnek olmaya dair. Tek-örnek olmaya dair şeyler de sadece bedenimize yönelik değil. İlişki şekillerimiz, erkeksen kadını-kadınsan erkeği sevme modelleri ve kadınsan böyle-erkeksen şöyle davranma gerektiği ile de tek-tiplik bekleniyor. Her şeyin bir "norm"u var ve bu "çoğunluk" şeklinde söylenir bazen. Çoğunluk bile değil, lanet olsun... Çoğunluk 90-60-90 mı? Çoğunluğun, erkekse kadını-kadınsa erkeği sevdiğini nerden biliyoruz? Herkesin kendi beğenisi ve güzellik algısı var. Tek-tip güzellik ne bedende olabilir, ne de başka bir şeyde…

"Yalnızlık"ımız
N.U.

Ben de bilmiyorum ki iyi miyim kötü müyüm, keyfim yerinde mi… Saat gibi işleyen bir şey var: sistem. Kaptırdık gidiyoruz; sorumluluklar, ödevler, iş, aile yükümlülükleri... Her gece

yorgunluktan perişan koyuyorum yastığa başımı. Etrafımda bir sürü insan var. Yemeğe çıkıyoruz, sinemaya filan gidiyoruz. Arkadaşların çocuklarını seviyoruz. "**Gülüyosss, eğleniyossss, yiyosss, içiyossss...",** reklamda da dediği gibi. Bir yaramazlık yok Allah'a şükür…
Sevgilim yok. Nasıl olsun ki? Olması için benim gibilerle karşılaşmam lazım. Kimse de bilmiyor eşcinsel olduğumu. Sadece 3 tane arkadaşım var eşcinsel olan; gerisi hetero. Vakitleri olduğunda buluşuyoruz; çok iyi geliyor bana. Hiç yalan söylemiyorum onlarlayken. Alnım açık. Ama hetero arkadaşlarıma söyleyemem bunu... Yüzüme bile bakmazlar. Zaten her fırsatta dalga geçiyorlar bizimle. Sessizce dinliyorum.
Bir-iki kere internetten yazıştım birileriyle. Sonra buluştuk. Bana göre değillerdi hiç. Yarım saat oturup kahve içmek bile daralttı içimi. Bunaldım. Sadece eşcinsel olmak, bir arada olmak için nasıl yetebilir ki? Ne yapmam gerektiğini de bilmiyorum. Böyle, bana ait bir hayat yokmuş gibi, benim duygularım yokmuş gibi mi davranacağım? Hep böyle yalnız mı yaşayacağım? İşin kötüsü, hiç oturup kafa da patlatmıyorum bu işe… Çözüm yolu? Kurulmuş saat gibi, ne yapmam gerekiyorsa öyle gidiyor günler, haftalar…
Kaos'u biliyorum. Gittim yıllar önce bir kere. Acayip politik bir yer orası. Korkudan bir kenara büzülüp dinlemiştim. Hararetli hararetli tartışıyorlardı. Parti şubesi gibi… Sıcak, güler-yüzlü kadınlardı ama katılamam bu sohbete. Diyecek bir şeyim yoktu ki. Ben politik değilim; o konularla hiç ilgilenmiyorum. Bu kadar politik insanlarla bir arada olmaktan da keyif almıyorum. Gerçi cıvıl cıvıl insanlar da vardı. Ama çok şımarık bir halleri de vardı; sanki Las Vegas'tan ışınlanmışlar gibi... Bir daha da gitmedim oraya. Paylaşacak bir şey bulamadım. Sanki beni beğenmezlermiş gibi hissettim. Arkadaşım olmazlarmış gibi… Sanki orada da dışlanacakmışım gibi…
Ya, galiba çok mutsuzum ben. Acınacak haldeyim. Bu yaşa geldim, cinsellik filan da yaşamıyorum. Hiç yaşamadım zaten. E, o zaman kendime eşcinsel desem ne olacak ki? Hiçbir şeyim ben... Kimsenin elinin elime değdiği yok. Bir kadına nasıl dokunulur, onu bile bilmiyorum. İyi de bana benzeyenlere nasıl ulaşacağım? Diğerleri gibi olmak zorunda mıyım? Politik ya da üniversite bebesi? Diskoya miskoya da gitmem. Hiç sevmem. İçki de içmem, almam ağzıma. Hiç bilmiyorum valla benim gibiler nerde yaşar, ne yapar? Zaten öyle bir boşluk doğdu ki hayatımda, bu yaşımdan sonra hiçbir şey telafi edemez artık

sevgisizliği, içimdeki yalnızlığı... Ben bitmişim ve hiçbir çıkış göremiyorum.

Yalnızlık, Yabancılaşma ve Yeraltından Notlar
Kadın Kadına Buluşma
6 Haziran, Cumartesi

"Yalnızlık"
Seçin Varol

"Biseksüel bir kadın ve lezbiyen olmak, heteroseksüel bir kadın olmaktan biraz daha zor, örgütlü olsan da olmasan da…" demiştim Kaos GL dergisi için yazdığım bir yazımda. Eğer yönelimini yaşayabiliyorsan da -yani, düzene fiilen karşı durmuyor olsan da- sırf varlığın/varoluşun yüzünden bir yine de bir taraf oluşturursun. Yani "çoğunluğun dışında"sındır. Eğer yönelimini yaşayamıyorsan da, var-oluşunu gerçekleştiremediğin için, salt kalabalığın arasından sıyrılırsın. O minik adada -korunak açamadığın o tek yerde, yaşamın tüm mevsimlerinin geliş-gidişlerini izlersin.
Toplumun iki-yüzlü ahlak anlayışı, sana daha çocuk yaşta , nerede-nasıl davranacağını öğretmiştir. Yukardan inen bir vahiy gibi "Kendine benzeyeni bul!" emri, kafanın en arka taraflarından çıkar gelir. Ya da davulun dengi dengine çalması gibi, yaraları benzer olanlar, birbirlerini bir şekilde bulur. Belki insankızınınınsanoğlunun en muhtaç olduğu kudret, yöneliminde yatıyordur. Toplumun o keskin karelerinin dışında: sen. Yaşamınla, hikayenle, görünüşünle , yeni bir ibu* olmaya kalkarsın.
Tüm bunların dışında, yaşamının yeni misafirleriyle, güllük-gülistanlık gitmez her şey… Gördüğün ve yaşadığın olaylarla, beyninde kıvılcımlarla, güne yeni-yine ve yeniden başlarsın ya da zaten yaşadığın günde bir daha uyanırsın. Diğerlerinin sana koşabilmeleri için henüz vakit vardır. Sen tek başına da olsa, "tüm varlığınla" durup bekleyemezsin… Yöneliminin yüzünden yalnızlığı daha derin yaşarken, sen farkında olmasan da bunun sana getirdiği büyük ödüle ister istemez sahip olursun: "farkındalık". İnsanın kendini tanımak, varlığını ispatlamak için çektiği bir sürü acıdan muaf olursun: Bunları zaten güzelce öğrendiğin için, aynı dersi tekrar tekrar almaz olursun…
* İbu: Bolo'bolo isimli kitapta, "insan" anlamına geliyor.

Yabancılaşma
Leyla Rendekâr

Yalnızlık ve yabancılaşma, bir kısır-döngüdür, eşcinsel ve biseksüel kadınlar için. Toplumda, duyguları, düşünceleri ve inançlarıyla bir ortaklık göremeyen, hatta, bırakın ortaklığı, kadın olmanın yanısıra cinsel yönelim "farklılık"larından dolayı da aşağılanan ve şiddet gören eşcinsel ve biseksüel kadınlar, sürekli bir yabancılaşma yaşarlar. Hem çevrelerine hem de kendine karşı. Aslında iki seçenek vardır: Kendisi olmayı seçmek; gerçek, samimi ama toplumsal olarak yalnız olmak. Ya da kendisine yabancılaşmak; heteroseksist düzenin istediği gibi olmak. Tabii her zaman böyle keskin bir seçim yapılamaz. İki arada bir derede, gidip gelir insan: arkadaşlarını ve tanıdıklarını kaybetmek istemez ama homofobi -direk olarak bireyin kendisine olmasa bile- nefes aldırmaz olur. Bu yüzden hiçbir yere ait hissedemez insan kendisini. Yavaşça çekilir, kendini gerçekleştiremediği yerlerden, topluluklardan ve insanlardan ve bu yalnızlığı getirir yanında. İlk bakışta bilinçli bir tercih gibi görünse de aslında değildir. Homofobik arkadaşlar, aileler ve mekanlar yalnızlığa iter insanı. Kendi kurduğu düzenden dışarı her adım attığında, giderek daha yabancı hissseder. Tekrar ve tekrar. Yalnız. Daha yalnız…

Yeraltından Notlar
Eflatun Süreya

Kimse bilmiyordu gökkuşağının altında yer almanın bu kadar zor olduğunu. Bir avuç insan, yağmur sonrası, gök kuşağından sızan güneşin ışıklarıyla uyumuş bedenlerini ısıtmaya çalışıyor, bir kısmı da, yan yana, birbirlerine sokulmuş duruyorlardı. Ancak büyük bir çoğunluğunun etrafında, gözle görülür bir boşluk seçiliyordu. Kendi yörüngeleri içinde bir tane insan görmek mümkün değildi. Hüzünlü ve mağrur, orada durmaktaydılar.
Ancak o gün orada yer alamayan birçokları daha vardı. Kim bilir birisi evinde, bir gece öncenin sarhoşluğuyla koltuğa yığılmış, açlığın ağzına verdiği acı tadı, yaktığı sigara ile perçinlemeye çalışıyordu. Ya da sabahleyin, yine bir gece öncesinden evine gittiği kolisi uyanmadan ordan sıvışmış, günün ilk ışıklarıyla kendi evine böcek gibi sürünerek gitmiş ve ilerleyen günlerin ne gibi maceralar barındırdığını düşünerek uykuya dalmaktaydı. Bir başkası, sokaktaki kalabalığa aldırmadan işe yetişmeye çalışırken; bir ötekisi, kalabalıktaki tüm insanları, kendi üzeri-

ne yürüyorlarmış gibi zannederek bir köşeye çökmüş, kollarını başının iki yanında birleştirmiş, kuru kalabalığın dağılmasını beklemekteydi. Bazıları ise beyaz mantolu insanlar olup, susarak kendini ifade etmekteydi. Bir kısmı ise, aylak(m)adamlar olup, arkasından kalçalarını izleyerek yürüdüğü kadınların güzel olup olmadığını, karşıdan gelen erkeklerin gözlerinden ve bir daha dönüp kadına bakmalarından anlıyorlardı. Öylesine içlerine dönükler ki…

Eşcinsel ve biseksüel kadın olmak, tüm bu yaşam formlarını içinde barındıran ve öznel bir yalnızlık ve değişmez bir solipsizmin şekillendirdiği makro bir çoklu-yaşama halidir; dışlanma korkusu, önyargılar, sokaklara kendini ait hissetmeme, içe kapanma ve kendinden uzaklaşmayı beraberinde getirir. Çift olamama, çift olsa da tutunamama, kalabalık içinde kendini tek görme, saplantılı bir aşık olma ve aşık olamama hallerinden pay alan bir yalnızlıktır. Kişi, yalnızlıkla yabancılaşır kişi çünkü kendini ve tüm diğer kimseleri yalnızlığıyla sınamaktadır. "Çiftine" rastlayabilen kişiler, yıllar süren bu yalnızlık evresini müthiş bir bağlılık ile tamamlar. Bazıları ise bazen, sırf yalnız kalabilmek için evlenmek zorundadır, zorla evlendirilmeden ötürü.

Yabancılaşma ile yalnızlık müteselsil bir kısır döngüdür. Kurtulunamaz habis bir urdur senle yaşayan. Seni tüketmesine izin vermediğin yalnızlığın ise "mutluluk"a eşittir.

Türkiye'de Lezbiyen Mülteci Olmak
Nazenin, İranlı sığınmacı
Özge Gökpınar, Kaos GL Derneği
20 Haziran, Cumartesi

* 20 Haziran, Dünya Mülteciler Günü anısına…

Özge (Moderatör): Söyleşiyi açmadan önce burada, ne yapmaya çalıştığımızı ve neden bugün burada toplandığımızı anlatmak iyi bir fikir. Bugün 20 Haziran, Dünya Mülteciler Günü. Kaos GL olarak, Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile imzaladığımız iyi niyet anlaşmasından dolayı, Türkiye'de yaşayan LGBTT mültecilere yardım etmek üzere çalışıyoruz. Nazenin ile sohbetimiz vesilesiyle, Türkiye'de mültecilik üzerine problemlerin neler olduğunu, bunlar incelenirken BMMYK'nın ve diğer hak temelli örgütlerin nasıl bir çalışma sistemi izlediğini ve Türkiye'de mültecilik alanının nasıl açıldığını kısaca açmak

istiyorum.
Türkiye'de mülteci olmanın geçmişine ve bugünkü durumuna göz attığımız zaman, birçok sorunla karşı karşıya olduğumuzu görüyoruz. Türkiye, 28 Temmuz 1951 tarihinde, Birleşmiş Milletler ile mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin 1967 protokolünü imzalamıştır. Bu sözleşme, dünyanın her yerinden mülteci ve sığınmacı kabul edebilmeyi sağlamasına rağmen, Türkiye Cumhuriyeti, bir coğrafi çekince ortaya koyarak sadece Avrupa ülkelerinden gelen mültecileri kabul etmektedir ve Doğu ülkelerinden gelen sığınmacılara ise -sadece başka bir ülkeye gidene kadar- burada geçici bir koruma sağlamaktadır. Sığınmacıların istatistikî verilerine baktığımız zaman, ancak % 35'inin üçüncü bir ülkeye gönderilebildiklerini görüyoruz ve bence bu gerçekten vahim bir rakam. Türkiye'nin bu çekincesi nedeniyle, sığınmacılar temel haklarından -örneğin eğitim, sağlık ve iş bulma- haklarından yararlanamamaktalar. Buna ek olarak, sığınmacılar, 6 aylık 306 Lira -ya da 1 senelik 612 lira- ikamet harcı ödemek zorundalar. Bu miktarlar talep edilirken, mültecilerin ülkelerini neden ve nasıl terk etmek zorunda kaldıkları göz önüne alınmamakta; aksine, bu harç ve şartlar ile, mültecilerin Türkiye'ye sığınmacı olarak geçici koruma talebi ile gelmesinin önüne caydırıcı unsurlar konulmuş görünmektedir.
Diğer bir konu da, sığınmacıların, geçici koruma için yerleştirildikleri uydu kentler. Normal şartlarda, ülke halkının bile kolay kolay rahat edemeyeceği, zorlanacağı ve olanaklara erişim bakımından kısır bulacağı yerler seçilmiş durumda. NTV'nin hazırladığı, Hareket Halinde Türkiye'nin mültecilere/sığınmacılara ayırdıkları belgeselde seyrettiğimiz o dört müzisyen sığınmacı, Sivas'a gönderilmiş mesela. Uydu kentler, Ankara, İstanbul ve İzmir dışındaki şehirler oluyor ve buralarda mülteci olarak yaşamak zaten zor olabilecek iken, bir de LGBTT sığınmacı olarak barınmanın zorluğunu tahmin etmek çok da zor olmasa gerek.
Bütün bu nedenlerle, sığınmacıların yaşam koşullarının iyileştirilmesi, ikamet harcının kaldırılması ve temel insan haklarından yaralanabilmeleri için, Kaos GL olarak, Uluslararası Af Örgütü ile birlikte bir kampanya yürütüyoruz. Bugün yaptığımız bu etkinlik de, hem Nazenin'in işlemlerini hızlandırmak hem de Türkiye'deki diğer sığınmacıların sorunları üzerine çalışan hak temelli örgütlerin bir arada bir şeyler yapabilmesi dileğimizin bir parçası.
Bu arada, Nazenin bundan yaklaşık üç hafta önce geldi Kaos GL'ye ilk defa. Kendisi, 17 yaşında. BMMYK, Nazenin'in

dosyasını reddetmiş durumda ve sınır-dışı kararı var. Ülkesine geri yollanırsa taşlanarak öldürülecek. Bu konuda, avukat Salih ile sürekli bir görüşme halindeyim; onun dosyasını tekrar başlatmamacıyla…
Kendisi, şu an oldukça sıkıntılı bir süreçten geçiyor. Ondan dinleyelim bütün bunları…
Nazenin: Biz sığınmacıların, "yarın acaba ne olacak…" diye bir sıkıntımız var içten içe… İstediklerimiz, bizim istediğimiz gibi değil, devletin istediği gibi oluyor. İran'da bizleri bekleyen, idam ve taşlama cezası var mesela. İdam cezası, anneme verilen ceza; İran'a gidersem, benim de taşlama cezamı çekmem gerekecek. Ben bir lezbiyen olmakla, bunları hak edecek hiçbir şey yapmadım; annem de, siyasi düşüncelerinden dolayı yanlış hiçbir şey yapmadı.
Annem devlete karşı gelmek suçu ile hapse girdi ve idam cezası aldı. Annem hapisteyken ise ben tecavüze uğradım; dayım tarafından... Ben bunları teyzeme anlattığımda, dövüldüm. Yalan söylediğimi düşündükleri için… Annem, ona ne yaptıklarını bana hiç bir zaman anlatmadı ama emindim ki iyi şeyler değildi yapılanlar. 4 ay annesiz yaşadım ve o sıralar 11-12 yaşlarındaydım. Bunları anlatmak bana çok acı veriyor ama anlatacağım başka kimsem yok. Sonra bir gün, annem hapisten geldi, her yeri mosmor… Kaçma kararı aldık. Bir tane erkek kardeşim var; onu İran'dan getiremedik. Van'a geldik. Önce annem başvuru yaptı. Ona inanmadılar ve dosyasını kapattılar. Annemin dosyası kapandıktan sonra, ben Birleşmiş Milletler'e gittim. Yaklaşık 15 yaşındaydım. "Ben lezbiyenim ve İran'da tecavüze uğradım" diyorum ama kimse ben dinlemiyor. Benim lezbiyen olduğuma inanmıyorlar. Yaşım küçükmüş ve ilişkiye girebilmek için henüz gençmişim. Görüşmelerimde, cinsel hayatımın tamamını anlatıyorum… Eşcinselliğimi ispatlayabilmek için, her şeyimi anlatıyorum hatta. İnanmıyorlar. İnandıramıyorum.
Burada yaşadığım şehir iğrenç bir yer. Her gün tacize uğruyorum; evimize geliyorlar sürekli. Daha önce, Amasya'da yaşıyorduk. Evimizi bir tane sarhoş basmıştı falan… Polis geldi ve götürdü onu. Sonrasında bir şey çıkmadı tabii ki… V bu süreç içerisinde okulumu bırakmak zorunda kaldım bir de. Birleşmiş Milletler biliyor, hangi şartla altında olduğumuzu. Arıyorum ve "Ben iyi değilim; bir yere yatırın beni. Uyutun beni" diyorum. Gülerken ağlıyorum ve mutlu olamıyorum. Her akşam o korku ile yatmak ve aynı korku ile kalkmak. Ya bir anda polis gelip götürürse bizi korkusu... Normal ölmek var; bir de taşlanarak ölmek ve idam ile ölmek var… Çok teşekkür ederim, dinliyorsunuz beni. Ama

her konuşma ihtiyacım olduğunda ve her ağlayışımda, sizleri bulamayacağımı ve burada konuşamayacağımı biliyorum.
Emniyete dedim ki, "Beni siz öldürün ama İran'da ölmek istemiyorum. Taşlanarak ölmek çok acı bir şey." Ama deseler ki "Biz seni gönderelim İran'a ama yalnızca annen kalabilir burada". Giderim. Çünkü İran'da kalan kardeşim, annem olmadan yaşayamaz... Bu arada, ilişkiye girdiğim kızlardan bir tanesinden haberi olmuş sülalemin. İran'da, bir kızla ilişkiye girmek çok ayıp, çok yanlış, çok günah... Tabii onlara göre, bunları değil, bir erkekle evliliği düşünmem gerekiyordu sadece. Tehdit edileceğimi, ölümle yüzleşeceğimi biliyorum, taşlanmadan kurtulsam bile. Bunu yaparlar ve devlet de bana yardım etmez tabii. Tek dileğim, istediğim gibi yaşamak. Güvenli bir yerde yaşamak… Şiddetsiz yaşamak… Tehditsiz yaşamak. Annem, "Gençleri idam etmeyin, gençlerimizi öldürmeyin" derdi devlete. Keşke onu dinleseler… Bir defa ölmek herkese bir defa yeter…

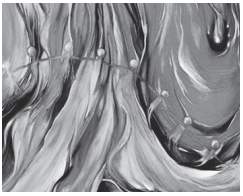

İlk Aşk!
Kadın Kadına Buluşma
5 Eylül, Cumartesi

Moderatör: Bugün, "yeni sezon"un açıldığı gün; Eylül ayının ilk kadın kadına buluşması bu… Güzel bir konu ile açılışı yapalım istedik ve "Aşk!"ta karar kıldık. Buradaki herkesin "ilk aşk" hikâyesinin söze döküldüğü bir Cumartesi olsun istiyoruz.
Neler hatırlıyorsunuz, tam olarak neye "ilk aşk"ım dediniz, bilmiyorum… Kafamda bir şeyler canlanıyor diyen başlasın derim…
- Belirli ve daha farklı roller esas beğeni çeker ve karşıdaki insanın temsil ettiği şeye duyulan bir hayranlık olur bu ilgi belki de… "En iyi arkadaşım" dediğim insanlarla, aslında arkadaşlıktan çok öte birçok şeyi yaşamış olduğumu fark ediyorum şimdilerde. 7-8 yaşlarındaydım. Babam bir subaydı ve onun emir erinin kızı ile aynı sınıftaydım. Birgün bir mücevher kutusunun içine yüzük ve bir de not koymuş ve bana vermişti. Eve geldim, açtım ve kaşlarımı çattım ve kalorifer peteklerinin arasına sıkıştırdım. Aradan 3-4 saat geçti, gittim ve gizli gizli içine baktım. Her gün bir cümlesini okuyabiliyordum. O "en iyi arkadaşım"dı ve ben o kadar utanıyordum ki… Her cümlesini sabırla okuduğum bir kutu... Kalorifer peteklerinin arasındaki o

küçük hediye, benim sevincimle birlikte bir utancım gibidir. Kutuyu atmadığıma eminim ama sürekli taşındığımız için bir yerde kalmış olmalı. 7-8 yaşındaki bir çocuğun geçirdiği evreleri o kâğıtta okumak çok şaşırtıcı olurdu. Arkadaşım, çok büyük ve kendini aşan cümleler kurmamış olsa da, o döneme bakıp da neyi temsil ettiğini şimdilerde kavramama neden olacak şeyler söylemişti…
- Çocukluktan kendimizi keşfettiğimiz döneme; belki de öncesindeki heteroseksüel yaşantılarımıza doğru yanaşsak keşke…
- Çocukken ben de sürekli "abla"lardan hoşlanmıştım. 6 yaşımdaydım. Babamın çalıştığı yerde bir abla vardı. Bir defasında, bahçeden papatya toplayıp, ona götürmüştüm. Onun, birisiyle evlenme durumu vardı; bunu duyduğumda çok sinirlenmiştim. Hâlbuki bunu duymadan önce, seviyordum o ağabeyi… O ablaya surat asmaya başladığımı da hatırlıyorum. Çok kıskanmıştım sanırım. Hatırladığım en ilk buydu…
- İlkokuldayken Meltem diye bir arkadaşım vardı. Sürekli onu düşünürdüm ve çok iyi arkadaştık. Benim yanımda da saçları bitli bir kız otururdu; sanırım ondan bit bulaştı bana. Bir gün, o bitli arkadaş, bendeki bitleri fark etmiş ve sınıfta bağırmıştı, "Öğretmenim, bit var!" diye. O olayla tamamen koptuk; Meltem benden kaçmaya başlamıştı. Bayağı âşıktım ona. Yıllar sonra, bir lisede gördüm onu ve "Neresini beğendiysem…" dedim. Ama o zamanlar resmen âşıkmışım, her ne kadar kendimi lezbiyen olarak adlandırmasam da o zamanlar…
- Benim "ilk aşk"ım, lise yıllarında ve bilinçli olarak yaşadığımdı. Ama onun öncesinde -ilkokulda mesela- adlandıramadıklarım çok oldu. Bir kız vardır, bir alt sınıfımda. Nedense, onun okuldan ne tarafa doğru yürüdüğünü ve eve nasıl gittiğini takip etmiştim. Okul çıkışında bisikletle o civarda dolaşmaya başlıyor ve devamlı oraya gidiyordum. Buna hiçbir zaman anlam verememişti aslında… Ortaokulda da biri vardı; yine böyle bisikletle takip ettiğim. Ama esas lisedeydi ilk aşkım. Karşılıklı bir çekim vardı aramızda ve sınıftaki herkes bunun esprisini yapardı. Değişiktik; "sevgili olma" muhabbeti "geyik" şekilde dönerdi aramızda. Bana olan ilgisinin tam olarak ne olduğu hâlâ bir muammadır ama ben ciddi anlamda âşık olmuştum ona. Hiçbir zaman yönelimime dair dışımdan birşey söylemedim ama bal gibi biliyordum. Âşıktım ona.
- Bir çocuk parkı vardı evimizin yakınında. Tüm çocuklar orada buluşurdu diyebilirim. Ben ne zaman salıncağa binsem, arkamda biterdi hoşlandığım kız. Beni iterdi; evcilikte bir eksik olsa gider onu getirirdi. Bulup buluştururdu. Bir şövalye gibi tıpkı…
Katılımcılardan: Ben çocukken, yan komşumuzun oğlu Elvester

ile arkadaştım ama asıl oynamak istediğim kişi onun ablasıydı. O ise benle oynamak istemezdi. Kapılarını çalardım sürekli ve "Judie evde mi?" derdim. "Evet, evde." diyorlardı. "Dışarı çıkacak mı?" diye soruyordum. "Yok, çıkmayacak." diyorlardı. "Gidip ben çağırsam çıkar mı?" falan demeye başlıyordum sonra da… "Hayır, o çıkmayacak ama Elvester çıkacak" diyorlardı. Ben de, "Tamam, neyse onunla oynayayım." diyordum. Bir gün çok ısrar ettiğim için doğum günüme getirmeyi başarmıştım. Sonradan düşündüm ki, Judie'ye âşıkmışım. 5 yaşındaydım sanırım; o da 12 olmalıydı…
- Acaba aramızda "ilk aşk"ı erkek olan var mı? Ben bir dönem Meltem'den çok hoşlansam da Çağdaş isimli bir çocuğa da ilgi duyuyordum.
- Benim ilk aşkım bir erkekti. Çağlar'dı ismi. Nedendir bilmiyorum ama saçında beyazları vardı; hiç unutmuyorum… Çok hoşuma giderdi bu beyazlar. Din derslerimize giren öğretmenin çocuğuydu ve annesi kimseyi yaklaştırmazdı ona. Sanırım ilkokul 2. sınıfta olmuştu Bir kadına aşkı ise ilk olarak lisenin başlarında yaşamıştım. İsmi Barış'tı kızın. Kendisiyle zaman geçirmek istediğimi belli ediyordum ona ama bunun "sıradan" bir şey olmadığını da belli ediyordum. O da hiç karşı koymuyordu. Birgün tuvalette saçıyla oynarken -yapışık ikiz gibiydik, her yere birlikte gidiyorduk- sıkıştırmıştım tuvalette onu. "Öpeyim mi seni?" demiştim sanırım. "Öp" manasında kafasını salladı. Tam öperken, tuvaletin kapısını açtı birileri ve koca okulda adımız çıkmıştı. "Lezbiyen" demediklerinden eminim ama tam olarak ne dediklerini de hatırlamıyorum. Onunla beraber olmayı ne kadar istemişsem artık, bir düğün davetiyesi hazırlamıştım. Üzerine kendi ismimi ve Barış'ı yazmıştım. İngilizce öğretmeni, masamın yanında geçerken görmüş, incelemiş ve "Annen-baban, veliler toplantısına gelecek mi gelecek hafta?" diye sormuştu. Her ne kadar "Evet" desem de, anneme ve babama söylemedim böyle bir toplantının olacağını. Öğretmen, düğün kartının neden ve kimler için hazırlandığını anlamıştı. İki yüzük birbirine geçmişti ve her yerde kalp vardı. Belki evlenemedik ama hocanın aklını karıştırdığıma hâlâ sevinirim.
- Lise yıllarında, bir kadınla deneyimim henüz olmadan, kadınlara olan ilgimi kız kardeşime ve sonra ablama anlatmıştım. Ablam, gazeteden bir müzik grubuna dair bir haberi kesip vermişti bana. Lezbiyenlerin oluşturduğu bir müzik grubu. Ben de defterimin arasına koymuştum onu. Sınıfta tam o fotoğrafa bakarken, öğretmen gelip almıştı elimden. Aldı onu eline, gitti ve oturdu kendi masasına. "Ne diyecek acaba... Nasıl açıklayacağım…" diye düşünürken yanım geldi, masama o fotoğrafı koydu ve

gitti. Konuşmadı benimle.
- "Keşfettim kendimi" olmuyor ilk başlarda galiba. Farkında oluyorsun ama bir şeylerin adını koyamıyorsun. Farklı olduğunu bilmek, beni çok dehşete düşüren bir şey olmadı. Neden bilmiyorum.
İlkokulda çok samimi olduğumuz bir arkadaşım vardı. Öğrenciler, o kızın ismini söyleyip bir de onun âşık olduğunu düşündükleri kızların isimlerini sayarlardı. Duyuyordum bütün bunları ve kafamda "böyle bir şey var" oluşuyordu. Bu nedenle, kendimi kabullenmekte çok zorlanmadım ama benden başka çok fazla kimsenin olduğunu da düşünmüyordum açıkçası… "Tek" değildim ama farklıydım.
- Farklı olmak rahatsız ediyor muydu?
- Farklı olmak rahatsız etmiyordu; sadece sıkılıyordum. Başkaları erkeklerle flört ediyordu ve bunu açıktan yapıyordu. Bana dair her şey ise gizliydi; "olayın dışında" olmak canımı sıkıyordu.
- Benim ablam, kafasına takmış beni basacağını… Sevgilimle ben aynı ytakta yatarken, ablam kapıyı hızlıca açtı. Sevgilimle aynı yataktayız, diğer yatak hiç bozulmamış ve ben ter içindeyim. "Abla, ne oldu?" dedim. "Faturayı yatırdın mı?" diye sordu. "Şu an saat 2, gece yarısı. Yarın yatırırım." dedim. Ondan sonra da benim psikologlara gitme sürecim başladı.
- Ortaokulda ilgilendiğim bir kız vardı ve şu an düşününce bu ilgi karşılıklıydı. Annesine gitmiş benim kendisi yazdığım şiiri okumuş. Ondan sonra annesi, benim anneme gitmiş ve "Bir daha görüşmesinler." demiş. Sonra beni okuldan aldılar ve başka okula verdiler.
- Bir daha görüşmediniz mi?
- Ben gittim yanına; en sonunda "Gelme." dedi.
- Garip olan, lezbiyenlik ve biseksüellik üzerine hiçbir şey bilmememiz ve bunlardan birisi olduğumuzu zamanla anlamamız. Bakmak istediğimiz zaman, üzerleri örtülüyor. Gördüğümüzde "Hayır, sen aslında bir şey görmedin" deniyor. Yıllarca yok kabul ettiklerimiz, yıllar sonra karşımıza çıkıyor ve aydınlanıyor. Geriye dönüp baktığımızda, her şey anlama bürünüyor. Geçmiş o kadar anlamlı geliyor ki…

Feministler, Cadının Bohçası'nı Açtı!
Esmeray
12 Eylül, Cumartesi

Keşke daha çeşitli kurumlardan kadın katılsaydı çünkü transseksüel hareketin ve feminist hareke-

tin arasında pratikte çok ciddi sorunlar olduğunu düşünüyorum. Kimlik karıştırılıyor… Kavramlar karıştırılıyor… Seks işçiliğinin ayrı, travesti kimliğinin ayrı şeyler olduğu konusunda hem transseksüellerin çok ciddi bir şekilde kafaları karışık, hem de feminist hareket çok ciddi kavram kargaşası içerisinde.
"Ben neden feminist oldum?" sorusu ile başlamak istiyorum sohbetimize. Eskiden "Ben doğal feministim. Doğal olarak feminist olmuşum." derdim. Feminizm kavramını duymamıştım ancak kadın ve erkekliği çok sorgulamışım yıllar öncesinde. Biyolojik olarak erkek doğdum ve belirli bir yaşa kadar bana o erkeklik dayatıldı. On sekiz yaşımda ilk etek giydiğimde, rollerin nasıl dayatıldığını hemen fark etmiştim. Bir erkek arkadaşım vardı; onunda diğer erkek arkadaşları… Onlarla ilişkilerim gayet erkekçeydi. Yanımda küfrediyorlardı, beraber geziyorduk ve ilişkilerimizde bir pürüz yoktu. Ne zaman etekle gördüler beni, direkt bir mesafe girdi aramıza ve ben hemen "yenge" oldum. Yanımda küfür etmemeye başladılar; hâlbuki 2 gün öncesine kadar yanıma küfür ediyorlardı. Bende de değişiklikler oldu… Eskiden evde kim müsaitse, o çay yapardı; ben ise, mutfağa gidip, sürekli ikram etme sürecine girdim. Hesap birden elimden gitti. Erkek arkadaşım bir gün, "Boş ver. Sen gitme bankaya. Ben gider, senin adına hesap açtırırım." dedim. Hâlbuki düne kadar ben kendim gidiyordum… Ben etek giydikten sonra, direk namusu oldum; inanılmaz bir şekilde korunma altına alındım. İnanmayacaksınız belki ama kavga ettiğimiz zamanlarda ona karşılık verirken, o eteği giyince artık karşılık vermiyordum. Kocam bana tokat atıyordu; susuyordum ve ağlıyordum. Sonra baktım ki, ben, kocaları tarafından dövülen kadınların ağlamalarının taklidini yapıyorum. En can alıcı şey de "Sen masayı kaldıramazsın; belin ağrır." tepkisiydi. İki gün önce aynı masayı kaldırmıştım hâlbuki… Öyle denince ben de incelmişim, kırılmışım…
Bunların hepsini sorgulamaya başladım bir süre sonra. Şeytanın avukatlığını yapacağım şimdi… Şimdi söyleyeceğim fikirlerim, LGBT harekette çok ciddi eleştirilerle karşılaşıyor. Transseksüel bireyler, sokakta çok dişi olurlar mesela. Biraz önce anlattığım pratikler, beni sorgulamaya itti ve kendimi çektim. Ancak, içine girdiğimi düşünsenize… Kaşımı yaptıracaktım, burnumu yaptıracaktım, oramı aldıracaktım, buramı aldıracaktım, kalçamı kırdıracaktım ve daha kadın ve daha kadın olacaktım. Transseksüel kadın bireylerler olarak, biyolojik kadınlığa adapte ediyoruz kendimizi ve dişiliğimizi daha çok göze batırıyoruz. İşte ben, feminizmi bilmeden önce, bütün bunları sorgulamaya başlamıştım aslında. Aklımdan sürekli, "Demek ki annem is-

tese tırpan biçebilirdi. İsteseydi şunu yapabilirdi. Bunu yapabilirdi…" geçiyor. Sokağa etekle çıkıyorum. Müşteri erkek, polis erkek, koca erkek, sokakta sana şiddet uygulayan erkek, kaçırmaya çalışan erkek, üzerine tüküren erkek… Tabii buna sadece biyolojik cinsiyet üzerinden bakmamak lazım; ataerkil sistemde yaşadığımız için aynı şeyleri biyolojik kadınlar da yapıyor. Tansu Çiller kadındı ama başa geldiğinde hangi feminist alkışladı? İstemihan Talay kaç yaşında kadındı ve hâlâ bakire havalarındaydı. Kürtaj konusu, kimsenin döneminde gündeme gelmediği kadar onun döneminde tartışıldı.
Seks işçiliği konusuna gelecek olursak… Benim, bu işçilik ile çok ciddi problemlerim vardı. İlk başladığımda namus kavramı benim için çok önemliydi. Feodal bir aile yapısından geliyordum ve Kürt'tüm. Namus kavramı inanılmaz bir şekilde önemliydi ama -şimdi düşünüyorum da- köylülerin samanlıkta, ahırda, tarlada, yayla yolunda ve derede yapmadıkları şeyler de yoktu. Seks işçiliği yaptığım ilk gün "Ben artık namussuz oldum. Dünyanın en iğrenç insanıyım." diye düşünmüştüm. İşin içine girince, öyle olmadığını görüyorsun, -derler ya "kanıksanır, alışılır"- alışılıyorsun ve bir sürü insanın bu işi yaptığını görüyorsun. Bunun çok ciddi bir sektör ve meslek olduğunu fark ediyorsun. Ancak Esmeray, o mesleği sevmedi, ona alışmadı hiçbir zaman. O sektörde, erkekliğin, inanılmaz şekilde yeniden üretildiğini ve heteroseksizmin tekrardan şekillendiğini gördüm. Bir zamanlar, "kadın bedenine yönelik bir şiddet" olduğunu düşünmüştüm ama benim annem köyde 2 saatin içinde 300 tane koyun sağardı. Bu da kadın bedenine yönelik bir şiddet değil mi? Seks işçiliğine hangi taraftan bakılması gerektiği üzerine çok düşündüm. Şu an bana sorarsanız "Neden seks işçiliğini bıraktın?" diye, "Dayatıldığı için bıraktım." derim. "Sen travestisin. Öğretmenlik dışında hiçbir şey yapamazsın; sadece öğretmen olacaksın." Deselerdi, ben şu an seks işçiliği yapıyor olurdum, buna karşı çıkmak için.
Tabii ki seks işçiliği çok ciddi bir şekilde tartışılması gereken bir konu çünkü inanılmaz şekilde erkekliği, şiddeti ve heteroseksizmi yeniden üreten bir alan. Bir genelevde çalışan erkek transseksüel bir arkadaşım vardı. Kadın bedeninde bir erkek transseksüeldi. Dışarıda erkek transseksüeldi ama genelevdeki rolü kadındı. Seks işçiliği yapan geyler, geylik yaşamıyor; biri erkeklik rolüne giriyor diğeri de kadın. Roller çok net. Seks işçiliği yaptığım dönemlerde, rolleri değiştirmek isteyen müşteriler gelirdi. Ben "koca" olacaktım; o da benim "karım". Bu sektörde, kadınlık-erkeklik ve heteroseksizm de yeniden üretiliyor, toplumun her kurumunda ve alanında olduğu gibi. Bu anlamda

tartışmanın gerekli olduğunu düşünüyorum. Ben seks işçiliğini yavaş yavaş bıraktığımda, hemen feminist hareketle değil, sol hareketle tanışmıştım. İlk izlenimlerim şunlardı; "Lay lay lom. Devrim olmuş. Kadın-erkek ilişkileri burada ne kadar güzel… Bu erkekler, dışarıdakiler gibi değil…" Sonra bir baktım ki, bana gelip para veren, beni meta gibi gören erkekler sendikaların yönetiminde duruyor. Başıma orada da tacizler geldi. İşte o zaman "Bu da değil… Sadece işçi sınıfı üzerine gitmemek lazım; çok ciddi kadın sorunu var." demiştim. Gerçi bu, kadınların sorunu değil, sistemin sorunu; kadınlık ve erkeklik sorunu… "Bu mantıkla devrim olsa ve işçi sınıfı gelse, ne olacak…" diye düşünüm. Eğer kadın, kendi adını koymazsa; eğer transseksüel, kendi adını koymazsa; kimse kendi tanımı ile mücadele etmezse, farklılıklarımızla nasıl yan yana dururuz? Kendi kendinizi tanımlayamadığınız her ideoloji korkunç bana göre… O yüzden kadınlar pozitif ayrımcılık istiyor. O yüzden transseksüel hareketi, "Önce bir kendi irademizle karar verelim ve ondan sonra başkalarıyla bir araya gelelim" diyor. Bazı erkekler geliyor ve "Ben feministim." diyor. Sen gerçekten bunu hissedersen, gelip kadınlara "Ben feministim." demezsin. Bu, kadınlar hakkında bir şey söyleme hakkı kendinde bulmaktır. Zaman belirli bir saati geçtiğinde, sokağa çıkma korkusu sarar biz kadınları... Bir erkek de sokağa çıkıp çıkmama gibi bir durumu hissediyorsa, belki biraz inanırım feminist olmasına. Aksi halde, alan sizin, oteller sizin, ailelerinizin evleri sizin, karakollar sizin, parklar sizin. Allah aşkına, "Ben burada feminizm üzerine birlikte bir şey yapıyorum." diyeceğine, git ve etrafındaki dangalak erkekleri topla ve ayrı bir şey yap.

Feminist ile tanışmama gelince… ÖDP' ye üye olmuştum ama oradan ayrıldım. Bu arada, her ne kadar mekânımız olmasa da eşcinsel hareketin de içerisine girmiştim. Sonra feminist hareketin içine girdim ve zamanla feministlerin çok şeyden kurtulmamış olduklarını fark ettim. Katılımıma çok ciddi bir şekilde biyolojik kadınlık üzerinden baktılar. Kurumsal bir tepki yoktu ama konuşulanlar tek tek kulağıma çok gelirdi. Hatta feminist hareketin önde giden kadınları bile, "Transseksüellik çok ayrı… Onlar kendilerini koruyorlar ama ben kendimi koruyamam." demişlerdi. O dönemde travestiler Merter'de her gün bir cinayette kaybediliyordu. Araba ile üstlerinden geçiliyordu; travesti olduklarını görenler, bir daha üzerinden geçiyorlardı. Böyle bir dönemde, feminist bir kadın kalkmış bunu söylüyor… Travestiler kendilerini nasıl koruyor? Mutlaka feminist hareket çok önemi adımlar attı ancak yapılanlar çok yetersiz yapıldı. Duracaksın, oturacaksın, bir kadının başına bir

şey gelecek, bir araya gelinecek, bir şeyler söylenecek, sonra gidilecek eve ve oturulacak… Öyle değil hayat. Feministsen 24 saat feminist olacaksın. Sol hareket de böyleydi yıllarca… Bir eylem olunca solcusun ama onun dışında sistemin içinde kaynıyorsun. 24 saat boyunca, her halinle ve her hareketinle feminist olacaksın. Bu, iyi midir, kötü müdür bilmiyorum. 24 saat feminist olduğum için on yıldır hayatımda kimse yok ve 2 yıldır da kimseyle sevişmiyorum. Dedim ki kendime, "Bundan sonra bir partner bulursam, kesinlikle politikaya girmeyeceğim. Önce bir sevişeyim, ondan sonra politika konuşurum…" Gidiyor adamlar… Kavga ediyorum. "Bu çok erkekçe…" diye söyleniyorum. En son olayımda, "Sadece sana özel. Yatakta sen benim fahişemsin." dedi. Aaa, lafa bak… Neymiş? Fanteziymiş… "Niye senin fahişen oluyorum? Sen pezevenk misin?" Solcu bir kadın arkadaşım var; kocası yıllardır bu lafı söylüyormuş. Bunları sorgulamak lazım ciddi anlamda… Yatak odalarımıza girmeniz lazım çünkü özel olan politiktir. Dileklerimizi pratiğe dönüştürmezsek, konuşmamız bir işe yaramayacak.

Feminist hareketin içinde yaşadığım diğer sorunlardan da bahsedeyim… Feministler beni fark etmiyorlar. Bir transseksüel olduğumu unutuyorlar. Bir Kürt olduğumu unutuyorlar. Bir yoksul olduğumu unutuyorlar. Benim farklılıklarım var ve bu farklılıklarımı görmeniz gerekiyor. Ben kendi farklılıklarımla, sen de kendi farklılıklarınla, nasıl yan yana durabileceğimizi tartışalım. Bir süre sonra Amargi dönemi başladı. Amargi'nin şimdiye kadar beni tutan tarafı, yatay örgütlenme olmasıydı. Amargi'de mutlaklık yok; ortak bir sürü ilke var. Son zamanlarda inanılmaz bir şekilde "yol-geçen hanı" olması çok güzel bir şey. İnsanlar değişiyor sürekli… Atölyelerimiz ve bireysel çalışmalarımız var. Bu, şimdiye kadar beni tutan şey oldu...

Ben, transseksüel bir kadın olarak, bir feminist olmalıyım. Neden? Çünkü ben eteği giydim. Keşke bütün biyolojik ve transseksüel kadınlar feminist olsa ama "travestilerin hepsi feminist olsun mutlaka" diye bir dayatma yapamam ben… Hayatın her alanında herkesin her şey olabilmesi gerektiği gibi… Pantolonu bırakıp, eteği seçtiğim için bütün bu zulüm bana reva görülüyor. Kadınlığı seçtiğim için bütün bunlar geliyor başıma… Tabii keşke herkes feminist olsa ya da buna yönelik çalışsak… Bir de ben hâlâ şu sorunu çok yaşıyorum ve bunu yaşadığı halde bunun farkında olmayan çok transseksüel arkadaşım var. Diyelim ki bir toplantıda ciddi anlamda eleştirilecek bir şey söyledim ama "O bir travesti. Burada olması gerekir. Eleştirmeyelim." fikirlerinden dolayı ses çıkarılmaz. Beni eleştirin çünkü yanlış bir şey söylemişim. Bu, ötekileştirmenin feci bir hali… Ya da, küçük bir

şey gördüğümüzde, herkese "Transfobik!" deyiveriyoruz.
"Transfobik" kelimesinden ben artık nefret ediyorum. Öyle bir muamele yapılmış ki bize… Hiç kırılmamışız, hiç dokunmamışlar bize, hiç eleştirilmemişiz… Sonra bir travesti yanlış bir şey yapıyor ve sen ona "yanlışsın" dediğinde, sana "Transfobiksin!" deniyor. Şimdiye kadar idare etmiştin, onun yanlışlarını çok bariz bir şekilde görüyorum… Sol ve feminist hareketin içinde olan transseksüel arkadaşlarımı eleştirmekten ben bile korkuyorum. Bana bile "transfobik" denebilir… "Transfobi nedir?"i tartışalım önce. Sorsam onu da bilmeyecek belki… "Yeter ki burada olsun…" demek ve idare etmek kadar kötü bir şey yok. İdare ediyorsun, bir sürü şey birikiyor ve inanılmaz bir şekilde patlak veriyor.
Bir de, seks işçiliğini ayrı bir yere koymamız lazım; transseksüelliği de çok ayır bir yere… Ben bunu transseksüel birey olan arkadaşlarıma anlatamıyorum bir türlü çünkü bu iki konu çok karıştırılıyor. Az önce belirttiğim gibi, "Seks işçiliği, eleştirmemiz gereken bir alandır." dediğimde, travestiler hemen "transfobiksin" derler. Sanki travestiler sadece seks işçiliği yapıyor… İki kavramı birbirinden ayırmak lazım bir şekilde ve bunu yapabilmemiz için, birbirimizi asla idare etmememiz lazım. İdare ederek, karşımızdaki kişiyi dikkate almamış oluyoruz. Dikkate alsaydınız, beni eleştirirdiniz, yanlışlarımı benimle birlikte teker teker ortaya dökerdiniz…

Gazete Kupürleri ve Ötekiler
Özge Gökpınar, Kaos GL Derneği
19 Eylül, Cumartesi

Gündemimizde "gazete kupürlerindeki hallerimiz" var… Kaos GL'de yaptığım çalışmalar gereği, bütün günlük haberleri gözden geçiriyorum; onları belirli kategorilere göre sıralayıp, istatistikî bir verileme yapıyorum ve sene sonunda tüm bunları raporlaştırıyorum. Medyanın son 30 sene içerisindeki seyrine bakarsak -yani, 12 Eylül'den bu yana geçen sürece- 4'e ayrılabilecek bir medyadan söz etme şansımız olur.
Medyanın amacı, ülkede olup bitenleri gözden geçirmek ve bunları tarafsız bir medya etiği çerçevesinde insanlara aktarmak; ancak Türkiye'de böyle bir durum çok fazla söz konusu değil. Türkiye'deki medya -bilhassa yazılı medya- gündemi kendisinin oluşturması yoluna gidiyor ve kendisinin toplum üzeri-

ndeki gücünü yanlış yorumluyor. Bu gücün kullanımı sırasında, eşcinsellik ve eşcinselliğe dair olan her şey yön değiştiriyor. "Toplumsal algi" dediğimiz şeyin, "medyanın algısı" ile çok fazla örtüştüğünü görmek çok da zor değil aslında. Bir nevi, medya toplumu, toplum da medyayı yansıtıyor; haberlerin içeriği ve dili de tabii ki farklılaşıyor.
1980 sonrasının medyasına baktığımız zaman, genel olarak şunu görüyoruz: Eşcinsellik söz-konusu olduğunda, sansür ve kısıtlama da söz-konusu. Darbe sonrasında yasaklarla şekillenmiş bir Türkiye'de, elbette ki eşcinsellik algısı çok daha başka. 12 Eylül döneminde, eşcinsellik denildiği zaman akla ilk gelenler travestilik ve transseksüellik; medyadaki yansıması da "toplumda yasayan insanlardan farkı olan bir grup" ve toplumsal cinsiyet algılarımıza zarar vermeyecek bir şekilde gerçekleşiyor. Eşcinselliğe dair çoğu haber, 3. sayfalara denk geliyor ve tamamen kriminal bir vaka halinde sunuluyor. Zanlı ya da suçlu bulunan kişi eşcinsel ya da transseksüel ise, kişinin bu kimliği suça eklemleniyor ve buradaki suçlu, bir nevî kişinin eşcinselliği veya transseksüelliği olmaya başlıyor. Batı'da patlak veren ve hala azımsanamayacak kadar inananı olan "AİDS-eşcinsellik" ilişkisi, buna verilebilecek bir örnek.
1990'lara gelirsek… Eşcinsellik, bu dönemde de travestilik ve transseksüellik üzerinden ilerliyor ve bu, daha çok Zeki Müren ve Bülent Ersoy örnekleri ile gelişmiş bir algı… İnsanların, bu sayılı örnekler üzerinden yürüttükleri bir tutum söz-konusu; bunun altında da, toplumsal cinsiyet algısı ve "erkekliğe zarar vermeyecek şeyler yapma" isteği yatıyor tabii. Dolayısıyla eşcinsellik, "erkek karşıtı" bir oluşa sürükleniyor ve ötekileştirilme işi daha da etkili yapılabiliyor. Bu dönemde, kadın eşcinselliği, "sevici" kavramıyla haberlerin içinde yer almış olsa da, bir sansasyon yaratmamış durumda. Ayni dönem içerisinde, eşcinselliğe gündelik -politika, meclis, kazalar gibi- haberlerin haricinde yer verilmesi durumunda, "flaş haber" adlandırmasına büyük bir eğilimin var olduğunu görüyoruz. Bu şekilde, "farklı" olan, bir "renkli haber" adi altında haberlerin içine sokulabiliyor; haber, her ne kadar eşcinsellikle alakadar olmasa da, kendisine yer buluyor. "Flaş haber"lerin şöyle bir özelliği de var: Toplumsal cinsiyet algısının en yoğun görüldüğü haberler flaş haberler oluyor çünkü anlık, ani ve üzerine kısıtlı bir zaman harcanarak yapılıyor bu haberlerin çoğu. Bu tür haberlerin öne çıkan bir diğer yönü de, pornografik öğeler içermeleri… Söz-konusu haber yönteminde, aynı zamanda ırkçılık, homofobi ve cinsiyetçilik de rahatlıkla gözlemlenebilir.
Gelelim 3. döneme… Bu dönem, LGBT derneklerinin kurulması ile

hareketlenen bir zamana denk geliyor. 1994'te, Kaos GL dergisi hayatına başlıyor ve tabii ki oluşumların dernekleşme süreçleri de bu hareketliliği takip ediyor. Medyaya yeni bir yayının daha katılmış olması ile gelen, Zeki Müren ve Bülent Ersoy dışındaki örnekleri gösteren ve steryotipleri alaşağı etmeye kalkışan bir hareketlilik… Yazılı basının, kendi haberini, artık Kaos GL web portalı üzerinden yapmaya başladığından bahsetmek de mümkün bu dönemi anlatırken… 1980 döneminin yarattığı halkaların, bu noktalarda zayıfladığını görüyoruz diyebilirim. Örneğin, 1 Mayıs 2001 tarihinde, bir grup eşcinselin diğer gruplarla birlikte alanlara inmesi, pozitif şeklinde nitelendirebileceğimiz bir şekilde medyada yer buldu ve ilk gerçek görünürlük, orada yaşandı.

Günümüze gelirsek… Bahsettiğim "flaş", "renkli", cinayet veya gasp haberlerinin haricinde, direkt olarak bir kötülemeyi amaç edinmemiş başlıklara rastladığımız bir dönemdeyiz. "1 Mayıs'ta eşcinseller de vardı" gibi bir başlık mesela… LGBT derneklerinin yaptığı etkinliklerin, festivallerin, film gösterimlerinin, homofobi karşıtı buluşmaların, sokak performanslarının veya toplumsal cinsiyet üzerine yapılan çalışmaların, Birgün, Radikal, Taraf ve hatta Cumhuriyet gazetelerinde yer alabildiğini görebiliriz. Dört gazetenin birden eşcinselliğe dair bir haberi önyargısızca -hatta bazen pozitif bir dille- anlatımı, oldukça büyük bir gelişme ve hatırı sayılır bir başarı… 30 sene önce, Tan gazetesinin "sevici" ve "lezzo" kullanımlarını da akılda tutarsak, medyadaki temsiliyetimiz konusunda ciddi gelişmeler var. Bu dört gazetenin dışında kalanlar için şundan bahsedebiliriz: Ana-akım medya birimlerinin -Hürriyet, Milliyet, Sabah gibi, haberleri direkt olarak Kaos GL kaynağından alması durumunda, başarılı sayabileceğimiz haberlere imza attıklarını görebiliriz. Bunu yaparken, artık birebir LGBT derneklerinden, çeşitli kadın kuruluşlarından ve feminist oluşumlardan da görüş istenmesi, daha da ayrı bir gelişmedir. Bu zincir kırıldığında, gazeteler, eski geleneklerini sürdürebiliyorlar. 1 Mayıs veya Homofobi Karşıtı Buluşmalar, başarılı haberler şeklinde okuyucuları ile buluşurken; aynı gazetenin arka sayfasında, bir sinema oyuncusunun lezbiyenliğinin pornografikleşen hali ile karşılaşmak çok mümkün. Bunun nedeni ise, homofobik ve cinsiyetçi haber yapmamanın, henüz bir yayın politikası haline getirilmemesi.

Milliyet gazetesinin bu alanda yaptığı çok büyük bir adım var: Can Dündar'ın birkaç ay önce "Homofobi" başlığı ile basıma verdiği yazısı. Dündar, yıllardır eşcinselliğe dair çok sayıda homofobik ve pornografik haber yaptıklarını; bundan dolayı üzüntü duyduklarını ve editör/ editör yardımcılarına yönelik

yapılan eğitim ve etkinlikler sayesinde çok daha insancıl haberler yapacaklarının gayri resmi bir sözünü verdiğini yazmıştı. Son zamanlarda, Milliyet gazetesinde bir değişimin göze çarptığını söyleyebilirim. Bağımsız çalışan muhabirlerin yazdıklarının -yani editörün gözünden kaçabilecek küçük haberlerin- dışında, LGBT bireyler üzerine yapılmış haberlerin dilince bir değişim gözlemlemek mümkün.

Hazır haberlerin içeriklerinden bahsetmişken, biraz istatistikî veri de paylaşmak isterim. Ocak-Haziran arasındaki zaman diliminde, toplam 1686 haber inceledim. Bu çalışmanın, 100'ü aşkın sayıda gazete ve 300'ü aşkın dergiyi içerdiğini belirtmek isterim. Bu incelemede, 18 kategori baz alındı, "insan haklarına duyarlı", "eşcinsellikle ilgili olumlu rol model içeriyor", "haberin dili homofobik", "kullanılan görseller önyargıyı besliyor", "dili nefret söylemi yayıyor", "LGBT bireyler cinsel obje olarak sunuluyor" gibi… Ocak ayında 168 haberin 58'inin; Şubat ayında 209 haberin 65'inin; Mart ayında 229 haberin 54'ünün; Nisan ayında 240 haberin 62'sinin; Mayıs ayında 498 haberin 208'inin ve Haziran ayında 342 haberin 200'ünün ya homofobik olduğunu ya da eşcinselliğe dair stereotipleri beslediğini görmüşüz. İçinde LGBT bireylerin geçtiği haberlerin 421'inin -yaklaşık %25'i- sorunlu bir dille yazılmış olduğu sonucuna varıyoruz. Şunu da belirtmeliyim ki, "Pink, biseksüel olduğunu açıkladı." gibi bir haber, negatif kısma taşınmadı. "Pozitif" haberlere de rastlamak oldukça sıklaştı… Aydın Öztek'in "Türkiye Sinemasında Eşcinsellik" başlığı ile kadın ve erkek eşcinselliğine dair yazdığı yazı, 20 Şubat günü Birgün gazetesinde olduğu gibi basılması gibi…

Yaptığımız medya incelemesi, sadece son 3 senedir ilgileniyor olduğumuz bir alan… Üzülerek söylüyorum ki, 1980 dönemine ait makul sayıda haber elde etme şansımız olmadı çünkü kayıtları tutulmamış. Keşke yaşım yetseydi de en azından tanıklıklarımı anlatsaydım sizlere… Tek tük sayıdaki habere de Milli Kütüphane'de denk gelmeye çalışabilirsiniz...

Öteki Anne Olmak
Ebru
26 Eylül, Cumartesi

İki kadın birbirini sevebilir mi, anne? Evet, sevebilir, oğlum.

Ebru: "Öteki anne olma"nın feminizmin neresinde yer aldığına değinmek oldukça karmaşık ve geniş bir konu ancak onun da öncesinde anne olmaktan söz etmek gerekli olacak düşünüyorum. Aramızda, benden başka çocuğu olan yok sanırım. Anne olmak, 18 yaşından beri benim deliler gibi istediğim bir şeydi ve bunun nedenine dair fikrim yok açıkçası. Çok güzel bir deneyim ama doğumdan sonra nelerin olacağını kestiremeyeceğiniz bir dönem bu aynı zamanda… Bütün hayatınız değişiyor ve tam zamanlı bir iş yapmaya başlıyorsunuz. Sosyal ilişkileriniz, hayatı algılamanız, gündelik pratikleriniz değişiyor ve dolayısıyla zaman zaman çok sarsıcı bir deneyim de olabiliyor.
Adrienne Rich'in 1976'da yazdığı "Deneyim ve Enstitü Olarak Annelik" isimli bir kitabı var. Anne olmayı ikiye ayırıyor: deneyim olarak anne olmak ve kurumsal düzeyde anne olmak. Kurumsal olarak anne olmak, tepenize inen hakikaten korkunç bir kurum. Toplumun, kurumların ve kişilerin beklentileri ile çok büyük bir sorumluluk altında kalıyorsunuz ve bu, insanda bitmek bilmez bir suçluluk ve eksiklik duygusu yaratıyor. Asla tamamlayamayacağınız bir konumun hatırlatması… Hamilelik, iki kişilik bir deneyim: çocuk ve ben. Hamile kaldığınız andan itibaren, toplum her alanınıza müdahale etmeye başlıyor: Ne yediğine, nasıl giyindiğinize, bebeğe dair beklentilerinize… Bedeniniz, herkese açık hale geliyor. Doktor muayenelerinde, tıbbın iktidar alanını hissediyorsunuz. Kısaca, bir bebekten sorumlusunuz, o bebeğin iyiliğini sizden başka isteyenler de var ve siz onlara karşı da yükümlüsünüz. Doğum sırası da, feministlerin büyük eleştirilerini gerektirecek kadar var. Doğum denilen prosedür, kadın bedenine ve doğumun kendisine uygun değil. Yer çekimi ile aşağı doğru doğurmanız gerekirken, siz bir masaya yatıp bacaklarınızı havaya kaldırıyorsunuz. Aniden çırılçıplak bırakılıyorsunuz. Birisi birden bacaklarınızı açıyor, bir hademe sonda takıyor ve bir öteki sizi tıraş etmeye uğraşıyor… Doğumdan sonra, herkesin, size neyi nasıl yapmanız gerektiğini söylemesi dönemi başlıyor. Hatırlıyorum, bebeğim 3-4 aylıkken, onu düzenli olarak dışarı çıkarıyordum çünkü çok bunalıyordum

ve doğum travmasını atlatmam uzun sürmüştü. Doğum yaptığım için işsiz kalmıştım, kocam eve asla uğramıyordu ve bütün feminist arkadaşlarım beni aramayı kesmişlerdi. Çocuğunuzu dışarı çıkıyorsunuz ve her adım başı birisi siz durdurup, "Bebeği üşüteceksin; evine git." diyor. Oysa 100 m aşağıda, bir çocuk mendil satıyor üzerinde bir tişörtle… Bu kadar da ikiyüzlü bir toplumuz. Çocuğunuzu nasıl yetiştireceksiniz, hangi ahlaki kurallarla şekillendireceğiniz, ona ne giydireceksiniz ve hangi mamayı vereceğiniz, başkalarına bakan bir konu oluyor.
Annelik, zor bir süreç ve feminist hareketin anneliğe dair birbirine aktardığı bir pratik yok. Anneniz, teyzeniz, komşunuz ve kayınvalideniz size yardım ediyor ama bu şekilde yürüdüğü için, bütün o geleneksellik yeniden üretiliyor. Anne olmak, herkesin sandığı gibi biyolojik bir şey değil ve çocuğu kollarınıza verdiklerinde, duygusal bir şey falan yaşamıyorsunuz. Bebeğinizle birlikte hazırlandığınız ve karşıladığınız sürece, babanın dâhil olması zaten çok zor. Siz, dayatılan anne kurumun içinde huzursuzsanız, feministseniz ve biraz daha "farklı"ysanız, o kurumun bütün dayatmalarına rağmen geleneksel kadınlara sağladığı küçük iktidar alanlarından yoksun kalıyorsunuz çünkü anneliğin size getireceği o küçük iktidarı kullanmaya dair bir algınız yok. Doğumdan önce, yaşadığım apartmanda kimse ile ilişkim yokken ve hayatım perdelerin aralarından izlenirken; doğumdan sonra, herkesin tebrik ettiği, aralarına alınan ve kabullenilen kişi oldum. Oysa ben, o kabullendikleri alanın içinde olmak veya onların algıları ile orada var olmak istemiyordum. İşte bu ise kafanızdan geçen, sahip olabileceğiniz küçük iktidarlarınızdan ve rahat edebileceğiniz alanlarınızdan vazgeçiyorsunuz ve tamamen yalnız kalıyorsunuz. Üstelik benim gibi feministlerden ve "öteki" olarak tanımlanan lezbiyenlerden de hiçbir destek alamıyorsunuz. Onlar da toplumdan öğrendikleri yargıları size dayatmaya devam ediyorlar. Oğlum dört yaşında falandı… Çok yalnızım, hiçbir şey yapamıyorum. Sosyal çevrem çok daraldığı için feminist toplantılara gitmeye başladım. Ankaralı Feministler'in toplantılarına. O dönem boşanmış bir kadındım ve bir kadın sevgilim vardı. Yasemin (Öz), eşcinsel kadınların bir arada olduğu bir akşama davet etti ve oğlumdan dolayı gelemeyeceğimi söyledim. O da bana, "Oğlun orada rahatlıkla vakit geçirebilir. Bu akşamı beraber geçirelim." dedi. Gittim. Yirmiye yakın kadın vardı; her yer sigara dumanıydı ve içki içiliyordu. Bu beni rahatsız etmedi ve oğlumla birlikte oturduk bir yere. Ben 4 yıl boyunca, bu çocuğu sigara dumanından korumuşum ve ona düzenli bir hayat sağlamışım ama bir akşam da pekâlâ böyle geçirilebilirdi… Salona girdiğim andan itibaren,

"Bu çocuğun ne işi var burada… İçki de içiliyor şimdi… Eşcinsel kadınlar da var burada…" demeye başladı herkes. Oysa girdiğim ortamın çok da uygun olmadığını kendim görmüştüm ama burada kastedilen anneliğimin sorgulanması gerektiği idi. Yaklaşık 1 saat sonra, kadınlardan biri, "Bu çocuğun yatma saati gelmedi mi henüz?" dedi, yargılayıcı bir biçimde. Bir süre sonra kalktım zaten… Duydum ki, ben gittikten sonra, benim anneliğimi şikâyet etmek için sosyal hizmetleri aramak isteyen bile olmuş. Bütün bunları size şu nedenle anlatıyorum: "Çocuk, toplumun geleceğidir."den yola çıkan, "Hepimizin her çocuk üzerinde söz hakkı var."a varan bir durum bu. Tabii ki, çocuğu mükemmel bir birey olarak yetiştirme gayretiniz olmalı ancak bu "mükemmel" şey artık bir uzmanlık alanına dönüşmüş olmamalı. Geleneksel değerleri reddeden kadınların içersindesiniz ama orada hiçbir destek mekanizması yok. Bu şekilde, siz, çocuğunuzla her geçen gün biraz daha bitiyorsunuz, sadece ne yapmanız gerektiği söylendiğinde size…

Katılımcılardan: "Kamusal" dedin biraz önce… Tanımadığın insanların göbeğinize dokunabilmesi gibi galiba…

Katılımcılardan: Eşcinsel kadınların olduğu bir ortama girmenden ve anneliğinin sorgulanmasından bahsettin. Feministlerin içine girdiğin zaman da anneliğin sorgulanıyor ve bu seni hayal kırıklığına uğratıyor. Çoğu eşcinsel kadının, bir annelik deneyimi yok ve yalnızca kendi annelerini ve çevredeki diğer akraba annelerini tanıyorlar. Hayal kırıklığının altında, lezbiyenlere bizim bu alanda çok anlam yüklememiz olabilir mi?

Ebru: Anlam yüklüyoruz tabii… Ben, toplumun kabul ettiği biçimde bir evlilik yaptım ve 10 yıl kadar evli kaldım. Sonra bir kadınla yaşamaya başladım ve herhalde 20 yıldır kendimi feminist olarak tanımlıyorumdur. Okuduklarımla, yazdıklarımla ve içinde bulunduğum ortamlarla, kendi homofobimi aştım. Bu şekilde de, çevrendeki herkesin, toplumun geleneksel dayatmalarını eleştiren bir yerde durduğunu varsayıyorsun ve dolayısıyla "bütün lezbiyenler feminist olacak ve bütün lezbiyenler gelenekselliği eleştirecek"e varıyorsun. Böyle bir şey yok elbette… Toplumun geleneksel kadın-erkek rollerini olduğu gibi kabul edip, kendi ilişkisine yansıtan lezbiyenler de var. Benim hayal kırıklığım şurada duruyor: O toplantıya, bir beklenti ile gitmedim. Benim bir kadınla birlikte yaşadığımı ve yalnız bir anne olduğumu biliyorlardı ve ben biraz daha hoşgörü bekledim sanırım. Kadın oldukları için, lezbiyen oldukları için, daha "marjinal" bir yerde durdukları için ve daha sorgulayıcı oldukları için… Feminizmin Türkiye'de bugün ben anneliğe dair birbirine aktardığı bir pratiğin olmadığını düşünüyorum, her ne kadar

küçük feminist-anne grupları kurulsa ve bunu deneyimlemeye çalışsa da… Annelik, her durumda yalnız ve çok kamusal yaşanan bir süreç… Çocuk, büyümeye ve toplumsallaşmaya başladıkça, giderek büyüyen bir kartopu halini alıyor sorunlar. Tamamen kamusal hale geliyorsun ve herkesin müdahalesine açık oluyorsun.
Katılımcılardan: Konuşmanın vurgusunda, "annelik"in olduğu kadar "yalnızlık" da var. Feministlerden ve eşcinsel kadınlardan destek görmediğinden bahsettin. Aslında, geleneksel bir kurumun içinde özgür ve bağımsız olmak istiyorsun ve aynı zamanda destek görmeye çalışıyorsun. Karşı tarafa, "Neden aramıyorsun? Ne oldu?" diye sorduğun oldu mu? Bir deneyimin var mı bu konuda?
Ebru: Annelik, hakikaten çok geleneksel olduğu için reddediliyor ve ben bunu gerçekçi bulmuyorum. Tabii kimse bana "Sen geleneksel bir şeyin içindesin." demiyor; feminist arkadaşlarımın bana söylediği, "Seni rahatsız etmek istemiyoruz.". Çevremdeki feminist annelerin hemen hemen hepsi, geleneksel kadınlık ilişkileri sürdürürler ve çocuklarını da geleneklerin durduğu yerden büyütürler. Unuttuğumuz bir şey şu sanırım: Evlisiniz, bir çocuğa bakıyorsunuz, farklı koşullar içindesiniz ve işsizsiniz. Sizi feminist toplantılara çekecek şartları oluşturmak için bir çaba yok. Başkent Kadın Platformu'na gittiniz mi bilmiyorum. Orası bir ev; büro değil. Tamamen ev tarzında döşenmiş; çocuklu kadınlar gelebiliyor ve çocuklarını bırakabilecekleri bir oda da var. Ben, Ankaralı Feministler ile toplantılarımızda bunu defalarca dile getirdim ama şartları henüz değiştiremedik. Ben, kocamdan destek alamam, bir kadından destek alamam ama benden bunu istiyor feministler. Türkiye'de feminizm, bana göre daha çok öğrenci hareketinin içinde gidiyor. Bekâr aktivistler için… Çok ağır olacak belki ama bir şekilde hobi gibi yürüyor bu işler sanki… Hâlbuki feminizmin, bütün hayatınıza sirayet etmesi gerekiyor. Şuna da değinmek istiyorum. Çocuğunuza öğretmek istediklerinizle toplumun size dayattığı şeyler bambaşka ve çocuğunuz sosyalleşmeye başladığı andan itibaren çok ciddi bir sıkıntı dönemi başlıyor. Oğlumla çok travmatik bir şey yaşadık bir dönem. Çok kötüleşti ve içine kapanmaya başladı. Okuldan, onun sürekli ağladığına dair haberler geliyordu ve onu bir psikiyatriste götürdüm. Fark ettim ki, okulda "aile ünitesi" işleniyor. İşledikler ailede, dışarıda çalışan ve eve para getiren bir baba ve evinde yemek yapan bir anne var. Oğlumun bu derste, "Babam hep nöbette oluyor." demiş, boşandığımızdan bile bahsetmeyerek. Milli eğitim, bırakın lezbiyen/biseksüel bir anne olmayı, yalnız anne olmayı bile düşünmüyor. Yetiştirme kurumundaki

çocukların bil önlerine aynı aile profili çıkıyor ve o çocukların aileleri yok. Ailenin kendisi kurumsal olarak tanımladığında çok geleneksel ve bunun bir alternatifi henüz yok. Çocuğunuza öğretmeye çalıştığınıza karşıt gelen sürekli bir bombardıman var burada ve aile tanımından tutun, nasıl yaşayacağınıza kadar her şey çocuğunuz tarafından sorgulanmaya başlıyor bile. Sizin yaşadığınız hayat, çocuğunuz tarafından, çocuğunuzun okulda gördüğü hayatlarla karşılaştırılmaya başlanıyor. Konuşmamın başında da dediğim gibi, annelik, hakikaten bir suçluluk ve eksiklik duygusuna eş değer çünkü ciddi bir uzmanlaşma alanına dönüşmüş durumda. Çocuğumun defterinin yaprakları kırışmış ve öğretmeni bana şunu diyor: "Ben, 3 çocuk büyüttüm; bir kere bile defterlerinin yaprakları kırışmadı." Bırakın çocuğun kendisinden, defterinin yapraklarından da ne kadar mükemmel bir anne olduğunuzu ispatlamanız lazım. Sürekli bir eksiklik duygusu... Bir yandan da, başka bir şey öğretmek istiyorsunuz çocuğunuza ama öğretmek istediğiniz şeyin, çocuğunuza bir ceza olarak dönmesinden korkuyorsunuz. Mesela oğlum, 2,5 yaşından itibaren, lezbiyen arkadaşlarıma bakıp, "Anne, o ikisi ne? O ablalar kardeş mi?" Onların "farklı" arkadaş olduklarını hissediyor çocuk… Bir süre sonra, "İki kadın birbirini sevebilir mi, anne?" sorusu geldi. "Evet, sevebilir, oğlum." dedim. "Evlenebilirler mi? "Hayır, evlenemezler." "Neden evlenemezler?" İşte, "pratiğin olmaması" derken, bunu kastediyorum: Ne feminizmden, ne eşcinsellikten hazır yanıtlarınız var… Çocuğa, "Evlilik, bir imzadır. Bir mülkiyet paylaşımıdır. Toplumun dayattığı bir sözleşmedir."i anlatamıyorsun. Birbirini seven iki insanın birbiriyle evlenebilmesi gerektiğini televizyonda görüyor ama birbirini seven iki kadının niye evlenemediğini anlayamıyor. Bütün bunları öğrenmesi gerektiğini düşünüyorum ama sonra "Okul başlıyor. Niye anlattım şimdi…" diyorum. Okulda bunları anlatacak ve rehberlik servisleri devreye girmeye başlayacak. Birgün, oğlum ilkokul 2. Sınıftayken okula çağrıldım. Dehşete kapılmıştı rehberlik ve psikolojik danışmanlık servisi. Dediler ki, "Oğlunuzu bir erkek öğrenci ile öpüşürken gördük." "Eee, problem ne? Bana göre bir problem yok. Bütün çocuklar birbirlerini öperler." Çocuklar, rehberlik servisine götürülmüşler ve onlara, yaptıklarının ne kadar kötü bir şey olduğunu anlatmışlar. Öbür çocuk ağlamaya başlamış ve özür dilemiş; problem şu ki benim oğlum bunun bir hata olduğunu asla kabul etmemiş. Demiş ki "Ben bunda yanlış bir şey görmüyorum. İki insan birbirini sevdiğinde öpüşebilir. Öpebilirim. Size ne…" Beni, oğlum eşcinsel olabilir diye çağırmışlar; siz, o rehber öğretmenle tartışmaya girmemenin, sizin oğlunuza yol, su, elektrik olarak

geri döneceğini biliyorsunuz ve "Haklısınız." deyip, eve dönüyorsunuz. Akşam otururken de, "Dudaktan dudağa öpüşmek yetişkinlere özgü bir davranıştır. Erkek olmasında sorun yok; okulda, kız arkadaşını da dudağından öpemezsin, oğlum." şeklinde bir açıklama yaptım. Rehberlik servisine laf anlatamadığınızda, çocuğunuza böyle açıklamalar bulmalısınız. Gördüğünüz gibi, devasa bir sistemle sürekli boğuşmak zorundasınız ve bazı şeyleri, yalnızca çocuğunuzu korumak için yapıyorsunuz. Yoksa anneliğiniz, okul gömleğinin ütülenmesiyle bile sorgulanırken, başka devasa yerlerden sorgulanır olacak… "Öteki anne olma" konusunu, sadece biseksüel olmamla da değerlendirmiyorum çünkü başlı başına feminist olmak bile, "öteki anne" olmak için yeterli. Siz, geleneksel yapıları sorgulayan birisiniz; kendinizi ve toplumsallaşmaya başlayan çocuğunuzu ve koruyarak ve korumak için yaşıyorsunuz artık…

Kadınlık Mirası
Aksu Bora
30 Ekim, Cuma

Şubat ayından beri bu kadar söyleşiyi sürdürmek zor olsa gerek… Kadınlık halleri üzerine ne konuşulabileceğin üzerine düşündüğümüz zaman, bir sürü halin olduğunu ve neresinden tutsanız bir şey bulunabileceğini görüyoruz. Ben ise, "hafıza-unutma-hatırlama" üzerinden konuşmayı seçtim. Bunu, daha çok annelik meselesi ile bağlantılı düşünüyorum ve belki de girişi noktası olarak dergimizden bahsetmeliyim. Amargi'nin önümüzdeki sayısı "Annelik" üzerine olacak ve bu dosyanın bir parçasını, anneler üzerine anekdotlar toplayarak yapmak istedik. Anneliğin, politik bir mesele olarak çıkışı söz-konusu oldu çünkü -Kürt açılımı üzerinden- "Şehit anneleri ağlamasınlar." gibi mevzular vardı ortada. Tıbbın anneliğe bakışını da işleyeceğiz ama tüm bunların ötesinde, anneliğin, çok şahsi bir konu olduğunun da altını çizmeliyim. Herkes anne değil ama –sağ ya da sağ değil- herkesin annesi var ve bu, çoğunlukla hayatlarımıza çok travmatik etkiler yapan bir şey. "Annelik bizim için ne anlam ifade ediyor?"u anlatan anekdotların her birini yorumlamıyoruz;

ancak, anneliğin, "anne-kız ilişkileri" ve "kadınlığı öğrenmemiz" konularının neresinde durduğunu ve onlardan ne öğrendiğimizi kavrıyoruz. Amargi'nin yazarlarından olan Hatice Meryem, "asla böyle bir şey yapamayacağı"nı söyledi. Bunun çok korkunç bir konu olduğunu -korku filmi anlamında korkunç bir konu olduğunu- belirttikten sonra, "Ezilme mirasının devri sırasında ortaya çıkan enerji ile ilgili bir problem var. O yüzden annelerimizle bu kadar zorlanıyoruz. Bir enerji açığa çıkıyor." dedi. Bu, durumu iyi anlattı gibi geldi. Annelerimizden aldığımız şeyler, sadece kadınlık bilgisi veya hayat bilgisi değil; aynı zamanda, "ezilmenin nasıl bir şey olduğu" ve söze dökülmemiş bir şekilde "bununla ne yapacağımız"ın da bilgileri… Kendimizden hoşlanmamak, kendimizi beğenmemek annemizin bizi değerlemesi ve anneliğimizi beğenmemesi gibi meselelerin içiçe olduğu bir bütün…

Feministler, ortaya çıktıklarından bu yana anneliği politik bir konu olarak tanımladılar ve anneliğin, hem kişisel hem de toplumsal anlamı üzerine daha fazla düşündüler. Başından beri bu meseleyi dert ettiler ama bu tartışmayı derinleştirmek, biraz daha kendi hayatımızla ve kendi yakın/uzak tarihimizle bağlantılandırıldığında mümkün gibi görünüyor sanki… Öncelikle, cinsiyetin, toplumsal olduğu fikrinin altını çizmek lazım. Annemizle olan ilişkimiz de dâhil olmak üzere, başka kadınlarla ve erkeklere ilişkilerimize bakmayı içeren bir fikir: toplumsal cinsiyet. "Cinsiyetin bu toplumsallığının, yapılarda tezahür etmesi" gibi, söz-konusu fikrin ele alınışının farklı biçimleri de var. Peki, yapılara tezahür edince ne oluyor? Kadınların ezilmişliğinin tarihsel kökenine dönüp bakmak gerekiyor: Yapılarda nasıl evrilerek bugüne kadar gelişti? Kapitalizm öncesinde nasıldı? Kapitalizmde nasıl? Bu problemler çerçevesinde düşünürken de, aslında oldukça geride kalmış olan bir tür toplumsallaşma fikrini, tekrar bu politik kurgumuzun içine taşıyoruz. "Yeni doğan kızlara pembe, oğlanlara ise mavi" diye başlayan süreç, bir toplumsallaşma meselesiymiş; cinsiyet edinme, sanki böyle bir şeymiş gibi… Dolayısıyla, cinsiyeti başka bir şekilde edinmek de bir tür "bozukluk" olur. Sadece eşcinselliği kast etmiyorum; "standart kadın" ya da "standart erkek" dışında olan bütün varoluşların bir tür bozukluk olduğuna ilişkin ve "Peki, bunun sebebi ne?" gibi özel bir soruyu gerektiren bir meseleye dönüşüyor.

Daha çok yapılara bakan bir yaklaşım çerçevesinde, -dikkat ederseniz- her zaman tarih vardır ve kadının ezilmişliğinin kökenleri -farklı söylemlerle ve biçimlerde ifade edilen kökenmeselesi çok fazla tartışılır. Cinsiyetin toplumsal olduğunu

anlatan bir başka yaklaşım da daha çok öznellik kavramı ile bağlantılı düşündüğümüz bir şey. Yani yapıp-ettiklerimiz, performanslarımız, dünya ile ilişki kurma biçimlerimiz ve bütün bunların içindeki davranış ve tutumlarımızı kapsayan bir öznellik alanı… Çok ayrıntılarına girmeyecek olsak bile, en azından şunu söyleyebiliriz ki, bu yaklaşımda tarih, bu performansların içinde bir yerde duruyor ama çok fazla bununla uğraşmıyoruz. Diğer bir deyişle, geçmiş meselesi, çok da fazla öne çıkan bir mesele değil gibi duruyor. Hâlbuki, yaptığımız ve öğrendiğimiz her şeyin içinde içkin olduğunu düşündüğümüz tarihin ve geçmişin nasıl aktarıldığı meselesi çok önemli. Kim tarafından aktarılıyor? Nasıl aktarılıyor? Hangi araçlarla aktarılıyor? Biz bunu nasıl öğreniyoruz? Bu soruları sorduğumuz zaman, "hatırlama" ve "unutma" meselesine geliyoruz. Neyi hatırlıyoruz? Çünkü ancak hatırladıklarımızla kurabiliriz kendimizi… Neyi unutuyoruz? Çünkü aynı zamanda unuttuklarımızla da kurarız kendimizi. Fransız bir antropolog, "Anılar, tıpkı kıyı çizgisinin deniz tarafından şekillendirilmesi gibi, unutma yolu ile şekillendirilmiştir." bibi, benim çok beğendiğim bir söz söylemiş. Yani, ancak unutursak anılarımız olabilir… Bazı şeyleri dışarıda bırakırsanız bazı şeyleri içeri alabilirsiniz.
Peki, neyi unutup, neyi hatırlayacağımıza nasıl karar veriyoruz? Bu sorunun, hem kişisel hem de toplumsal boyutları var; aynı zamanda, farklı düzeylerde cevaplanması gereken bir soru… Toplumsal boyutuna geldiğimiz zaman, daha çok tarih ve siyasetten bahsediyor oluyoruz. Geçmişle hesaplaşmayı nasıl yaparız? Kadınlar nasıl yapar? Erkekler nasıl yapar? Geçmişle hesaplaşmanın cinsiyet ile bağlantısı çok az tartışılan bir konu. Bireysel unutmalar ve hatırlamalar ise, daha çok psikanaliz alanına giriyor. Yani bilişsel tartışmalar var; bir de psikanaliz… Bana sorarsanız, bu ikisi ayrı ayrı durduğu sürece yeterli olmuyor ve bize bir kavrayış vermiyor. Feminizmin becermeye çalıştığı ve de bence en radikal duruşunu sağladığı mesele, bu ikisi arasındaki bağlantıyı kurmak. Yani, kişisel olanın, toplumsal –dolayısıyla politik- olduğu meselesi tam da burada duruyor ve dolayısıyla, "hatırlama-unutma" meselesinde de benzer bir yol denememiz gerekiyor.
Bir başka sorun ise, meselenin toplumsal kısmına baktığımızda, "zaman ile hesaplaşma" kavramı içerisindeki hesaplaşma lafının olması. Özellikle "annelik"e dair düşündüğümüzde, bunun üzerinde durmak gerektiğini düşünüyorum çünkü "hesaplaşma", "hesabı kapatma, hesabını dürme" gibi tanımları da düşündürüyor. Bir tür "dışarıda bırakma" aslında… Hesaplaşmak ve onu atıp yoluna devam edebileceğine inan-

mak gibi bir şey… Oysa kadınlık ve/veya annelik, kolay kolay hesabı dürülüp, kenara koyulabilecek meseleler değil. Onunla olan ilişkinizde, hatırladığınız ve unuttuğunuz şeyler o kadar size ait ki, ancak onunla barışarak yola devam edebilirsiniz. Bu demektir ki, "hesaplaşma"nın içinde muhakkak bir "barışma" öğesinin olması lazım. "Sevgi kelebeği olalım." demiyorum ama geçmişimizi anlayalım ve kabul edelim. Bilinç yükseltme deneyimi, feministler için çok önemli ve bunu becermeye çalıştığımız yerler oldu tabii ki…

Geçmiş ile hesaplaşmanın cinsiyet ile ilgili kısmından bahsettim… Burada aynı zamanda kategorik bir dışarıda bırakmanın da olduğunu belirtmeliyim. Kadınların, tarihin içinde yer almaması ile ilgili bir dışarıda bırakma durumu… Tarih, kadınların ve kadınların yaptığı etkinliklerin dışında bir şey olması durumu… Çok kabaca şunu söyleyebiliriz ki, tarih, daha çok büyük olaylarla, kamusal meselelerle, savaşlarla, barışmalarla ve anlaşmalarla alakalıdır ve kadınlarla ilgili değildir. Kadınlarınki, daha gündelik bir hayat… Tarihin alanına girmiyor çünkü o tür hayat sürekli tekrarlanan şeylerden oluşuyor. Bir tür kozmik zaman gibi… Tarih zamanı değil de, döngüsel ve kendini tekrarlayan bir zamanmış gibi… Ortada kategorik bir problem var ve kadının öz yaşam öyküsünü yazmak fikri de feministlerden söz-konusu problemden dolayı çıkmıştı. Tarihi, kendi yapıp ettiklerimizi de içerecek şekilde nasıl yeniden okuyabiliriz? Bu, "Tarihteki büyük kadınları keşfedelim." demek değil. Bunu da içeren ancak bundan ibaret olmayan bir tarihten bahsediyorum. Kadınların yaptıklarını içeren ve evi, bir mekân olarak algılayan bir tarih… Bir yeni tarih anlatısı -ki feminist tarihçilerin yapmaya çalıştıkları, önerdikleri ve kavramsallaştırmaya çalıştıkları tam da bu- kategorik unutmayı yıkmak ve hatırlama kapılarını açmaya çalışmak üzerine kurulu.

Bununla ilgili benim ilk deneyimim, 1987 yılındaydı. Aynur Demirbilek isminde bir arkadaşım vardı. Kendisi bir Türkçe öğretmeni ve avantajı, eski yazı (Osmanlıca) okuyabiliyor. Günün birinde bir toplantımıza geldi ve heyecan içince "Milli Kütüphane'ye gittim. Bir takım dergiler gördüm ve bundan 100 yıl önce feminizm yapanlar varmış." dedi. Biz, feminizmi kendimizin başlattığını sanıyorduk ama öyle değilmiş. Bu da bir "unutma" aslında ve bu unutuş ne kadar kritik bir unutuş… "Sol hareketten gelen kadınlar olarak başlattık bunu." diyorduk ve dönüp baktık ki ve 100 yıl önce anneannemiz aynı şeyleri söylüyormuş. Aynur'un (Demirbilek) kitabı Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi'nde bizi heyecanlandıran bir alıntıyı okumak istiyorum. Kadınlar Dünyası dergisinden: "İtiraf edelim ki bugün

kadın hakka, hayata ve hürriyete malik değildir çünkü o hiçbir vakit bunu tanzim ve idame için mefkûresini, irade-i cüziyesini, meyl-i arzusunu istimar edemiyor. Onun hayatına ve adap, görenek, emsal ve akran vesilelerinden istifade ile ya bir peder, amca, dayı, ya bir zevç veya bir birader tahakküm ediyor. Hayatta kendisine bir gaye bir mefküre taliminden memnud çünkü o daima bir erkeğin arzu ve menfaati için ihmal ve feda edilebilecek olan, edilmesi lazım gelen, saçı uzun aklı kısa, Anadolu tabiri ile "eksikli" olmaktan başka bir şey telakki edilmemiştir. Kadının bizde mevcudiyet-i şahsiyeti yoktur, olmamıştır." Bir kadın, 1914'te yazmış bunu… Biz ise 1987 yılında fark ettik bu yazıyı ve tam da o sıralarda, diğer kadınlara anlatıyorduk, "Sen kendin bir şeysin. Kendi hayatın var. Hayatının iplerini eline al." Unuttuğumuz şey tam da bu. Söz-konusu unutuşun trajedisi de şu: Siz bunu unuttuğunuz zaman, başkaları o hikâyeyi öylesine başka bir şekilde yazıyor ve öylesine bambaşka bir şeye dönüştürüyor ki, sonunda o unutmayı pekiştirmek bir yana, siz bulduğunuz yolu tanıyamaz hale geliyorsunuz. Siz sadece hikâyeyi unutmuyorsunuz; başkalarına, unuttuğunuzu yeniden yazma imkânı veriyorsunuz ve o yeniden yazdıkları şey berbat bir şey olabiliyor.

Hemen arkasından 1940'a geliyoruz. Bu süreçte kadın hareketi dağılmış, Türk Kadınlar Birliği başka bir şeye dönüşmüş ve şunu söyleyen bir dil var: "Türk kızları için ilk gaye cemiyete faydalı olmaktır. Böyle olunca, kendini her türlü alakadan, her türlü çalışmadan uzak tutarak, yalnız süsü ile eğlencesi ile meşgul olan, bir erkeğin sırtından geçinen kadın tipine -tam kelimesini söyleyeyim, böyle bir parazite, olgun Türk kadını yalnız hayret ve nefretle bakar." Şimdi hikâyenin nasıl değiştiğini fark ediyorsunuz değil mi? İlkinde bir isyan var ve diyor ki, "Benim hayatımı, bir birader, bir dayı kontrol ediyor ve bana hiç bir hayat hakkı tanımıyor." Aslında bir hayat hakkı arayışıdır bu ama bu hayat hakkı arayışı bir noktada bitiyor ve hikâye başka bir şeye dönüşmüş oluyor. Bunu, bir kadının söylüyor olmasının hiç bir önemi yok çünkü bu bakış, tamamıyla erkek tarafından yönlendirilmiş bir bakış. Bu da, bizim feminist hareket içinde yıllar boyunca boğuştuğumuz ve hala boğuşmak zorunda olduğumuz bir meseleyi ortaya koyuyor: "Doğru olan kadın nasıl bir kadındır?" "Kadın sorunları" diye bir şey var; ya da aslında "sorunlu kadınlar" var. Bir de o sorunlardan arındırıldığı zaman olmasını istediğimiz -o parazite, nefret ve hayretle bakan- Türk kızı var. O Türk kızı gibi olmayanlar ne olacak? Farklılık meselesini nereye koyacağız? Ben öyle olmak istemiyorsam ne olacak? Bunların bir önemi kalmıyor ve konu, bir

hak-isyan-çıkar meselesi olmaktan çıkıp, artık aydınlık-karanlık ve doğru-yanlış meselesine; politika olmaktan çıkıp, bir kültür meselesine dönüşüyor. "Kadın nasıl olmalıdır?" sorusu ve soruluyor olması tabii ki politiktir ancak buna verilecek cevap, hayat tarzları ile ilgiliymiş veya aydınlığa doğru gitmekmiş şeklinde algılanıyor.
Hikâyelerin bu şekilde unutulup yeniden yazılıyor olması, kadınlar tarafından çok içselleştirilen bir hâl olmuş durumda. Hamide Topçu demiş ki, "Atatürk, bizi görevlendirerek kurtardı." Türkiye'de, orta sınıftan olan, eğitimi görme imkânı bulabilmiş, kentli bir kadın tipi için, "görevlendirilerek kurtarılmak" diye bir mesele var. Hikâyenin, doğru kadınlık, Feridelik, aydınlatıcılık ve annelik gibi meselelere dönüşmesi ile beraber, kadınların -Hamide Topçu gibi son derece akıllı, kendinin farkında bir kadının dahi- gayet rahatlıkla kabul edebildiği bir "görevlendirilme ve misyon"a dönüştüğünü görüyoruz. Bu, hem kişisel düzeyde hem de toplumsal ve politik düzeyde oldukça trajik tabii… Kişisel düzeyde bunun nasıl gittiğini anlamamız çok zor çünkü bu kadınlar konuşmuyorlar. Kendi yaşam öykülerini anlatan kadınların hikâyelerine baktığımız zaman ise, hep "dışarı"ndan bahsedildiğini görüyoruz: Yaptıkları öğretmenlikler, meclise gitmeler, köylerde Atatürk ile karşılaşmaları gibi… O sırada kocası ile ne yapıyordu? Çocuklara o sırada kim bakıyordu? Ev işleri ile başı belada mıydı? Bunlara ilişkin çok az şey öğrenebiliyoruz. Sanki kamusal benlik, özel olan aleyhine o bedeli ödeyerek öne çıkartılıyor ve sanki kadınlar, birer persona gibi ortalıkta dolaşan varlıklara dönüşüyorlar. O zaman, biraz Feride olarak -Feride'yi küçümsediğimi asla düşünmeyin çünkü çok gerçek ve çok fedakârca bir hikâyesi vardır ama haklarını istemek meselesinde eli kolu bağlı biridir- yaşamımızı sürdürürüz çünkü rol modelimiz o. Dolayısıyla, personalar biçiminde dolaşan kadınların, aslında neler yaşamakta olduğuna ve benliklerinde neler olup bittiğine ilişkin birkaç şey bilebiliyoruz. Hikâyenin yeniden yazılması döneminde -yani, geçiş döneminde- aslında yeni bir cinsiyet rejimi kuruluyor. Bu, ataerkiydi ama şimdiki ataerki başka türlü bir ataerki. Peki, kadınların hayatında bunun izdüşümleri nerelerdi? Özellikle son 10 yıldır, feminist genç kadınlar, sözlü tarih üzerinden bu meselelere çok güzel girdiler ve çok şükür ki, nelerin unutulup hatırlandığını biraz olsun onların yaptığı çalışmalarla öğrenebiliyoruz. Örneğin, bu yeni cinsiyet rejiminin çok önemli bir parçası olarak, evin yeniden şekillendirilmesi, -ev işleri de dâhil olmak üzere- bir evin ve aile düzeninin nasıl olması gerektiği ve karı koca ilişkilerinin nasıl ilerlemesinin zorunlu olduğu konuşuluyor.

"Türk kızı nasıl olmalıdır? Çekmecesinde kaç tane çamaşırı olmalıdır? Masa örtüsü nasıl olmalıdır? Hatta mutfağındaki tezgâhın yüksekliği ne olmalıdır ki en verimli çalışmayı yapabilsin?"e kadar yazılmış-çizilmiş şeyler var, kız enstitüleri ile yaygınlaştırılan… Böyle bir şeyin içine girdiği zaman, bir kadın nasıl hissediyor olabilir? Annesinden tamamıyla farklı bir hayat yaşaması lazım çünkü doğru hayat önde; arkadaki, aslında yanlış bir hayat. Annesi, babasının yol göstericiliği ile "doğru bir hayat kurma, doğru bir ev kurma, doğru bir evlilik kurma" yolunda vazifelendirilmiş ve böylece kurtarılmış durumda ve bu çok travmatik. Sadece orta sınıf, kentli, beyaz Türk kadınlar için değil, başka kadınlar için de "unutma"lar var. Elif Akit'in, kız enstitüleri ile ilgili bir doktora çalışması var; orada, özellikle Balkanlar'dan Türkiye'ye göçen kadınların, kendi dillerini unutmak üzere nasıl koşullandırılmış oldukları işleniyor. Hikâyelerin birinde bir kadın, annesinin kendisine tokat attığını söylüyor, "Bu dil ne? Öteki dil ne? Benim ana dilim ne?" gibi meselelerle uğraştığı bir zamanda. Tüm bunları unutması lazım ve gerçekten de unutuyor o tokatla… Unutularak, homojen bir kamusal alan kuruluyor; farklılıklarımızı, evin içinde, özel alanda bırakıyoruz ve ortak alana, ortaklığımızla ve benzerliğimizle çıkıyoruz: Türk vatandaşları olarak. Türk vatandaşları olarak ya da olmamız gereken Ferideler olarak çıktığımız kamusal alanda yaşadığımız her şey, aslında o arkada bıraktığımız farklılıklarla bağlantılı. 1970'lerin sonu ile birlikte kimlik politikalarının ve farklılık meselesinin siyasallaştığı döneme geldiğimiz zaman, tam da özel alanda bırakılan farklılıkların, kadınlar üzerinden nasıl ifade edildiğini görüyoruz. Kürt meselesinde de öyle… Müslümanlık meselesinde de öyle… Kadınların, giyim-kuşamları, zılgıtları ve bedenleri üzerinden nasıl yeniden kurulduğunu görüyoruz ve bu nedenlerle, bu ortak, tek-tip, gayet anti demokratik olan kamusal alanın açılması ve kırılmasının, annelik konusunun ve özel alan meselesinin belirli bir biçimde siyasallaşması ile mümkün görünüyor. Bugünlerde tartıştığımız Kürt açılımının, "annelerin gözyaşları" üzerinden yapılıyor olması da bize bütün bunları düşündürmeli.

Hem kişisel hem de toplumsal düzeyde unuttuğumuz şeylerin, -annemiz başta olmak üzere- bir-iki kuşak önceki, çok şaşırarak keşfettiğimiz kadınların yeniden keşfedilmesi ve onların anlamaya çalışılması ile ancak yol alabileceğini düşünüyorum. Hatırlamaya başlamak için iyi bir zamandayız. "Geçmiş ile hesaplaşma" tartışmaları kendi geçmişimizde de vardı; "Kürt isyanlarının içindeki kadınlar ne yapıyordu? Kendini yakan kadınlar niye hep kadınlardı?" gibi soruları sorarak belki ilerle-

memiz gerekiyor. Kadınlık meselesini, "geçmiş ve unutma" meselesinde öne çıkararak ve cinsiyeti önemli bir değişken olarak hesaba katarak tartışmamız gerekiyor. Aksi takdirde, kadınlık halleri, hep yarım-yamalak, bizim kontrol edemediğimiz, başka değişkenler üzerinden bize aktarılan ve nasıl aktarıldığını tam olarak bilemediğimiz haller olarak kalacak. Bu hallerin içinde, tabii ki şiddet var. Bir kadınlık bilgisi olarak, tabii ki sınıfsal konumumuz var. Ancak, annelerimizden başlayarak hatırlama meselesi, hem kişisel hem politik düzeyde çok önemli olan ve önümüzde duran bir iş gibi duruyor.

Bir Başına ve Bir Arada: Kadınlar
Sevilay Çelenk
14 Kasım, Cumartesi

Sohbetimizin konusunu "Bir Başına ve Bir Arada: Kadınlar" olarak belirlemiştik; gerek "bir başınalık" gerek "bir arada olmak"la neleri kastettiğimi açıklamak isterim. "Bir başına" diyerek, düz anlamıyla yalnızlıktan söz ediyorum. Kadınların yalnızlığından. "Bir arada" derken ise beklenebileceğinin tersine, "örgütlülük"ten söz etmeyeceğim. Kadın örgütlenmelerinin ya da örgütlü olmanın "yalnızlık," "kaybolmuşluk" hissiyatına önemli bir yanıt üretmiş bulunduğu, üretiyor olduğu ve üreteceği açık. Bu konu, farklı saiklerle tartışılmayı elbette çok hak ediyor olsa da, benim bugün üzerine konuşmak istediğim konu bu değil. Burada esas olarak, "kadın arkadaşlığı" meselesi üzerine düşünelim istiyorum.

Kadınların bir başınalığı ve yalnızlığı üzerine konuşmaya başlamadan önce şunu da eklemk isterim: Bu konu, her ne kadar üzerinde, sistemli ve kapsayıcı araştırmalar yapılmayı hak edecek kadar önemli ve yaygın bir soruna denk düşse ve böyle birçok araştırma mevcut olsa da, ben bugüne değin "bilimsel" olarak adlandırabilecek bir çalışma yapmadım. Dolayısıyla bu, hiçbir bilimsellik iddiası taşımayan; kişisel deneyimlerden, kadınlar-arası sohbetlerden, gözlemlerden ve elbette bu konuya ilişkin okumalardan yararlanan bir konuşma olacak.

Yalnızlık, yabancılaşma, yakın ilişki ya da şefkat yoksunluğu, 21. yüzyılda da -geride bıraktığımız yüzyılda olduğu gibi- sa-

dece yaşanan hayatlar içinde yüzleşilen bir problem değildi; bu aynı zamanda, sanat ve edebiyatın en önemli temalarından birini oluşturdu ve oluşturmaya devam ediyor. Burada benim sürekli ilgimi çeken şey, sanat ve edebiyatın, yalnızlığı konu ettiği yerlerde -gerek eserlerin içerdiği yalnızlık tarifleri, gerekse bu eserlerin okunma ve tüketilme süreçlerinde- kadınlar ve erkekler bakımından farklı sonuçların ve etkilerin söz konusu olmasıydı.

Yalnız adam ve kadınlar, diyelim ki bir edebiyat metninin ya bir sinema filminin ana karakterini oluşturduklarında, -istisnalar da elbette mevcut- dikkate değer biçimde farklı karakter kurguları ve varoluşa değgin farklı sorgulamalarla karşılaşırız. "Yalnız adamlar"ın karakter kurgusu, uzlaşmamak, komformizmin reddi, anlam arayışı gibi -ki derin bir anlamsızlık duygusunun girdabındaki erkek karakterler için bile çoğu kez böyledir- sebeplere bağlanan bir yalnızlık tarifi sayesinde belli belirsiz bir yüceltmeyi de hemen her zaman barındırıyor. Öyle çok uzaklara gitmeye gerek yok; epeyce bir tartışma yaratan Issız Adam filmini düşünün mesela… Burada adamın yalnızlığını, bir tür mutluluk ihtimaline direnmek, mutluluğa dokunamamak olarak alırsak; bunun aynı zamanda, mutluluğun imkansızlığını da erkenden kavramış bir iç-görü ve bir bilgelik içeren bir tür yüceltme olduğunu da söyleyebiliriz. Erkek farkındadır. Aslolan yalnızlıktır. Bu tür film ve romanlarda, erkeğin değişmesi, yalnızlığa bir nokta koyması, başkasına doğru gerçek bir adım atması da genellikle söz konusu değildir. Uzak ve İklimler filmlerinde olduğu gibi... Klasik eserlerden başlayarak da, yalnız adamlarla ilgili üstü örtük yüceltmelere pek çok örnek bulmak mümkündür.

Sanat ve edebiyata konu olan kadın yalnızlığı ise, sıklıkla bilgece kabullenilmiş; belirli bir entelektüel sorgulamadan, deneyimlerden veya hayatın anlamının anlamsızlık olduğuna tosladıktan sonra edinilmiş/sahiplenilmiş ve dolayısıyla "yüceltilmiş" bir yalnızlık değildir.

Kadın genellikle, klasik anlatıda da, modernist avant-garde anlatıda da, yalnızlığını bir an önce kurtulması gereken iğreti bir giysi gibi taşır. Yalnızlığın içine yerleşmez; yalnızlığını sona erdirecek ihtimaller belirdiğinde, kimi zaman korka korka, kimi zaman coşkuyla bu ihtimale sarılır ve onu gerçek kılmaya çalışır. Dolayısıyla, sanat ve edebiyatın, yalnızlık temasına kadın ve erkek bağlamında farklı yaklaşımı, gerçek hayatta da kadın ve erkeklere "yalnızlıkları" ile ilişkili olarak bir şeyler söyler: Yalnız kadınlar, eğer çevrelerinde kendileri gibi yalnızlıktan, sosyal ilişki geliştirme ve sürdürme konusundaki sıkıntılardan,

çeşitli güvensizliklerden -ki sıklıkla erkeklere dairdir bu güvensizlik- mustarip kadınlarla kurulabilmiş sınırlı ilişkileri bir tarafa bırakılırsa, genellikle giderek daha da yalnızlaştıkları bir girdabın içine sürüklenirler. Çünkü bu tür ilişkilerde en sıklıkla üretilen paylaşım biçimleri, -bir tür toxic talk olarak anılabilecek- zehirli bir konuşma tarzıdır. Bu, konuşmanın öteki ucunda yer alan kişide, kendine, başkalarına ve yaşama karşı güvensizlik yaratan ve ruh halinin bozulmasına yol açan yıkıcı bir konuşma tarzıdır. Bu tür konuşmaların, toplumsal yalıtılmışlığı artıran, hastalıklara davetiye çıkaran ve hatta erken ölümlere yol açan etkilerinin olduğunu araştırmacılar da ifade etmektedir.
Burada elbette eklemek gerekir ki bu tür zehirli konuşmaların kaynağı sıklıkla -belki kadınlardan da daha sık olmak üzere- erkeklerdir; ancak kadının ve erkeğin zehirli konuşma pratiklerinde bir fark da olduğunu düşünüyorum. Hem biçimleri hem de her iki cins bakımından sonuçları bakımından… Erkeklerin yıkıcı konuşmaları, genellikle "yaşamın anlamsızlığı, umudun ölümü" ve benzeri temalarla, daha felsefiymiş gibi duran bir içeriğe bağlanırken; kadının toxic konuşma pratiği genellikle, erkeklere bağlanır: Yalnızlık, "doğru, dürüst bir erkek, kalıbının adamı olan bir erkek" yokluğuna indirgenir ve erkeklere dair karakter çözümlemelerine odaklanır. Kadınlar, mütemadiyen erkekleri çözümlerler; bu çözümlemelerin, kadınlarda yalnızlık duygusunu güçlendirdiğini ve onları güvensizleştirdiğini de eklemek gerekir.
Bunun sonucu da şudur: Erkek, genellikle yıkıcı ve "zehirli" konuşmasını dinletebileceği; yıkıcı ve izole hayatını ellerine bırakabileceği kadınlar tarafından kurtarılır ya da kurtarılmaya çalışır. Genellikle hep yarı yolda bırakacağı kadınlar tarafından… Bu "ıssız adamlar"ın, çoğu kez aralarında bir seçim de yapamadıkları ve bu nedenle birbirleriyle rekabete sürükledikleri -ki bunun kadın açısından anlamı, "hiç tanımadığı başka bir kadınla rekabet"tir- kadın kurtarıcıları vardır. Oysa yalnız ve mutsuz kadınların hayatları, seçeneklerle çevrili değildir; onları, adeta bir tekinsizlik kuşatır ve bir tür meczupluğa mahkum edilirler. "Amerikan toplumunda bekâr kadınlara güvenilmez. Boşanmış kadınlar, tehdit unsurudur ve başkasının kocasına göz diken kişiler olarak değerlendirilir.", Unbroken Homes adlı bir kitaptan aktarıyorum bu bilgiyi mesela… Bu gibi nedenlerle, bekâr, yalnız ve belli biçimlerde "tutunamamış" erkekler, mutlu, çekirdek aile çiftlerinin çoğu kez sevinçle kabullenilen birer parçası olabildikleri halde; bekâr kadınlar, genellikle bu aile ortamlarında huzur içinde bir yer edinemezler. Bu evlerdeki iğreti duruşları, hem kendi yalnızlıklarını erkekler gibi

"anlaşılamamak", "yanlış yerde ve yanlış zamanda doğmak" gibi büyük anlatılara bağlayamamaları; dolayısıyla, uyumsuz ama ilginç, başkalarından farklı özel çocuklar gibi sahiplenilmeleri ve şefkat gösterilmeleri gereken bir arkadaş olarak görülmedikleri ve -evet- tehditkâr bulundukları içindir.
Üstelik kadın yalnızlığı, yaşamın birçok alanından kovulmuş ve bazı mekânların yasaklanılmış olduğu bir yalnızlıktır. Örneğin -Türkiye'de bir-iki büyük il hariç- yalnız bir kadının akşamın bir saatinde kendini dışarıya atabilme imkânları; başka insanların varlığı ile yalnızlığını, aynı zamanda bir "insansızlık" olmaktan çıkarabileceği mekânları yoktur. Gecenin bir saatinden sonra sokağa çıkıp, sakin bir yürüyüş yapmak bile ona yasaktır. Bütün bu nedenlerle, yalnız kadınlar, yalnızlığı erkeklere oranla daha çok "yarım bir hayat" olarak yaşarlar. "Bir başkasının tamamlayacağı yarım bir hayat" ve "yarım bir insan olma hali"dir, kadın bakımından "yalnızlık"... Bu, yalnız erkeklerce kimi kez böyle deneyimlenebiliyor olsa da; erkeklerin, kendilerini "bütün" ve kadınları "bu bütünlüğü güzelleştirme ihtimali olan bir süs" olarak algılama ihtimalleri daha yüksektir. Bu durum, kadınlar bakımından elbette çıkışsız bir girdap değildir; kadınların azımsanamayacak bir kısmı, bu tür girdaplarda sürüklenilen dönemleri çeşitli açılımlarla dönüştürebilirler. Yine de bu söylediklerimin, toplumun geniş kesimlerinin "şanslı" bulduğu kadınlarla ilgili olduğunu da belirtmeliyim.
Sonuç olarak da -daha çok gözlem ve deneyimlerden yola çıkınca- kendi yaşam alanlarımızda karşılaştığımız kadınlarla ilgili oluyor söylenenler... Genellikle -sınırlı bir gelirle yaşıyor olsalar da- ekonomik bağımsızlıkları olan, eğitimli ve kentli kadınlar bu kadınlar. Gerçekten de, bazen çok yıpratıcı bir mücadele şeklinde sürüyor olsa da -özellikle Türkiye'de kadın nüfusunun çoğunluğunun sürdürdüğü bağımlı, yoksul ve çok daha güvencesiz hayatlarla karşılaştırıldığında- şanslı hayatlar bunlar... Aynı zamanda bu, birçok ev kadınının, kendisiyle iki çift laf etmeyen, sosyal hayatını sınırlayan -ki bu genellikle ancak kapı komşusuyla olan bir sosyalliktir- erkeklerle/kocalarla sürdürdükleri yalnızlığın ve öldürücü rutinin yanında, belki de ancak bir "şımarıklık" olarak okunabilecek bir yalnızlıktır. Ancak yine de, bu tür karşılaştırmalara girmeksizin, bu kadınların yalnızlığını da konuşmaya değer bir kadınlık hali olarak görüyorum. Bu, yalnızlığın ve bir başınalığın çok daha vahim biçimlerini akılda tutmaya engel olan bir odaklanma da değildir.
Bir derecelendirme yapma durumunda değiliz ancak orta yaşın üzerindeki kadınların yalnızlığı, ekonomik bağımsızlığı olmayan kadınların yalnızlığı, eşcinsel kadınların yalnızlığı, si-

yah kadınların yalnızlığı gibi çok farklı ve diğerinin içermediği türden sıkıntılar içeren yalnızlıklar var. Örneğin, ABD'de bir grup genç lezbiyenle "lise çağlarındaki sosyallik"leri üzerine yapılan söyleşilerden, bu kadınların deneyimlerinin, okul yıllarında popüler ve arkadaş sahibi olmanın koşullarının "heteroseksüel bir kadınsılık bakımından en iyi performansı gösterme"ye sıkı sıkıya bağlı olduğu anlaşılıyor. Kadınsı bir tarzla ve karşı cinsle ilişkiye yönelik hevesin en önemli ödülü "popüler" olmak iken; tersi eğilimler, yalıtılmışlık ve yalnızlık getiriyor. Mesela Lee Comer, 1970'lerin başında yazdığı Evlilik Mahkumları adlı kitabında, dört duvar arasında ve dünyadan yalıtılmış biçimde yaşayan ev kadınları için şunları söylüyor: "...Mahkumları diğerlerinden ayırıp hücreye kapatmak, iradelerini kırmanın ve uslu bitkiler haline getirmenin bilinen en iyi yöntemidir. Zorlanmış yalnızlığın da kadınlar üzerinde öyle ciddi etkileri vardır ki, birçok kadın evde geçirilen yıllardan sonra hiç bir zaman tümüyle düzelemez. Bildik bir laf ama kısacası kadın "ot gibi" yaşar. Düşünemez ve yapıcı konuşmalar sürdüremez hale gelir çünkü dünyası böyle şeyler gerektirmemektedir."
Sonuç olarak kadın yalnızlığı, giderek bir "var olamama" hali gibi derin bir değersizlik duygusu da üretebiliyor. Bu durumun önemli bir sonucu ise, her iki cins için aslında mevcut -ya da gerçekçi- olmayan "iki kişilik mutlu bir beraberlik ideali"nin abartılması oluyor. Bu tür bir ilişki miti, popüler kültürün durmaksızın pompaladığı bir mit… Adeta "Neyle çevrili olduğunuzun hiçbir önemi yok; siz ikiniz birbirinizi kurtarabilirsiniz." diyen, toplum ve kültür dışı -belki de "üstü" demeliyim- bir "mutlu ilişki" beklentisi… Bunun bir türlü mümkün olmayışı da, yalnızlıkları daha fazla artırıyor. Rosalin Coward bunu şöyle açıklamış: "İlişki bir tür Frankenstein canavarıdır. Sözde bilim adamları tarafından meydana getirilen ilişkinin artık kendine özgü bir hayatı vardır. O kadar ki, her aşk ilişkisi, artık iki yerine üç karakter içermektedir. Bu dili kullanan sınıfın ve eğitim düzeyinin mensupları, birbirlerine aşık olmuyor ya da birbirlerinin kişisel niteliklerinin çekiciliğine kapılmıyorlar. Bunun yerine, duyguların bütün bir teknik sözlüğüne karmaşık bir giriş yapıyorlar. Birisiyle seviştiğimizde onun "kompleksleriyle" tanışmayı beklemek zorundayız; "yansımacılığa", "savunmacılığa", "sahiplenmeciliğe" dikkat etmeliyiz. "Bağımlılık" ve "bağımsızlık" derecelerini "tartışmayı" beklemeliyiz ve herhangi bir "güvenlik" sağlanmadan önce "çatışma" ya da "güçlük"lere hazır olmalıyız.
…İlişki canavarı gerçekten de bütün beklentileri aştı. Toplumsal koşulların, laboratuarından kaçarak kendisini tarihten ve

toplumsal ilişkilerden soyut bir yabancı olarak biçimlendirdi. Frankenstein'in canavarının boynundaki tasma gibi…"
Mutlu ilişki mitinden ya da ilişki canavarının pençesinden kurtulmanın kadınlar bakımından çoğu kez başka kadınlarla "yakın, samimi, paylaşımcı" arkadaşlıklar kurmaktan geçtiğini düşünürüm. Kadın arkadaşlıkları zordur; bunu hepimiz biliriz. "İnsan insanın kurdudur" sözü ise, esas anlamını "kadın kadının kurdudur" gibi cinsiyetçi bir tercümede bulur. Oysa bunun "erkek erkeğin kurdudur" gibi bir ifadesine hemen hiç rastlamayız. Gerçekten öyle midir? Ben kişisel olarak "bir kadının bir başka kadının kurdu olduğu" pek çok duruma rastladım. Aslında kadının yaşam alanlarındaki kıstırılmışlığını; övgü ve teşvik yoksunluğunu ve kırılgan konumunu düşündüğümüzde, hemcinsleriyle olan ilişkilerde "bencil" bir karakter sergilemesinde anlaşılmayacak bir taraf yoktur. Birçok kadın, kendisinin büyük güçlüklerle elde ettiği küçük mutlulukların ve başarının başka bir kadına -sebebi ne olursa olsun- cömertçe sunulmasını kıskançlıkla karşılar. Kadın, kendisinin sahip olmadığı yetenekleri, bir erkekte alkışlamaya her zaman hazırdır ve kişisel olarak tanımadığı kimi kadınlara da hayranlık duyabilir. Fakat sıklıkla yanı başındaki bir kadının olumlu özelliklerine, başarı ve mutluluğuna karşı tahammülsüz tutumlar gösterir ya da engelleme çabası içine girer. Başka bir deyişle, kendisininkine benzeyen bir hayatın, başka türlü olabilme ya da daha iyi olabilme ihtimalini kabullenemez.
Bütün bunlar böyle olabilir fakat yine de "insan insanın kurdu" değildir; dolayısıyla, kadın da kadının kurdu olamaz. Yaşamın akışı içinde en fazla tanık olduğumuz durumlardan biri, "kadının kadının kuzusu olduğu" durumlardır. Evet, gerçekten de "kadın kadının kuzusudur" demek çok daha gerçeğe yakın bir betimleme olacaktır.
Her birimizin yaşamları, sıkıntılarla dolu… Kadınlar bu sıkıntılı dönemlerinin çoğunda, yanı başlarında bir başkasını değil, kadın arkadaşlarını bulurlar. Hastalıklarda, hastalık şüphesinde, ayrılma ve boşanmalarda, iş yerinde uğranılan haksızlıklarda, sıkıntılı hamileliklerde, doğumlarda ve çocuklarla ilgili problemlerde hep kadın arkadaşlar vardır. Ya da onların varlığı arzulanır. Kadın arkadaşlığı, hayatın güçlüklerine karşı koymada önemli bir sığınak oluşturur. Kadın arkadaşlığının, dayanışmacı yönünün mutluluk ve başarıları da kapsayacak biçimde genişletilmesi ve mutlu anların paylaşımının güçlendirilmesi de kadınların yalnızlıktan kurtulmasında çok önemlidir. Kadın arkadaşlığı, "mutlu heteroseksüel ilişki miti"ne fazla yüklenmemek; ilişki canavarı tarafından büsbütün ele geçirilmemek ve en önem-

lisi yalnızlığı "yarım bir hayat" olarak görmemek ve kendi "tamlık"ımızı hatırlamak için de çok gerekli.
Feminist hareket için "kız kardeşlik" ideolojisi her zaman önemli olmuştur. Feminizmin "Kişisel/özel olan politiktir." önermesi, kadın arkadaşlığının feminist hareket bakımından politik önemini de tarif eden bir önermedir. Feminist kadınlar, 1975'te "feminizmin kadın arkadaşlığı üzerindeki dönüştürücü etkisi" üzerine yapılan bir çalışmada, şunları ifade ediyorlar: Feminist hareket içinde yer almak sayesinde, farklı yaş kuşaklarından kadınlarla arkadaşlık mümkün oluyor. Diğer kadınlarla geçirilen zamanın, "karşı cinsle geçirilebilecek bir zamanın yerine geçen 2. en iyi zaman geçirme yolu" değil de; "kendi içinde değerli bir zaman olduğu"nu anlama imkânı sağlıyor. Kadın arkadaşlığının, yapılan işlerde ve çalışma hayatında da duygusal destek sağlayan bir arkadaşlık olduğu anlaşılıyor. Son olarak, feminist dayanışma sayesinde, kadın arkadaşlığı zaman içinde giderek bir tür aile üyeliğine ve karşılıklı yükümlülüklerin de olabildiği destekleyici bir bağa dönüşüyor.
Kadın arkadaşlığı ve feminist bakış açısının birbiri üzerinde karşılıklı olarak kurucu ve dönüştürücü bir etkisi olduğu, bugün de rahatlıkla gözlemleyebileceğimiz bir olgu. İçinde yaşadığımız "erkek dünyalar", kadına değer atfetmek konusunda pek de cömert olmadığından, kadınların diğer kadınların kıymetini bilmesi feminist bilinç bakımından önem kazanıyor.

"Kadınlık" Denince Akılda Kalanlar
Kadın Kadına Buluşma
25 Kasım, Çarşamba

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü anısına…

Pelin Dutlu
Ben, Benliğim ve Bedenim

Zor bir konuşmaya daha başlıyoruz gibi geliyor. Karanlıkta koşmuş olanların; "Bıçağım olsaydı şimdi…" ya da "Saçımı atkıyla kapatıp erkek gibi mi yürüsem şimdi…" diyenlerin bildiği; yirmi sekiz yerinden bıçaklanıp, hastanede evdeki çocuğunu düşünen kadınların ve aslında

bütün kadınların çok iyi bildiği bir ahval-i durumun iki başlığına dair bile konuşmak gerçekten zor. Çok örneği olduğundan değil, hikâyelerimiz ve hayatlarımız çok cam kırıklı olduğundan.
25 Kasım'dı bugün. Kadına yönelik şiddete karşı eylemler yapıldı ve sokağa çıkıldı. Yürüyüşlerimiz esnasında önümüzü kapatan polislerle ve yolda bize sataşan faşistlerle uğraşıldı. Elini "kurt" işareti yapmış ve "Hepinize birden!" diye bağıran adamlara inat, yılmadan yüründü.
Yan komşumuz kocası tarafından bıçaklandığı ve hastaneye kaldırıldığı için bugün aramızda yoktu. Ve daha bilmediğim nice kadın gelemedi. Çünkü yaraları onları yerlerinden kaldıramayacak kadar ağırdı.
"Türkiye'de" mi demeliyiz, yoksa dünyanın her yerinde kadın olma halinin "bu memlekete has ayrıntıları" mı demeliyiz bilemedim. Çünkü biliyoruz ki -az ya da çok- biz kendimizi kadın olarak tanımladığımız her yerde, ezilmenin her çeşidinin yaşıyoruz. Erkek egemenliği diye anlattığımız ve mücadele ettiğimiz canavarın ne kadar kan kaybediyor olduğunu ve onun ne zaman yok edileceğini bir kez daha düşündüm bugün.
"Kadın olmak" dedim; uzunca bir liste yaptım hatta. Liste canımı çok sıktı ama devam ettim sıralamaya. Kadın olmak, arkaya bakarak yürümektir. Günün hangi saati olduğu hiç önemli değil; karanlık ve ıssızsa bir sokak, bizim için gecedir ve tehlikelidir. Sanıldığı gibi cinsel saldırılar gecenin bir körü bizim davetiyemizle ya da biz istediğimiz için yaşanmaz. Gece gündüz hiç fark etmeden her yerde onunla karşılaşırız. Çok sormuşumdur kendime: "Kimsenin olmadığı bir sokaktan geçerken, karşıdan gelen adam saldırırsa ne yaparım?" O, benim bunları düşündüğümü bilmede ve hakkımda "Ya bana saldırırsa?" diye düşünmeden, kendinden emin yürürken… Ya sessizce geçip gider, ya çoğunlukla laf atar ya da şanssız günümdeysem saldırır. Şanssız günümüz, aslında ne kadar yaşanması muhtemel günlerimiz oluyor. Hiçbir açıklaması olmadan ve hiçbir mantığa sığmadan, yaşama hakkımıza ve bedenimize gelen doğrudan saldırılar! Sokaktaki ayrı, evdeki ayrı, sevgilimizden gelen şiddet ayrı… Yani her türlüsünü tadıyoruz şiddetin. O acı şerbet, ekonomik olarak geliyor önümüze; bazen psikolojik, bazen de fiziksel olarak geliyor… Ve hep başka biçimiyle geliyor da geliyor!
Evet, bugün 25 Kasım. Çok isterdim kadın olmanın kendi içimizdeki yansımasından bahsetmek ve bedenimizle ilgili yaşadıklarımızı anlatmak ama elimden gelmiyor işte. Bir hengâmeden dönen yolcularız biz, her akşam o otobüsle evimize gelirken. Hiç tanımadığım ama düşündüğümde anladığımı ve beni

de anladıklarını bildiğim kadınlar, aklımdan çıkmadılar bugün. Kadın hareketi ne gençlik hareketine benziyordu, ne de LGBTT hareketine. Her hareketin özgün koşulları olduğu gibi kadın hareketi de kazıya kazıya bazen çok yavaş ama geriye adım atmadan devam ediyor. Birbirimize ulaşmaya çalışarak… Birbirimizle konuşmaya çalışarak… Çünkü kadın olmak anlatamamak aynı zamanda. Yaşananı saklamak, saklamak zorunda kalmak ve söylediğinde suçlanmak… Ailenden, karakoldan ve yargıdan ceza almak ve tekrar tekrar sorgulanmak… Tecavüz sonrasında "Zevk aldın mı?" diye pişkince sorular duymak zorunda kalmak ve evet, bazen de maalesef bunlardan yılıp, şikâyeti geri almak. Koca ile barışmak zorunda kalmak.
Bunlar arasında dönüp kendimize "Ben var mıyım? Varsam ne istiyorum? Bedenimle ve cinselliğimle barışık mıyım? Her akşam yemeği ben mi yapmalıyım? Aslında temizlik yapmayı sevmiyorum." demek; kendimizle konuşabilmek ve "Kadın olmak nedir ki?" diye sorabilmek bile o kadar zor ki. Gene de elimizden geldiğince, bazen birbirimizi duyamadan ve birbirimizden haberimiz olamadan birbirimizi hissediyoruz, anlıyoruz ve yan yana gelmeye çalışıyoruz. Çünkü o canavar ölmedikçe biz ölmeye devam ediyoruz.

Aysel Ergün
Regl, Tüyler ve Makyaj

Kadın olma halleri deyince -"kadınlık" deyince- aklıma ilk gelen kıllarımız almak ve onlardan arınma zorunluluğu hissetmek; makyaj yapma "isteği"miz ve regl olmak…
Regl olmak: kadınlığın sancısı… Her ay yaşamımızın seyrini değiştiren kanama… Kimimizi yataklara düşüren, kimimizi agresif yapan, kimimizi ağlatan, etkileri kadından kadına değişen ve anlatılamayacak kadar çok olan bir "akış" hali... Reglin etkilerinin ve hissiyatlarının, bedensel olduğu kadar psikolojik olduğunu düşünüyorum zaman zaman… Acaba "annelik içgüdüsü" gibi pompalanan bu "hastalık" mefhumunun etkisi var mı? İlk regl olduğumuz günleri düşünelim bir de… Utanmalar, gizlemeler, atılan tokatlar, ağlamalar ve paniklemeler… "Kadınlığa" ilk adım… "Kutsal" birer varlık olmamız için olmazsa olmaz önemde bir işlevi var ama kıllarımızdan, memelerimizden ve vajinamızdan utanmamız öğretildiği gibi bu kandan da utanmamız, bu kanı saklamamız ve bir damlasını dahi dışarıya taşırmamamız ger-

ekiyor! Zaten bu, her ay yaşanan bir "hastalık"… Yani hem hastayız, hem kanadığımız için kutsal…
Kıllarımız, tüylerimiz… Ergenlikle ilgili deneyim ve bilgileri asla paylaşmayan annemin ilk ve tek öğüdü: "Kıllarınızı almayın! Daha çok çıkar.". Bu çok çarpıcıydı; annemi tanısanız eminim size de öyle gelirdi. Annemin sözlerinden anladığım şunlardı: 1. Kıllarımızın kesinlikle az olması lazım. 2. Annem gibi birisi bunu tembihlediyse, bu kesinlikle önemli bir mevzuu! O gün anladım işte, kıllarımın baş belalarımdan biri olduğunu… Kadınlara verilen en ciddi cezalardan biri bile diyebilirim, can yana yana kılları bedenden ayırmanın. Hatta bir işkence yöntemi dahi olabilir. Nasıl alışıyoruz ama değil mi? Rutin bir şekilde -hatta ayin havasında- başımızın belasından kurtulmaya çalışıyoruz çünkü kılsızlığın kadınlığın şanından olduğu ve "temizliğin göstergesi"liği işlendi beynimize… Biz de bedenimize işliyoruz ergenlikten itibaren. Sorgulasak da derinlere inmeye cesaret edemiyoruz, düşüveriyoruz bu işlemenin bir yerine. Bıyık, kaş, bacak, koltuk altı ve "üçgen bölge" derken, bi de kol tüyleri çıktı şimdi! Hepimizin kendimizi yolmak için nedenleri var çok şükür: koltuk altlarımız terliyor; "üçgen bölge" kesinlikle hijyenik olmalı… Peki bıyık, kaş, kol, bacak? Bir de birbirimize baskı uyguluyoruz bu konularda, "Kaşın çok çıkmış.", "Aaaa bacak kılların uzamış… Nasıl şort giyersin?", "Sen koltuk altını almıyor musun?"… Tabii yöntem aktarımı da var. Patriyarkal kapitalizm bu konuda öyle ince çalışıyor ki, bir süre sonra kıllardan tiksinmeye başlıyoruz.
Kendimizi yolup, bir de üstüne makyaj yaparsak süper kadınlar oluyoruz! Bakımlı olmak ve güzel görünmek zorunluluğu, kadınlara "kadınlık" hali olarak dayatılan başka bir bela… Göz çıkarırcasına ve zorlanarak kirpiklerin boyanması; gözün üstünü, dudakları, yanakları ve tırnakları boyamak -ve hatta uyumlu boyamak- ne zordur! Bu zorluğu birçoğumuz çoktan içselleştirmişiz çünkü -kılsız olmak gibi- bütün bunların yapılması, bizi daha kabul edilir kılıyor. "İdeal kadın"a yaklaşıyoruz böylelikle… Bir süre sonra tartışmalar, sorgulamalar ve "kendim için yapıyorum"lara kilitleniriz ve karşısında duramadığımız ve alternatifini yaratamadığımız bu dayatmalara karşı savunma mekanizmaları yaratırız.
Bu patriyarkal düzen içinde, kıllarımızdan kurtulmanın ve makyaj yapmanın bizim isteklerimiz olduğunu iddia edemeyiz. Ataerkinin, bedenimiz üzerinde kurduğu tahakkümün derinlerine inmedikçe ve kendimizi sorgulamadıkça, savunma mekanizmalarımız devreye girer. Sonra da canımız sıkıldıkça, dışarıya çıkarken veya işe giderken kendimizi boyarız; kendimizi

iyi hissetmek ve kabul görmek için… Kıllarımızı yolarız canımızı çıkarırcasına… Ve regl olduğumuzda "hastalık" psikolojisine gireriz… Kadınlık ne menem, ne zor bir şey!

Gülkan
Kadın Olmak...

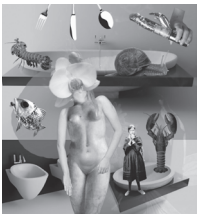

Kadın olmak, oturma şeklinin sürekli bir ayar istediği bir durumdur. Ne kadar rahat olursanız olun, bir süre sonra size yönelen bakışların baskısından bunalır; olası saldırıları bertaraf etmek açısından hep derli toplu durmaya mahkûm kalırsınız. Biraz özgürleştiğinizi zannettiğiniz karma politik gruplar gibi yerlerde, bir de bakıverirsiniz ki onlar gibi erkli olduğunuzu kanıtlarcasına bıçkın ve üstünüze en az bir beden bol gelecek bir elbiseyi giymişçesine sırıtan bir rahatlıkta oturuyormuşsunuz...
Kadın olmak, iş hayatında aynı işe sürekli daha düşük ücret almak; denginiz olan erkek iş arkadaşınızdan her zaman için daha bakımlı olmak zorunda kalmak ve aynı zamanda bir o kadar da işinizde daha fazla hırsla ve ekstradan çabalamak demektir.
Bir çocukla bir hayatı yaşıyorsanız, size bakan gözlerin sizin heteroseksüel, tek eşli ve evli olduğunuz önyargısını size dayatmasıdır.
Sokakta geç saate yürüyorsanız; sigara içiyorsanız ve ürkek ya da tedirgin değilseniz, başınıza her türlü şeyin gelebileceği ve bunu da hak edebileceğiniz savı ile muhatap olmanızdır.
Muhalif hareketlerde başınıza gelen şiddet, taciz ve tecavüz gibi meselelerde sesinizi fazla çıkarıp, ortadaki mağduriyeti görünür kılmak istediğinizde, "ilgi çekmek", "iftira atmak" veya "mağdur kimliğine kendini kilitlemek" gibi ithamlara maruz kalmaktır.
Her ay düzenli olarak ruhsal-bedensel bir döngüye girmek; dünyanın ve evrenin parçası olduğunu anımsayabilmektir.

Teşekkürler

"Kadın Olma Halleri" söyleşi dizisinin gerçekleşmesinde katkıları için…

Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği
KaosKadın
Pembe-Mor Kadın Grubu
KKM Katılımcıları
Feminist(B)iz
KaosGenç
Pembe Hayat LGBTT Derneği
Lambdaistanbul Aile Grubu (LİSTAG)
Ankara Üniversitesi
Ekin Sanat Merkezi,
Oniva Tour,
Şahika Yüksel, Aksu Bora, Pınar Selek, Sevilay Çelenk, Gülnur Acar Savran, Esmeray, Nurşen Yıldırım, İpek İpekçioğlu, Aslıcan Kalfa, Senem Doğanoğlu, Selin Berghan, Zeliha Deniz, Deniz Deniz, Serap Akçura, Sinem Kuzucan, Buse Kılıçkaya, Nazenin, Ebru ve İrene Cafe'ye

Kaos GL Derneği olarak teşekkür ederiz.